

GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

HOTĂRÂRE nr. _____

din _____ 2026

Chișinău

**Cu privire la aprobarea Programului de implementare,
pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și
patrimoniu pentru anii 2025-2035**

În temeiul art. 5 lit. a) și art. 6 lit. h) din Legea nr. 136/2017 cu privire la Guvern (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 252, art. 412), cu modificările ulterioare, Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (se anexează).

2. Autoritățile și instituțiile publice responsabile:

2.1. vor asigura realizarea acțiunilor incluse în Planul de acțiuni al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035;

2.2. vor prezenta anual Ministerului Culturii, până la data de 31 ianuarie, precum și la solicitare, rapoarte anuale de progres privind stadiul de realizare a acțiunilor incluse în Planul nominalizat.

3. Ministerul Culturii va prezenta Guvernului:

3.1. anual, până la data de 25 februarie, raportul de progres privind implementarea Programului;

3.2. până la data de 30 iunie 2028, raportul de evaluare intermediară;

3.3. până la data de 30 iunie 2031, raportul de evaluare finală.

4. Finanțarea acțiunilor prevăzute în Planul de acțiuni al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035, se va efectua din contul și în limitele alocațiilor aprobate în acest scop, în bugetele autorităților și instituțiilor responsabile, precum și din alte surse, conform cadrului normativ..

5. Controlul asupra executării prezentei hotărâri se pune în sarcina Ministerului Culturii.

6. Prezenta hotărâre intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PRIM-MINISTRU

Alexandru MUNTEANU

Contrasemnează:

Ministrul Culturii

Cristian JARDAN

Program de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

Capitolul I INTRODUCERE

În ultimele decenii, cultura și patrimoniul cultural au câștigat o vizibilitate sporită în cadrul discursului despre dezvoltare, fiind recunoscute tot mai frecvent drept resurse esențiale pentru consolidarea identității colective, coeziunea socială și creșterea calității vieții. La nivel internațional, se observă o tendință clară de integrare a culturii și patrimoniului cultural în procesele de planificare strategică, atât ca domeniu propriu de intervenție, cât și ca dimensiune transversală, relevantă pentru educație, turism, economie, mediu, diplomație ș.a.

În acest peisaj în schimbare, Republica Moldova se confruntă cu necesitatea redefinirii rolului culturii în societate și a valorificării reale a patrimoniului cultural ca element de dezvoltare durabilă. Deși există un potențial creativ, istoric și comunitar considerabil, impactul său este limitat de lipsa unei abordări sistemice și de o susținere instituțională insuficientă.

Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 răspunde acestor provocări prin promovarea culturii și a patrimoniului cultural ca factori dinamici ai modernizării societale și ai consolidării identității naționale. Documentul urmărește protejarea, valorificarea și transmiterea către generațiile viitoare a patrimoniului cultural, precum și dezvoltarea sectorului cultural contemporan, în deplină conformitate cu mecanismele și standardele Uniunii Europene (în continuare – *UE*), facilitând astfel alinierea Republicii Moldova la spațiul cultural european și internațional.

Proiectul Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *Program*) a fost elaborat în conformitate cu direcțiile prioritare stabilite în Programul de activitate al Guvernului „UE, pace, dezvoltare”¹ și urmărește consolidarea rolului culturii ca factor de coeziune socială, educație civică și dezvoltare durabilă, prin implementarea unei politici publice incluzive și realizarea de investiții susținute în domeniu.

Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035 (în continuare – *Program*) reprezintă un document de politici publice pe termen mediu (5 ani) care derivă în mod direct din Strategia națională pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035. Fundamentarea Programului are la bază lecțiile învățate din politicile culturale anterioare, standardele internaționale relevante, inclusiv cele reflectate în

¹ https://docs.google.com/document/d/1G8S7tly7YMdz1vA67ZKSvHmsjg6_Ys8T/edit?rtpof=true&sd=true&tab=t.0

acquis-ul UE², precum și bunele practici aplicate în domeniu, cu scopul de a răspunde în mod adecvat necesităților actuale ale sectorului culturii și patrimoniului cultural. Totodată, elaborarea Programului este prevăzută în Programul Național de Aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2026-2029, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 818/2025 (Clusterul 3. Competitivitate și creștere inclusivă, Capitolul 26. Educație și cultură).

Programul reprezintă prima etapă de implementare a Strategiei naționale pentru cultură și patrimoniu pentru anii 2025–2035 (în continuare – *SNCP 2035*), fiind conceput ca un instrument operațional care transpune în practică direcțiile și obiectivele strategice la nivel național. SNCP 2035 conturează viziunea pe termen lung asupra dezvoltării durabile a sectorului cultural și protejării patrimoniului cultural, punând accent pe accesul universal la cultură, dezvoltarea capacităților instituționale și sustenabilitatea patrimoniului cultural, precum și promovarea culturii ca vector al dialogului intercultural și cooperării internaționale.

În acest sens, Programul își propune să asigure coerența între obiectivele strategice și intervențiile practice, în vederea consolidării sectorului cultural și a patrimoniului cultural ca elemente structurale fundamentale ale dezvoltării durabile. Această primă etapă are rolul de a crea premisele pentru consolidarea sistemică a sectorului cultural și a domeniului patrimoniului cultural, și va constitui baza evaluării intermediare a Strategiei, în vederea ajustării priorităților pentru etapa a doua, aferentă perioadei 2031–2035.

În contextul implementării cerințelor de aderare, precum și a deschiderii oficiale a negocierilor de aderare, Programul este corelat cu prevederile Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte (în continuare – *AA RM-UE*), ratificat prin Legea nr. 112/2014 (Capitolul 25 „Cooperarea în domeniul culturii, al politicii audiovizuale și al mass-media” și Capitolul 19 „Turism”), precum și cu prevederile Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană 2021-2027 (Capitolul 21 „Cultură, politică audiovizuală și mass-media” și Capitolul 17 „Turism”). Aceste angajamente implică cooperarea în domeniul culturii, în vederea intensificării dialogului cultural, protejării, conservării și valorificării patrimoniului cultural și istoric, sprijinirii industriilor culturale și creative, dezvoltarea și promovarea turismului local, precum și consolidarea legăturii culturale a Republicii Moldova cu diaspora. Totodată, Programul reflectă angajamentul Republicii Moldova de a stimula participarea la programe și inițiative

² [Decizia Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale \(2006/515/CE\);](#)
[Rezoluția Consiliului privind Planul de lucru al UE pentru cultură 2023–2026 \(2022/C 466/01\);](#)
[Rezoluția Consiliului Uniunii Europene și a Reprezentanților Guvernelor Statelor Membre reuniți în cadrul Consiliului privind Dimensiunea Culturală a Dezvoltării Durabile 2019/C 410/01;](#)
[Concluziile Consiliului privind gestionarea riscurilor în domeniul patrimoniului cultural 2020/C 186/01;](#)
[Concluziile Consiliului privind egalitatea de gen în domeniul culturii;](#)
[Concluziile Consiliului privind redresarea, reziliența și durabilitatea sectoarelor culturale și creative 2021/C 209/03;](#)
[Concluziile Consiliului privind cultura, arhitectura de înaltă calitate și mediul construit ca elemente-cheie ale inițiativei Noul Bauhaus european 2021/C 501 I/03;](#)
[Concluziile Consiliului privind consolidarea schimburilor interculturale prin mobilitatea artiștilor și a profesioniștilor din sectoarele culturale și creative, precum și prin multilingvism în era digitală 2022/C 160/07;](#)
[Concluziile Consiliului privind elaborarea unei strategii europene pentru ecosistemul industriilor culturale și creative 2022/C 160/06;](#)
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european;](#)
[Comunicarea comună către Parlamentul European și Consiliu. Către o strategie pentru relațiile culturale internaționale;](#)
[Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă europeană pentru cultură COM/2018/267;](#)
[Cadru de acțiune european pentru patrimoniu cultural;](#)
[Rezoluția Parlamentului European din 20 octombrie 2021 referitoare la situația artiștilor și la redresarea culturală în UE 2020/2261\(INI\);](#)
[Raportul Parlamentului European privind rolul culturii, educației, media și sportului în combaterea rasismului 2021/2057\(INI\);](#)
[Comunicarea Comisiei Orientări UE privind reluarea în siguranță a activităților în sectoarele culturale și creative – COVID-19 \(2021/C 262/0\)](#)
[Rezoluția Consiliului din 21 ianuarie 2002 privind rolul culturii în dezvoltarea Uniunii Europene \(2002/C 32/02\);](#)
[Raportul OMC „Statutul artiștilor și profesioniștilor culturali și creativi”, 2023.](#)

europene relevante (Programul „Europa Creativă”, Fondul cultural „Eurimages”, precum și alte instrumente europene aplicabile patrimoniului cultural), consolidând cooperarea culturală, schimburile profesionale și interculturale ca parte a procesului de integrare europeană.

Implementarea Programului va contribui la realizarea cadrului național de monitorizare a implementării Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 (în continuare – *ADD 2030*), aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 953/2022, contribuind la atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (în continuare – *ODD*) și a ȋintelor strategice, după cum urmează: ODD 4: Educație de calitate; ODD 5: Egalitatea de gen; ODD 8: Muncă decentă și creștere economică; ODD 9: Industrie, inovație și infrastructură, ODD 11: Orașe și comunități durabile; ODD 12: Consum și producție responsabile; ODD 13: Acțiune asupra climei; ODD 16: Pace, justiție și instituții puternice; ODD 17: Parteneriate pentru obiective.

Programul este aliniat cu angajamentele asumate de Republica Moldova la convențiile internaționale și europene în domeniul culturii și patrimoniului cultural, precum Convenția UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (Paris, 2005), Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (Paris, 2003), Convenția privind protecția patrimoniul mondial, cultural și natural (Paris, 1972), Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (Paris, 1970), Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei (Granada, 1985), Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic de la Valletta (La Valletta, 1992), Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea patrimoniului cultural pentru societate (Faro, 2005).

Prin intermediul Programului se urmărește implementarea unei serii de acțiuni, menite să contribuie direct la realizarea obiectivului general nr. 4 „Ridicarea nivelului de cultură și de dezvoltare personală” din Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (în continuare – *SND*), aprobată prin Legea nr. 315/2022. În acest sens, va fi asigurată implementarea următoarelor obiective specifice (în continuare – *OS*): OS 4.1. Extinderea accesului la oportunități și activități culturale; OS 4.2. Punerea în valoare a patrimoniului, tradițiilor și a diversității culturale; OS 4.3. Asigurarea oportunităților de dezvoltare personală și cetățenie activă. Totodată, SNCP 2035 va contribui la realizarea indirectă a altor obiective generale (în continuare – *OG*), stabilite în *SND*, precum: OG 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților; OG 3. Garantarea educației corespunzătoare și de calitate pentru toți pe tot parcursul vieții; OG 7. Asigurarea unei guvernări eficiente, incluzive și transparente și OG 9. Promovarea unei societăți pașnice și sigure.

Obiectivele Programului sunt corelate și cu alte documente de politici publice care abordează probleme conexe, precum:

- Programul național de dezvoltare a industriilor creative „Moldova Creativă” pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 187/2024 (OG 1. Fortificarea sectorului industriilor creative prin sisteme de bună guvernare, cadrul normativ și de politici comun, consolidarea poziției pentru asigurarea creșterii economice);

- Strategia de dezvoltare „Educația 2030”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 114/2023 (OG 1. Racordarea educației la cerințele și nevoile pieței muncii din perspectiva dezvoltării sustenabile, prin restructurarea mecanismelor de dezvoltare a capitalului uman; OG 8. Promovarea inovațiilor și a schimbărilor în educație prin dezvoltarea cercetării științifice);

- Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 168/2023 (OG 1. Creșterea numărului de tineri care beneficiază de programe calitative de tineret prin consolidarea capacităților în cadrul sectorului și profesionalizarea resurselor umane; OG 2. Creșterea nivelului de participare și implicare civică prin programe de instruire, capacitate și împuternicire a tinerilor; OG 3. Valorificarea potențialului tinerilor de a realiza inițiative de inovație socială și dezvoltare comunitară prin instrumente de suport financiar și material);

- Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1049/2023 (OG 1. Consolidarea sistemului de cercetare și inovare; OG 3. Integrarea în Spațiul European al Cercetării);

- Strategia națională de dezvoltare economică 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 393/2024 (OG 1. Crearea unui mediu favorabil pentru antreprenoriat și investiții și pregătirea economiei pentru aderarea la Uniunea Europeană; OG 2. Extinderea și diversificarea sectorului de servicii cu valoare adăugată pentru export);

- Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova pentru anii 2022-2028, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 40/2022 (OG 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a regiunilor; OG 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii; OG 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de coordonare și implementare a politicii naționale de dezvoltare regională);

- Programul național privind asigurarea respectării drepturilor omului pentru anii 2024-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 164/2024; (OG 12. Drepturi culturale asigurate);

- Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1464/2016 (domenii prioritare: 1. Participarea la viața publică; 2. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba de stat și limbile minoritare și 3. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova);

- Programul privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 434/2023 (OG 2. Consolidarea cadrului de politici și instituțional în vederea sporirii oportunităților de îmbătrânire sănătoasă și activă prin crearea mediilor prietenoase cu vârsta și integrarea îmbătrânirii în domeniile vieții sociale; OG 3. Creșterea numărului persoanelor vârstnice care participă în programe, servicii și activități comunitare pentru împuternicirea lor);

- Strategia securității naționale, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 391/2023 (O 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; O 41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și nonformale; O 42. Asigurarea unor oportunități de informare obiectivă și de integrare în spațiul informațional autohton a minorităților naționale și a grupurilor etnice);

- Strategia națională de apărare a Republicii Moldova pentru anii 2024-2034, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 319/2024 (OG 4. Consolidarea credibilității strategice a Republicii Moldova ca furnizor de securitate regional și internațional și un partener de încredere; OS 18. Dezvoltarea culturii de securitate și apărare și asigurarea transparenței și eficienței managementului apărării; OS 21. Realizarea angajamentelor internaționale, inclusiv cele asumate prin respectarea tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte);

- Programul național privind integrarea etapizată a străinilor, inclusiv a persoanelor strămutate în Republica Moldova, pentru perioada 2025-2027, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 285/2025 (OS 2. Diversificarea până în anul 2027 a accesului la măsuri de asistență socială pentru străinii aflați în situație de dificultate și îmbunătățirea nivelului de incluziune socială a

acestora, cu accent pe nevoile specifice ale femeilor și fetelor; OS 6. Punerea în aplicare a cel puțin 6 măsuri culturale pentru incluziunea străinilor până în anul 2027);

- Strategia națională de reducere a riscului dezastrelor pentru perioada 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 804/2024 (OG 3. Investiții pentru reducerea riscurilor și în creșterea rezilienței la dezastre; OG 4. Consolidarea pregătirii și asigurarea răspunsului la urgențe și dezastre, urmate de restabilirea situației la un nivel mai înalt decât cel de până la impact; OG 5. Sporirea cooperării internaționale și regionale în domeniul reducerii riscurilor și managementului dezastrelor);

- Strategia de mobilitate 2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 589/2024 (OG 1. Îmbunătățirea gestionării activelor rutiere, reabilitarea și modernizarea în continuare a rețelei de drumuri și sprijinirea transportului rutier sigur și sustenabil);

- Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 650/2023 (OG 1. Dezvoltarea unei societăți digitale; OG 3. Crearea unei economii digitale inovatoare și reziliente);

- Strategia de mediu pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 409/2024 (OG 5. Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a biodiversității și a ecosistemelor naturale);

- Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 954/2022 (OG 3. Date de înaltă calitate, inclusiv seturi noi de date (oportune, relevante, fiabile, accesibile, dezagregate, coerente, comparabile la nivel internațional și armonizate cu cerințele Uniunii Europene), produse pentru a informa societatea și pentru a susține luarea deciziilor eficiente și implementarea politicilor publice, bazate pe dovezi, care să conducă la o dezvoltare durabilă și o societate incluzivă)

Programul este corelat cu orientările strategice de consolidare a rezilienței sociale, care derivă din Concepția de comunicare strategică și contracarare a dezinformării, a acțiunilor de manipulare a informației și a ingerințelor străine pentru anii 2024-2030, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 416/2023 (pilonii tematici: I. Integrare europeană; II. Coeziune socială; III. Reziliență economică; IV. Consolidarea sectorului de apărare; V. Întărirea securității naționale în context regional). Totodată, în contextul cartografierii vulnerabilităților structurale ale pilonilor strategici, Programul este elaborat în corespundere cu orientările strategice de consolidare a rezilienței sociale pentru domeniul cultură, prezentate de către Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării.

Subsidiar, Programul este corelat cu documentele de politici publice în curs de elaborare, precum Programul național de dezvoltare a turismului „Turism 2029” (OS 1.3. Până la finalul anului 2029, să fie inițiate și implementate cel puțin 5 parteneriate regionale și internaționale în domeniul turismului, prin acorduri de cooperare, proiecte comune sau rețele tematice, cu scopul promovării turismului durabil, schimbului de bune practici și creșterii atractivității destinațiilor implicate și OS 2.3. Îmbunătățirea conectivității în cel puțin 7 destinații turistice și valorificarea a minimum 10 zone cu potențial turistic); Foaia de parcurs pentru anii 2026-2029 privind implementarea Strategiei securității naționale (OS 23. Desfășurarea campaniilor de comunicare strategică pentru promovarea democrației; OS 33. Îmbunătățirea politicilor de integrare în societate a minorităților naționale și a grupurilor etnice; OS 41. Dezvoltarea alfabetizării mediatice și a gândirii critice prin programe educaționale formale și non-formale), precum și Programul de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei Naționale de Apărare pentru anii 2024-2034 (OS 2.1. Ajustarea și armonizarea cadrului normativ și conform viziunii actualizare de organizare

și funcționare a sistemului național de apărare, până în 2027; OS 4.5. Modernizarea, protecția și prezervarea infrastructurii critice și sporirea interoperabilității, pe baza unei abordări unice din partea instituțiilor statului, până în 2029).

Programul a fost elaborat de către Ministerul Culturii în colaborare cu Biroul Regional UNESCO pentru Știință și Cultură în Europa, cu finanțare din partea Uniunii Europene.

Capitolul II **ANALIZA SITUAȚIEI**

Secțiunea 1 **Context general**

În ultimii ani, domeniul culturii și al patrimoniului cultural din Republica Moldova a fost profund afectat de o succesiune de crize majore – sanitare, economice și geopolitice care au amplificat vulnerabilitățile sistemice și au testat capacitatea de reziliență a instituțiilor culturale, atât publice, cât și independente.

Pandemia COVID-19 a generat întreruperi severe în activitățile culturale, începând cu anul 2020, în urma restricțiilor impuse. Evenimentele culturale au fost anulate sau amânate, iar spațiile publice culturale, precum teatre, muzee, biblioteci, săli de spectacole au fost închise pe perioade îndelungate. Totodată, criza pandemică a scos în evidență vulnerabilități semnificative în domeniul patrimoniului cultural, inclusiv reducerea monitorizării siturilor arheologice și monumentelor, creșterea riscurilor de deteriorare și trafic ilicit în perioada închiderii instituțiilor, precum și dificultăți în asigurarea conservării adecvate a colecțiilor muzeale. Acest context a dus la pierderi semnificative de venituri, reduceri de personal și limitarea drastică a interacțiunii dintre instituțiile culturale și public.

Pe lângă criza sanitară, războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, în februarie 2022, a generat un val masiv de migrație, creând presiuni suplimentare asupra sistemului socio-economic și cultural național. Potrivit datelor Agenției ONU pentru Refugiați (UNHCR), peste 1,2 milioane de persoane au tranzitat Republica Moldova de la începutul conflictului, iar aproximativ 128.000 de refugiați ucraineni au rămas pe teritoriul țării. În acest context, sectorul cultural a fost chemat nu doar să supraviețuiască, ci și să contribuie activ la procesele de incluziune și coeziune socială. Instituțiile culturale au inițiat și implementat programe dedicate refugiaților, facilitând integrarea acestora prin activități educaționale, interculturale și lingvistice.

Deși aceste crize au avut un impact negativ major asupra stabilității și funcționării normale a sectorului cultural, ele au evidențiat, totodată, rolul esențial al culturii și patrimoniului cultural în consolidarea rezilienței comunităților și în sprijinirea solidarității sociale. Capacitatea sectorului cultural de a se adapta rapid, de a răspunde provocărilor emergente și de a contribui la integrarea grupurilor vulnerabile (precum refugiații) este un indicator important al potențialului său strategic.

Cu toate acestea, impactul cumulativ al acestor crize a scos la iveală o serie de probleme structurale care necesită intervenții stringente: infrastructura precară și echipamente învechite, precum și

nivelul redus de digitalizare a proceselor și sistemelor de gestionare; lipsa mecanismelor de sprijin financiar, inclusiv pentru sectorul cultural independent; lipsa unor politici culturale adaptate contextelor regionale și internaționale variabile ș.a. Aceste realități subliniază necesitatea modernizării și consolidării instituționale a domeniului culturii și patrimoniului cultural, atât pentru a-l face mai rezilient în fața riscurilor viitoare, cât și pentru a-i consolida rolul de actor cheie în dezvoltarea durabilă și incluziunea socială.

Secțiunea a 2-a Analiza problemelor identificate

Una dintre cele mai acute probleme ale sectorului cultural din Republica Moldova o reprezintă **infrastructura insuficient dezvoltată și slab modernizată**. Majoritatea clădirilor culturale – muzee, case de cultură, biblioteci sau săli de spectacole au fost construite în perioada anilor '70–'80, într-un context demografic și economic complet diferit de cel actual. În ultimele decenii, lipsa investițiilor constante și a lucrărilor de întreținere a condus la degradarea semnificativă a acestor edificii.

Depopularea satelor, migrația externă și scăderea numărului de tineri afectează direct funcționarea instituțiilor culturale locale. În multe comunități rurale, lipsa publicului și deficitul de resurse umane calificate determină închiderea treptată a caselor de cultură sau utilizarea lor la un nivel minim, determinând adâncirea decalajelor culturale dintre rural și urban. În același timp, spațiile culturale urbane, deși mai numeroase, adesea nu corespund cerințelor actuale de confort, siguranță și accesibilitate, inclusiv pentru persoanele cu dizabilități. Infrastructura culturală a Republicii Moldova necesită o modernizare amplă și o adaptare la cerințele culturale actuale ale populației, pentru a sprijini dezvoltarea unei vieți culturale dinamice și accesibile în întreaga țară. Modernizarea acesteia presupune reabilitarea și valorificarea clădirilor existente, dotarea instituțiilor culturale cu echipamente și tehnologii moderne, eficiente din punct de vedere energetic, precum și dezvoltarea unor noi spații și facilități culturale. Totodată, este importantă diversificarea serviciilor oferite și îmbunătățirea managementului instituțiilor culturale, pentru a răspunde mai bine nevoilor comunităților locale.

Datele statistice confirmă tendința de declin: numărul bibliotecilor a scăzut de la 1326 în 2019, la 1285 în 2024 (Tabelul nr. 1), iar numărul caselor de cultură s-a redus de la 1135 la 1114 în aceeași perioadă (Tabelul nr. 2).

Tabel nr. 1

Evoluția infrastructurii bibliotecilor publice din mediul rural în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Biblioteci publice	1326	1319	1307	1297	1290	1285
Necesită reparație capitală	185	193	188	201	220	241
Avariate	10	10	11	9	13	18

Sursa: Ministerul Culturii

Tabel nr. 2

Evoluția infrastructurii caselor de cultură din mediul rural în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Case de cultură	1135	1127	1123	1118	1120	1114
Necesită reparație capitală	362	350	342	335	347	365
Avariate	44	45	36	36	31	43

Sursa: Ministerul Culturii

Reducerea numărului de biblioteci și a caselor de cultură din mediul rural al Republicii Moldova evidențiază un proces complex și de durată, influențat de factori interdependenți de natură socio-economică, demografică și administrativă. Acest fenomen este legat de migrația tot mai accentuată și de scăderea populației din sate, ceea ce afectează atât numărul vizitatorilor, cât și disponibilitatea personalului necesar pentru funcționarea instituțiilor culturale. Totodată, resursele financiare insuficiente ale autorităților publice locale și orientarea către alte domenii considerate prioritare, precum infrastructura edilitară, sănătatea sau educația conduc treptat la reducerea investițiilor în domeniul cultural și la diminuarea sprijinului acordat acestor instituții.

Conform datelor pentru anul 2024, din totalul de 1.183 de case de cultură care funcționau la nivel național, 1.114 sunt situate în mediul rural, unde starea tehnică a clădirilor reprezintă o problemă majoră. Dintre acestea, 365 necesită reparație capitală, iar 43 sunt avariate, fiind practic nefuncționale sau utilizate parțial (Tabelul 2). Această realitate reflectă degradarea infrastructurii culturale rurale, cauzată de lipsa investițiilor constante și de dificultățile de întreținere suportate de autoritățile publice locale.

Situația bibliotecilor publice, deși ceva mai stabilă, nu este lipsită de provocări. În anul 2024 s-au înregistrat rezultate ușor pozitive, cu o creștere de 21 de unități în cazul bibliotecilor reparate capital și 5 biblioteci modernizate din punct de vedere al spațiilor și dotărilor. Totuși, acest progres este fragmentar și inegal distribuit, concentrându-se în special în centrele raionale și în localitățile care beneficiază de sprijin extern sau de proiecte locale finanțate prin parteneriate publice-private.

Tabel nr. 3

Evoluția infrastructurii instituțiilor teatral-concertistice și cinematografice în perioada 2019-2024

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Teatre	16	16	16	16	17	17
Filarmonică	1	1	1	1	1	1
Organizații concertistice	5	5	5	5	5	5
Cinematografe	3	3	3	3	3	3
inclusiv instalații cinematografice	10	10	10	10	10	10

Sursa: Ministerul Culturii

Conform datelor din Tabelul nr. 3, între 2019 și 2024, infrastructura teatral-concertistică și cinematografică a rămas practic neschimbată – 17 teatre, 5 organizații concertistice, 3 cinematografe (10 instalații) și 1 filarmonică, fapt ce indică o stagnare structurală. Majoritatea instituțiilor culturale funcționează în clădiri vechi sau degradate, iar în ultimele trei decenii s-a construit un singur teatru. Filarmonica Națională rămâne nefuncțională după incendiul din 2020. Lipsa investițiilor majore, a programelor de reabilitare și a dotărilor tehnice moderne afectează direct calitatea actului artistic, precum și accesul publicului la cultură. Sectorul editorial din Republica Moldova se menține într-o dinamică relativ stabilă, cu 139 de editori activi și o producție anuală de circa 98–100 milioane lei, ceea ce corespunde la doar 40 de lei per locuitor – semnificativ sub media regională. Piața de carte este restrânsă și dominată de importuri, producția autohtonă reprezentând doar 10–15% din titlurile comercializate, în timp ce editurile locale publică anual aproximativ 2.500 de titluri, majoritatea în limba română.

Deși există scutiri de TVA pentru producția editorială, lipsa diversificării genurilor, promovarea limitată a autorilor locali și subreprezentarea prezenței digitale stagnează dezvoltarea sectorului. Numărul redus de publicații online și lipsa platformelor de difuzare moderne confirmă tergiversarea adaptării la noile forme de consum cultural.

Statul sprijină anual editarea a 80–90 de titluri, distribuind 20.000–25.000 de exemplare către biblioteci, însă numărul redus de exemplare și procedura rigidă de selecție limitează impactul real al programului asupra accesului publicului la producția editorială autohtonă. În același timp, instituirea mecanismului de finanțare a traducerii și editării cărții naționale în străinătate³ reprezintă un pas semnificativ în direcția promovării internaționale a autorilor din Republica Moldova, marcând o deschidere strategică către piețele externe și mediul digital. În același timp, se remarcă o polarizare a ofertei culturale, concentrată în centrele municipale, precum Chișinău, Bălți, Cahul, Ungheni, în timp ce localitățile mai mici și mediul rural rămân slab deservite din punct de vedere cultural. Acest dezechilibru contribuie la excluderea socială și la lipsa participării culturale active a unei părți semnificative din populație.

În mediul rural, accesul limitat al grupurilor vulnerabile, precum copiii și tinerii, persoanele cu dizabilități, minoritățile etnice sau lingvistice la oferte culturale relevante, atractive și adaptate nevoilor lor conduce la orientarea acestora către forme alternative de divertisment digital, cu risc de izolare față de valorile culturale naționale. Lipsa facilităților și a infrastructurii incluzive (rampe, ascensoare, spații adaptate) limitează participarea persoanelor cu dizabilități la evenimente culturale, iar barierele lingvistice și diferențele culturale îngreunează accesul minorităților la astfel de activități.

În contextul reducerii numărului de consumatori culturali, costurile de întreținere a clădirilor rămân dificil de acoperit, determinând subutilizarea și deteriorarea progresivă a infrastructurii. Această situație afectează calitatea serviciilor culturale, reduce atractivitatea localităților și contribuie indirect la accentuarea fenomenului de migrație a populației.

Infrastructura aferentă patrimoniului cultural rămâne slab dezvoltată și neadaptată cerințelor actuale. În ultimii ani au fost reabilite doar câteva obiective (precum Biserica din Căușeni, Biserica de lemn din Vorniceni, Circul de Stat din Chișinău – prima etapă), în timp ce majoritatea

³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142037&lang=ro

necesită intervenții urgente. Majoritatea muzeelor funcționează în clădiri istorice fără spații adecvate pentru depozitare, conservare sau activități educaționale.

Între 2019 și 2024, numărul muzeelor a crescut ușor, de la 127 la 132, iar suprafața totală a rămas aproape neschimbată (13–14 mii m²). Deși numărul clădirilor muzeale a crescut de la 197 la 286, peste o treime necesită reparații capitale, iar alte 30% se află într-o stare precară, ceea ce confirmă lipsa unui program coerent de întreținere și modernizare.

Tabel nr. 4

Infrastructura muzeală și starea tehnică a spațiilor muzeelor din Republica Moldova

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul total de muzee	127	130	131	132	132	132
Suprafața totală (m ²)	13 177	14 274	13 752	13 761	14 068	13 348
Număr total edificii	197	209	206	216	233	286
Clădiri în reparație capitală	42	52	58	65	70	70
Clădiri în stare structurală nesigură	93	86	82	87	84	85
Clădiri accesibile persoanelor cu necesități speciale	21	24	32	32	40	37

Sursa: Biroul Național de Statistică

Accesibilitatea muzeelor pentru persoanele cu nevoi speciale rămâne redusă, deși numărul clădirilor adaptate a crescut de la 21 - în 2019 la 40 - în 2023. Mai puțin de jumătate dintre muzee oferă condiții adecvate, limitând participarea egală la viața culturală. Situația este similară în domeniul patrimoniului arheologic, unde doar Rezervația Cultural-Naturală „Orheiul Vechi” dispune de infrastructură de vizitare, în timp ce majoritatea siturilor arheologice nu dispun de centre de informare turistică, trasee tematice, panouri explicative sau dotări tehnice pentru securitate și iluminat. În perioada 2019–2024, sectorul s-a remarcat printr-un nivel redus de modernizare, precum și prin lipsa unor concepte moderne de dezvoltare, aliniate la viziunea națională și la tendințele internaționale, aspect reflectat în condiții insuficiente de depozitare, infrastructuri nereînnoite pentru conservare, lipsa unor spații adecvate și sigure pentru gestionarea colecțiilor și întârzieri în adoptarea unor sisteme sustenabile de documentare și valorificare digitală. De asemenea, instrumentele de implicare a publicului și de educație patrimonială au rămas slab dezvoltate, iar lipsa unei corelări între conservare și accesul public a amplificat procesul de degradare a spațiilor culturale. Acești factori au afectat atractivitatea turistică și au diminuat vizibilitatea internațională a Republicii Moldova.

Digitalizarea infrastructurii culturale în Republica Moldova este la un nivel incipient, caracterizată prin inițiative fragmentate, infrastructură IT insuficientă și competențe digitale reduse în rândul personalului cultural. Majoritatea muzeelor, bibliotecilor și arhivelor nu dispun de platforme integrate sau colecții digitale accesibile, iar turismul cultural digital și instrumentele moderne de promovare sunt limitate.

Neintervenția statului în modernizarea infrastructurii culturale și a patrimoniului cultural va genera o degradare accelerată a instituțiilor culturale și obiectivelor de patrimoniu, reducând capacitatea instituțiilor de a oferi servicii culturale moderne și accesibile. În calitate de țară candidată la

Uniunea Europeană, această lipsă de acțiune riscă să amplifice decalajele față de standardele europene privind conservarea patrimoniului cultural și accesul echitabil la cultură. Consecințele includ diminuarea atractivității localităților, limitarea participării populației, în special a grupurilor vulnerabile la viața culturală, slăbirea coeziunii sociale și perpetuarea migrației. Totodată, în cazul în care Republica Moldova nu își intensifică investițiile în digitalizarea infrastructurii culturale, există riscul ca beneficiile culturale și economice, aferente trecerii la era digitală să se materializeze în alte state, adâncind și mai mult decalajul dintre infrastructura culturală tradițională și cea digitală.

Depășirea acestor deficiențe necesită o abordare strategică și coordonată, orientată spre modernizarea și reabilitarea infrastructurii culturale, în conformitate cu standardele europene privind conservarea patrimoniului cultural și accesul public la cultură. Este necesară implementarea unui program național multianual de intervenții structurale, care să vizeze reabilitarea clădirilor muzeale, îmbunătățirea condițiilor tehnice pentru conservare, adaptarea spațiilor pentru accesibilitate universală și reducerea decalajelor urban-rural. Modernizarea etapizată și integrată a infrastructurii culturale va contribui la creșterea rezilienței patrimoniului cultural, la consolidarea identității naționale și la integrarea patrimoniului cultural în circuitul educațional, turistic și economic, generând beneficii culturale, sociale și economice durabile.

Protejarea și valorificarea insuficientă a patrimoniului cultural

Patrimoniul cultural al țării este expus unui proces continuu de degradare și pierdere a semnificației, ca urmare a protejării și valorificării insuficiente, atât la nivel central, cât și la nivel local. Instrumentele de inventariere, monitorizare, conservare și intervenție sunt utilizate fragmentar, iar mecanismele de valorificare publică și economică rămân limitate. Această situație afectează capacitatea statului de a proteja patrimoniul cultural ca resursă strategică pentru identitate națională, educație, coeziune socială și dezvoltare durabilă, inclusiv pentru turism și industrii culturale. Lipsa unui sistem funcțional, coerent și eficient de management al patrimoniului cultural, corelat cu instrumentele de planificare teritorială și cu evidențele cadastrale, reduce accesul societății la cultură și limitează transmiterea valorilor către generațiile viitoare.

Republica Moldova și-a asumat, prin convențiile UNESCO și ale Consiliului Europei, obligația de a proteja, conserva și valorifica patrimoniul cultural, în conformitate cu standardele europene și internaționale. Cu toate acestea, implementarea angajamentelor rămâne parțială, iar măsurile de protecție sunt aplicate neuniform la nivel teritorial, inclusiv pentru prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale. În acest context, alinierea la practicile europene presupune utilizarea sistematică a instrumentelor internaționale, precum baza de date INTERPOL privind operele de artă furate, sistemele de analiză a riscurilor ale autorităților vamale și poliției, precum și procedurile stabilite prin Regulamentul (UE) 2019/880 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 aprilie 2019 privind introducerea și importul bunurilor culturale⁴. Procesele de inventariere, monitorizare, intervenție și valorificare publică nu sunt încă susținute de un sistem funcțional, integrat și bine coordonat între autoritățile publice centrale și locale. Totodată, presiunea urbană, schimbările climatice, degradarea fizică și utilizarea necontrolată a patrimoniului cultural amplifică vulnerabilitățile existente, în lipsa unor mecanisme eficiente de prevenție și management.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=CELEX%3A32019R0880>

În ultimii ani s-au înregistrat progrese importante în consolidarea cadrului normativ privind protecția patrimoniului construit, inclusiv prin adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 116/2025 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Consiliului Național al Monumentelor Istorice⁵, modificarea Legii privind Fondul național al culturii nr. 12/2024⁶, care a introdus programe de susținere pentru elaborarea studiilor de fezabilitate și proiectarea intervențiilor, pentru efectuarea intervențiilor asupra monumentelor, precum și pentru identificarea, cercetarea, documentarea, inventarierea, stabilirea zonelor de protecție, prevenirea distrugerii sau mutilării, digitalizarea și promovarea monumentelor, precum și prin inițierea procesului de reorganizare a Agenției de Inspectare a Monumentelor. Totodată, elaborarea proiectului Legii privind protejarea monumentelor istorice reprezintă un pas semnificativ spre modernizarea și unificarea cadrului normativ în acest domeniu.

Cu toate acestea, cadrul normativ aferent patrimoniului construit rămâne fragmentat și necorelat, ceea ce generează aplicare neuniformă și întârzieri în procesul decizional. Lipsa unor proceduri clare pentru intervenții, absența delimitării unitare a zonelor de protecție și insuficiența mecanismelor de monitorizare creează incertitudine atât pentru autorități, cât și pentru proprietari și investitori.

Lipsa planurilor urbanistice generale actualizate și a unui control urbanistic riguros favorizează intervențiile arbitrare asupra monumentelor și zonelor lor de protecție. În absența unui cadru urbanistic coerent, autoritățile publice locale aprobă proiecte fără fundamentare patrimonială, iar presiunea imobiliară generează conflicte între interesele economice și necesitatea protejării patrimoniului cultural imobil, limitând inclusiv eficiența activității Consiliului Național al Monumentelor Istorice (în continuare - *CNMI*).

Aceste vulnerabilități sunt vizibile în mod deosebit în Nucleul istoric al Chișinăului, afectat de intervenții neautorizate, demolări și construcții incompatibile cu specificul zonei, ceea ce erodează identitatea urbană și memoria colectivă. Absența unui plan urbanistic dedicat și a unui plan de protecție amplifică riscurile și vulnerabilitățile legate de dezvoltarea imobiliară nesustenabilă.

Coordonarea interinstituțională rămâne deficitară, iar atribuțiile autorităților publice centrale și locale sunt, în anumite situații, neclar definite sau aplicate neuniform. Lipsa unui mecanism eficient de cooperare, inclusiv pentru control și monitorizare, generează suprapuneri, omisiuni și întârzieri, în timp ce autoritățile publice locale dispun de resurse și expertiză limitate pentru implementarea coerentă a măsurilor de protecție.

Instituțiile specializate ale statului funcționează cu mandate extinse, însă cu capacități disproporționate. Agenția de Inspectare a Monumentelor (în continuare - *AIM*), cu doar 7 unități la nivel național, nu poate exercita un control efectiv asupra șantierelor, intervențiilor neautorizate sau sesizărilor din teritoriu. Institutul Patrimoniului Cultural (în continuare - *IPC*) are un rol predominant științific, fără instrumente operaționale pentru cercetare aplicată, laborator funcțional sau capacitate tehnică de sprijin pentru intervenții. Structurile de specialitate, inclusiv *CNMI*,

⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147591&lang=ro

⁶ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149409&lang=ro

funcționează cu încărcătură administrativă ridicată și suport tehnic insuficient, ceea ce prelungește termenele de avizare.

Sistemele de inventariere și monitorizare sunt incomplete, depășite și neinteroperabile. Lipsa unui sistem GIS unitar și a interoperabilității registrelor limitează capacitatea statului de a preveni, monitoriza și interveni în timp util. Fără conectarea Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat la registrul bunurilor imobile, la bazele de date urbanistice și la evidența arheologică, controlul intervențiilor este dificil, iar deciziile sunt adesea incomplete.

Lacunele din legislația privind protecția patrimoniului cultural și aplicarea neuniformă a acesteia, presiunile urbanistice și capacitatea instituțională redusă favorizează intervențiile ilegale (demolarea neautorizată a monumentelor, construcțiile ilegale în zonele de protecție, modificările arbitrare ale fațadelor și interioarelor, utilizarea materialelor incompatibile, îndepărtarea elementelor originale și abandonarea deliberată a clădirilor istorice pentru accelerarea degradării lor), precum și degradarea zonelor protejate. Sancțiunile existente sunt slabe și rar aplicate, ceea ce nu descurajează abaterile. În lipsa unui sistem coerent de management și valorificare, patrimoniul cultural rămâne o resursă insuficient utilizată pentru dezvoltare, educație și industrii creative. De asemenea, lipsa unor eforturi suficiente pentru a asigura participarea comunității și lipsa educației patrimoniale mențin patrimoniul cultural la periferia interesului public.

Datele disponibile la nivel național confirmă caracterul sistemic al vulnerabilităților din domeniul patrimoniului cultural. Republica Moldova deține aproximativ 1800 de monumente de arhitectură și istorie înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat⁷, dintre care o parte semnificativă se află într-o stare avansată de degradare (Conacul familiei Ciolac-Malski din satul Bahmut, raionul Călărași, Conacul Odaia Drăgălinei din satul Gura Bâcului, raionul Anenii Noi, Conacul familiei Cantacuzino din satul Poiana, raionul Edineț, Vila Aleinikov din orașul Soroca, Moara Roșie din mun. Chișinău etc.), iar o altă parte lipsește în realitate sau este grav alterată din cauza lipsei intervențiilor periodice și a unui mecanism eficient de monitorizare. Pe lângă Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, există și Registrul național al monumentelor de for public⁸, gestionat separat, însă fără integrare GIS. De asemenea, autoritățile publice locale gestionează registre proprii ale patrimoniului cultural la nivelul unităților administrativ-teritoriale, însă acestea sunt ținute neuniform, în absența unor standarde metodologice unitare.

În domeniul patrimoniului cultural mobil, Registrul patrimoniului cultural național mobil include peste 3.000 de bunuri culturale cu statut de protecție, însă colecțiile muzeale gestionate de instituțiile publice depășesc 1,6 milioane de piese (Tabelul nr. 5), conform datelor Biroului Național de Statistică. O parte semnificativă a acestor bunuri este depozitată în condiții neconforme standardelor de conservare preventivă, ceea ce sporește riscul de deteriorare, pierdere sau imposibilitate de valorificare publică a patrimoniului cultural, în lipsa spațiilor adecvate, a dotărilor tehnice și a laboratoarelor de restaurare funcționale. Aceste lacune subliniază necesitatea ca practicile de documentare și conservare să fie aliniate la standardele internaționale, inclusiv la cerințele prevăzute de Convenția UNESCO din 1970 și de Ghidurile Operaționale, precum și la Codul de Etică ICOM pentru muzee în ceea ce privește achizițiile, inventarierea și îngrijirea

⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148719&lang=ro#

⁸ <https://mc.gov.md/sites/default/files/catalog.pdf>

colecțiilor. Respectarea standardelor europene relevante în domeniul conservării (cum ar fi normele EN pentru conservarea preventivă) ar asigura în continuare protecția și gestionarea pe termen lung a colecțiilor muzeale.

Conform datelor statistice, în perioada 2019–2024 s-a înregistrat o creștere constantă a fondurilor de bază muzeale, de la 1,5 milioane la 1,67 milioane de piese, ceea ce reflectă extinderea colecțiilor prin achiziții, donații și cercetări arheologice. Totuși, distribuția regională rămâne dezechilibrată: peste jumătate din totalul pieselor se află în instituțiile din mun. Chișinău, în timp ce muzeele din regiunile Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia dețin colecții mult mai restrânse și se confruntă cu lipsa condițiilor optime pentru conservare și depozitare.

Consolidarea trasabilității și interoperabilității în domeniul patrimoniului cultural mobil, în conformitate cu direcțiile prevăzute în Strategia de dezvoltare a Serviciului de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile pentru perioada 2023-2025⁹ constituie o condiție esențială pentru prevenirea traficului ilicit și modernizarea instrumentelor de evidență.

Tabel nr. 5

**Evoluția numărului de piese de muzeu din fondurile de bază, pe regiuni,
în perioada 2019–2024**

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total pe țară	1 500 695	1 527 308	1 531 517	1 640 710	1 659 403	1 673 552
Municipiul Chișinău	818 198	845 487	838 772	937 494	946 350	951 503
Nord	202 825	193 814	193 718	193 595	195 175	197 013
Centru	244 057	248 343	252 885	256 181	265 536	269 737
Sud	138 811	141 038	145 148	150 559	148 294	149 709
UTA Găgăuzia	96 804	98 626	100 994	102 881	104 048	105 590

Sursa: Biroul Național de Statistică

De asemenea Registrul bunurilor culturale distruse, furate, dispărute, scoase sau introduse ilegal în Republica Moldova, precum și a celor recuperate¹⁰ necesită interoperabilitate cu bazele de date europene și internaționale utilizate în prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, precum ID-Art al INTERPOL, ICOM Red List, Archeo Platform, precum și instrumentele UE

⁹ https://secbcm.gov.md/files/Strategia_de_dezvoltare_SECBCM.pdf

¹⁰ https://secbcm.gov.md/catalog-online?fltr_relval_specification22511=882005,882004,882006,882007,882008&fltr_wrong_lost=1

relevante, cum ar fi baza de date pentru licențele de export, sistemul ICG privind importul bunurilor culturale și alte sisteme de cooperare și comunicare ale Europol și Eurojust.

Republica Moldova dispune, de asemenea, de Registrul național al patrimoniului cultural imaterial¹¹ și de Registrul arheologic național¹², iar Cadastrul arheologic este prevăzut prin Legea nr. 218/2010 privind protejarea patrimoniului arheologic¹³, însă se află într-un stadiu incipient de dezvoltare. Siturile arheologice sunt cartografiate pe platforma geodata.gov.md¹⁴, însă aceste informații nu constituie un cadastru arheologic funcțional și nu sunt integrate în sistemele GIS cadastrale sau urbanistice, ceea ce limitează protecția preventivă a siturilor arheologice în raport cu intervențiile asupra terenurilor și proiectele de infrastructură.

Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat necesită interoperabilitate directă cu registrul bunurilor imobile, printr-o platformă GIS funcțională, pentru a permite delimitarea clară a monumentelor, a zonelor de protecție și a reglementărilor urbanistice aplicabile. În prezent, digitalizarea patrimoniului cultural este insuficientă, actualizările se realizează lent, iar datele nu sunt pe deplin interoperabile cu sistemele naționale de urbanism și cadastru. Totodată, mecanismele de control și aplicare a legislației rămân ineficiente, numărul intervențiilor ilegale depășind semnificativ numărul sancțiunilor aplicate. Aceasta demonstrează un decalaj între obligațiile asumate și capacitatea reală de protecție, monitorizare și valorificare a patrimoniului cultural.

În majoritatea statelor membre ale UE, sistemele de inventariere și monitorizare a patrimoniului cultural sunt integrate în platforme GIS interoperabile cu cadastru și instrumentele de planificare teritorială, iar nivelul de digitalizare depășește frecvent 80% din totalul bunurilor culturale gestionate, conform Raportului european Cultural Heritage Counts for Europe, 2015¹⁵. Totodată, la nivelul UE funcționează mecanisme consolidate de trasabilitate și combatere a traficului ilicit, sprijinite de cadrul normativ european și instrumente specializate, precum baza de date INTERPOL privind operele de artă furate, sistemele europene de analiză a riscurilor vamale și procedurile digitale de licențiere a importurilor prevăzute de Regulamentul (UE) 2019/880 privind introducerea și importul de bunuri culturale¹⁶. În contrast, în Republica Moldova, digitalizarea, interoperabilitatea și trasabilitatea registrelor se află într-un stadiu incipient, evidențiind un decalaj semnificativ față de standardele și practicile internaționale în domeniu.

În contextul geopolitic actual, memoria istorică rămâne un teren vulnerabil pentru narațiunile externe de influență și dezinformare (mai ales din partea Federației Ruse), care urmăresc divizarea societății și erodarea identității naționale. Republica Moldova se află încă într-un proces de definire a propriei culturi a memoriei istorice, în care diviziunile politice interne și presiunile externe fac dificilă adoptarea unei politici unitare și coerente.

¹¹ <https://mc.gov.md/content/registrul-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial>

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143919&lang=ro

¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150484&lang=ro#

¹⁴ <https://geodata.gov.md/?locale=ro#/viewer/openlayers/347>

¹⁵ http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/06/CHCfE_FULL-REPORT_v2.pdf

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0880>

Deși Planul de acțiuni pentru anii 2025-2028 privind cultura memoriei victimelor represiunilor politice comise de către regimul totalitar comunist pe teritoriul Republicii Moldova în perioada 1917-1918 ¹⁷ oferă un cadru pentru educație istorică, reabilitare simbolică și protejarea locurilor memoriei, implementarea sa efectivă este determinată de prioritizarea strategică insuficientă, fapt care evidențiază necesitatea ca planurile operaționale instituționale să devină instrumente funcționale care să transforme traumele naționale în resurse de putere și reziliență socială. Experiența statelor baltice oferă un model relevant pentru Republica Moldova în utilizarea culturii și memoriei istorice ca parte a politicilor publice și a răspunsului la acțiuni hibride. În acest sens, statele baltice tratează cultura memoriei ca politică de stat, nu ca subiect ideologic, contribuind astfel la consolidarea identității naționale, reducerea impactului narațiunilor externe ostile, precum și coeziunea societății în jurul valorilor europene. Ca urmare, la nivel național se impune necesitatea consolidării mesajelor publice, extinderea activităților comemorative și intensificarea cooperării interinstituționale, mediul academic și sectorul cultural.

În lipsa unor măsuri de intervenție, accelerarea degradării patrimoniului cultural este inevitabilă, ceea ce va provoca pierderi ireversibile ale monumentelor, siturilor arheologice și bunurilor de valoare istorică și artistică. Costurile de restaurare vor crește exponențial, iar multe obiective nu vor mai putea fi recuperate sau valorificate. Această degradare va avea efecte sociale profunde: slăbirea memoriei colective, a identității culturale și a coeziunii comunitare, reducerea accesului la cultură și diminuarea implicării civice. Grupurile vulnerabile, în special tinerii, vârstnicii și comunitățile rurale vor fi afectate în mod disproporționat, fiind private de oportunități de educație culturală, incluziune socială și dezvoltare locală. Mai mult, limitarea integrării sistemelor de inteligență artificială în muzee și arhive va restrânge eforturile de valorificare a colecțiilor și de îmbunătățire a accesului pentru utilizatori. Totodată, monitorizarea redusă și deteriorarea condițiilor fizice vor crește semnificativ vulnerabilitatea bunurilor de patrimoniu la furt, săpături și exporturi ilegale, amplificând și mai mult riscurile asociate traficului ilicit. În plan economic, lipsa unor măsuri specifice de intervenție va limita potențialul patrimoniului cultural de a genera locuri de muncă, turism sustenabil și investiții, accentuând disparitățile regionale și sărăcia culturală. Această situație va determina pierderea finanțărilor europene și la scăderea competitivității Republicii Moldova. Fără o intervenție sistemică și coordonată, patrimoniul cultural riscă să se transforme dintr-o resursă strategică într-o povară administrativă, blocată de vulnerabilități instituționale, cooperare deficitară și instrumente de management depășite.

Insuficiența resurselor umane de specialitate, în special în mediul rural. Salariile reduse, vulnerabilitatea socială a artiștilor și absența unui sistem eficient de protecție socială fac ca profesiile culturale să fie puțin atractive, în special pentru tineri. În timp ce sectorul IT înregistrează creșteri rapide de venituri, cultura rămâne printre sectoarele cu cele mai mici remunerații, accentuând îmbătrânirea personalului și riscul pierderii talentelor calificate.

Anul 2022 a marcat un punct de schimbare în evoluția forței de muncă din sectorul cultural al Republicii Moldova. Pentru prima dată, numărul angajaților a depășit pragul de 17.000 de persoane, înregistrând o creștere anuală semnificativă de 20,3%. Toate domeniile culturale au contribuit la această evoluție pozitivă: activitățile de creație și interpretare artistică au înregistrat o creștere de circa 1.000 de persoane, bibliotecile, arhivele, muzeele și alte instituții culturale au

¹⁷ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149194&lang=ro

angajat peste 600 de persoane noi, iar casele de cultură și-au extins personalul cu peste 250 de angajați.

Cu toate acestea, evoluția pozitivă a ocupării în sectorul cultural nu a fost însoțită de o creștere salarială proporțională. În perioada 2015–2022, salariile din domeniul culturii au înregistrat o dinamică sub media națională: activitățile de creație și interpretare artistică au crescut cu 133,7%, bibliotecile și muzeele cu 134,7%, iar producția cinematografică cu 131,3%, în timp ce media generală pe economie a fost de 137,2%.

Deși în intervalul 2019–2024 salariul mediu pe economie aproape s-a dublat, de la 7.233,7 lei la 14.096,7 lei (Tabelul nr. 6), angajații din cultură continuă să se situeze printre cei mai slab remunerați. Discrepanța structurală accentuează vulnerabilitatea economică a lucrătorilor culturali, care se confruntă cu venituri scăzute, perspective limitate de avansare și lipsa unor mecanisme de motivare financiară.

Tabel nr. 6

Câștigul salarial mediu lunar brut pe unele activități culturale, 2019-2024, lei

	2019	2020	2021	2022	2023	2024*
Total pe economie	7 233,7	7 943,0	8 979,8	10 447,3	12 209,2	14 096,7
Activități de servicii în tehnologia informației	21 463,6	24 044,0	30 971,9	37 115,4	43 362,0	42 711,0
Activități de creație și interpretare artistică	4 929,4	5 403,4	5 778,2	6 631,5	8 332,3	9 560,3
Activități ale bibliotecilor, arhivelor, muzeelor și alte activități culturale	4 800,7	5 359,1	5 974,2	7 073,4	8 408,6	9 512,4
Activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, înregistrări audio și activități de editare muzicală	8 388,1	7 253,7	10 109,1	10 852,4	11 322,3	13 519,7

* Datele includ unitățile din sectorul real cu 4 și mai mulți salariați și toate entitățile bugetare, indiferent de numărul de salariați

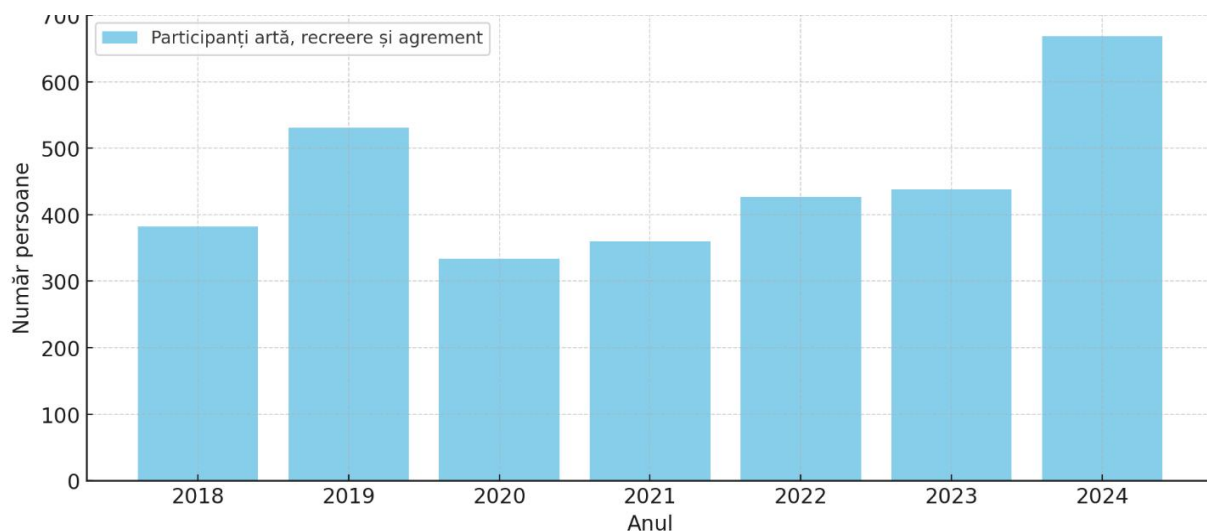
Sursa: Biroul Național de Statistică

Ritmul lent de creștere salarială și absența unor politici de stimulare profesională contribuie la îmbătrânirea forței de muncă din instituțiile de cultură și patrimoniu cultural, la scăderea interesului tinerilor pentru profesiile artistice și la migrația specialiștilor către domenii mai bine plătite. Sectorul se confruntă, de asemenea, cu mobilitate profesională redusă, ceea ce crează stabilitate și acumularea experienței, dar poate genera stagnare și rezistență la schimbare. Formarea profesională continuă (în continuare - FPC) a înregistrat progrese între 2019 și 2024, durata medie crescând de la 21 la 34 de ore/participant, dar rămâne sub media pe economie de 44 de ore. Numărul angajaților care au beneficiat de FPC rămâne limitat (427 persoane, 0,5% din totalul pe economie), iar costul unităților FPC pe salariat este mai mic decât media națională (999,8 lei față de 1968,1 lei) (potrivit Figurii nr. 1).

Figura nr. 1

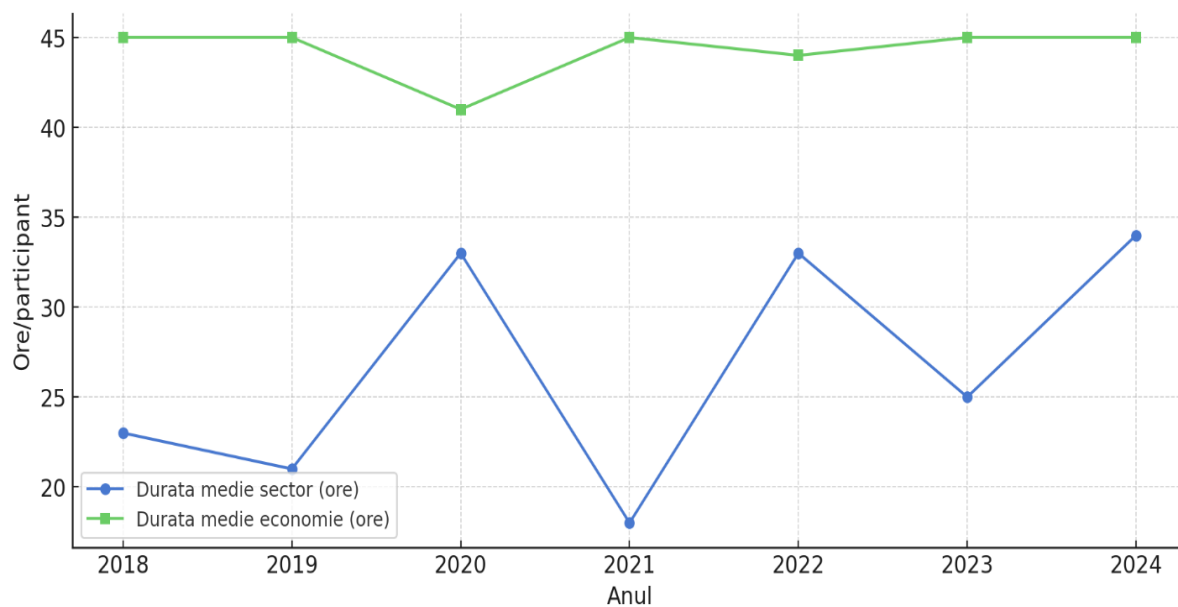
Evoluția caracteristicilor formării profesionale continue (FPC) în sectorul culturii

a) Număr de participanți în artă, activități de recreere și agrement



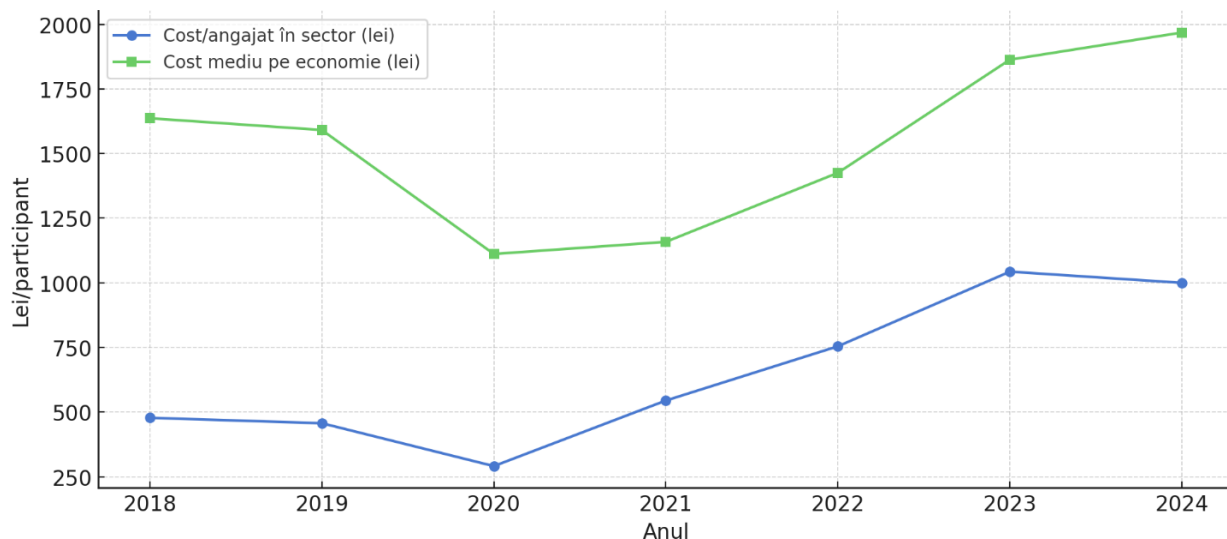
Sursa: Ministerul Culturii

b) Durata medie a formării profesionale continue (2018-2024)



Sursa: Ministerul Culturii

c) Costurile unităților FPC (2018-2024)



Sursa: Ministerul Culturii

Totuși, există și exemple pozitive: sistemul de formare profesională continuă din domeniul bibliotecilor a avut un impact semnificativ asupra creșterii performanței și calității serviciilor culturale, contribuind totodată la sporirea satisfacției și implicării angajaților. Principiile și bunele practici ale acestui model ar putea fi extinse și către alte sectoare, precum muzeele sau casele de cultură, generând beneficii similare în ceea ce privește eficiența și calitatea activităților.

Între anii 2019–2024, Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova s-a aflat într-un proces complex de modernizare și digitalizare, dar a fost marcat de o criză acută a resurselor umane. Deși bibliotecile încearcă să se adapteze la cerințele societății informaționale, sistemul se confruntă cu probleme structurale — îmbătrânirea personalului, scăderea atractivității profesiei și lipsa formării de specialitate.

În 2024, bibliotecile publice aveau 4477 de angajați, dintre care 3830 erau specialiști, însă doar 22,8% (874 persoane) dețineau studii superioare în domeniu. Această proporție a scăzut constant, de la 31,7% în 2010 la 20,1% în 2024 evidențiind tendința de diminuare a nivelului de pregătire profesională și necesitatea implementării stringente a politicilor de formare, motivare și atragere a specialiștilor calificați în domeniul biblioteconomie, informare și studii arhivistice.

Tabel nr. 7

Personalul de specialitate din Sistemul Național de Biblioteci

Indicatori	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Total personal de specialitate	4093	4044	3981	3934	3868	3830	-38
Total în	3391,25	3386,00	3433,00	3257,00	3288,60	3112	-176,6

echivalent norme întregi							
Personal cu studii superioare	2499	2490	2472	2424	2440	2448	+8
Personal cu studii superioare (inclusiv de specialitate)	1018	1025	1023	904	868	874	+6
Personal cu studii medii	1599	1554	1509	1237	1168	1119	-49
Personal cu studii medii (inclusiv de specialitate)	672	616	574	483	467	472	+5
Personal cu studii secundare generale	-	-	-	273	260	263	+3

Sursa: Ministerul Culturii

În același context, analiza personalului de specialitate din casele de cultură și instituțiile teatral-concertistice pentru perioada 2022–2024 evidențiază un proces similar de restructurare și profesionalizare. Astfel, numărul angajaților cu studii superioare a crescut de la 1.335 la 1.405, în timp ce cei cu studii profesionale tehnice a scăzut de la 1.433 la 1.329, în iar personalul din alte categorii a crescut la 805 persoane (Tabelul nr. 8).

Tabel nr. 8

Personalul de specialitate din cadrul caselor de cultură

Indicatori	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Personal de specialitate (cu studii superioare)	1 357	1 335	1405	+70
Personal de specialitate (cu studii profesionale tehnice)	1 425	1 433	1329	-104
Personal de specialitate (alt nivel)	786	712	805	+93

Sursa: Ministerul Culturii

În instituțiile teatral-concertistice, evoluția a fost mai oscilantă: personalul cu studii superioare a scăzut de la 1.117 la 937, iar cel cu studii medii și secundare a înregistrat ușoare diminuări. Totuși, a crescut numărul specialiștilor calificați în domeniul artistic și managerial (Tabelul nr. 9).

Tabel nr. 9**Personalul de specialitate din cadrul instituțiilor teatral-concertistice**

Indicatori	2022	2023	2024	Variație 2023-2024 (+,-)
Personal de specialitate (cu studii superioare)	615	876	1050	+174
Personal de specialitate (superioare, inclusiv de specialitate)	715	1 117	937	-180
Personal de specialitate (cu studii medii)	423	460	438	-22
Personal de specialitate (medii, inclusiv de specialitate)	250	378	388	+10
Personal de specialitate (cu studii secundare generale)	244	292	265	-27

Sursa: Ministerul Culturii

Datele analizate reflectă o reorientare a personalului către calificări superioare și o adaptare la noile cerințe ale sectorului cultural, într-un context general marcat de deficit și reconfigurare a resurselor umane din domeniul culturii. Cauzele principale se includ îmbătrânirea personalului, migrația către domenii mai bine remunerate, salariile reduse și oferta limitată de programe de formare profesională.

Pentru a stimula ocuparea profesiilor culturale și pentru a atrage tinerii specialiști, Guvernul a lansat, începând cu anul 2024, un set de măsuri de susținere care include acordarea unor indemnizații cuprinse între 90.000 și 120.000 de lei, în funcție de localitate și de specificul instituției. În același timp, este în pregătire un proiect de Lege privind statutul omului de creație, menit să îmbunătățească condițiile de muncă și drepturile lucrătorilor culturali. Aceste inițiative fac parte dintr-o strategie mai amplă de dezvoltare a competențelor, modernizare a formării profesionale și adaptare la noile cerințe ale sectorului cultural.

La nivelul învățământului superior din Republica Moldova, Tabelul nr. 10 reflectă dinamica înmatriculărilor la studii superioare de licență în perioada 2022–2024. Se remarcă o creștere constantă în domeniile aplicative și creative, precum Arte (de la 576 în 2022 la 656 de studenți în 2024) și Arhitectură și construcții (de la 421 în 2022 la 510 studenți în 2024). În același timp, Științele umaniste au înregistrat o scădere notabilă (de la 69 în 2023 la 38 de studenți în 2024), iar Jurnalismul și informarea au revenit pe un trend ascendent în 2024 (de la 116 la 160 de studenți înmatriculați).

Tabel nr. 10

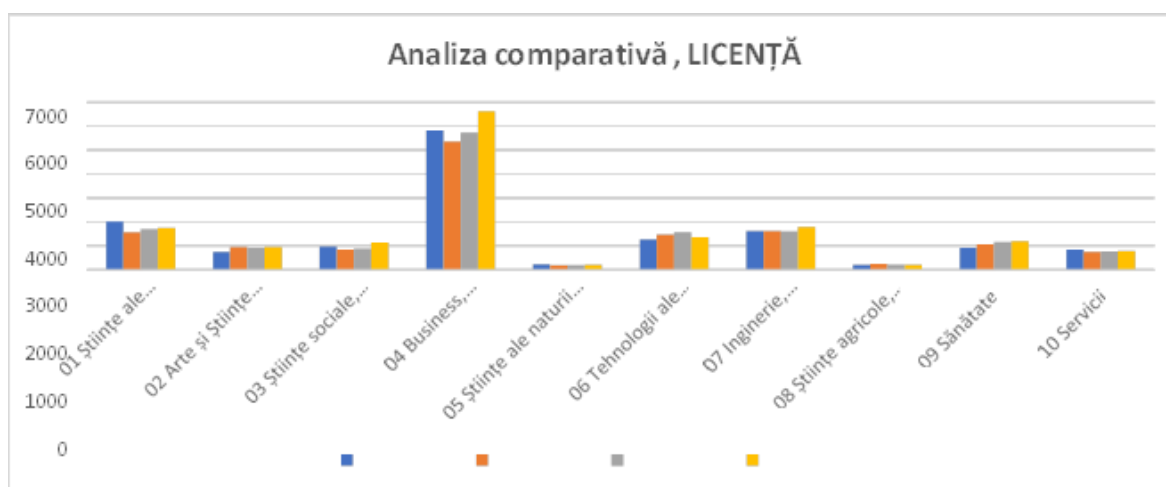
Dinamica înmatriculării per domenii generale de studii

Codul	Domeniul general de studii	2022	2023		2024	
		Total, cet RM	Total, cet RM	Raportat la 2022, %	Total, cet RM	Raportat la 2023, %
21	Arte	576	588	2,04	656	10,37
22	Științe umaniste	51	69	26,09	38	-81,58
32	Jurnalism și informare	157	116	-35,34	160	27,50
73	Arhitectura și construcții	421	450	6,44	510	11,76

Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

Din Figura nr. 2, se observă că cel mai solicitat domeniu de studii superioare de licență, rămâne a fi Business, administrare și drept, care a atras, tradițional, cel mai mare număr de studenți în învățământul superior de licență - 6618 de studenți (41,34%), iar specialitățile aferente domeniului cultură, precum Artele și Științele umaniste au o pondere mult mai redusă, menținându-se în continuare în zona disciplinelor cu interes scăzut din partea tinerilor.

Figura nr. 2



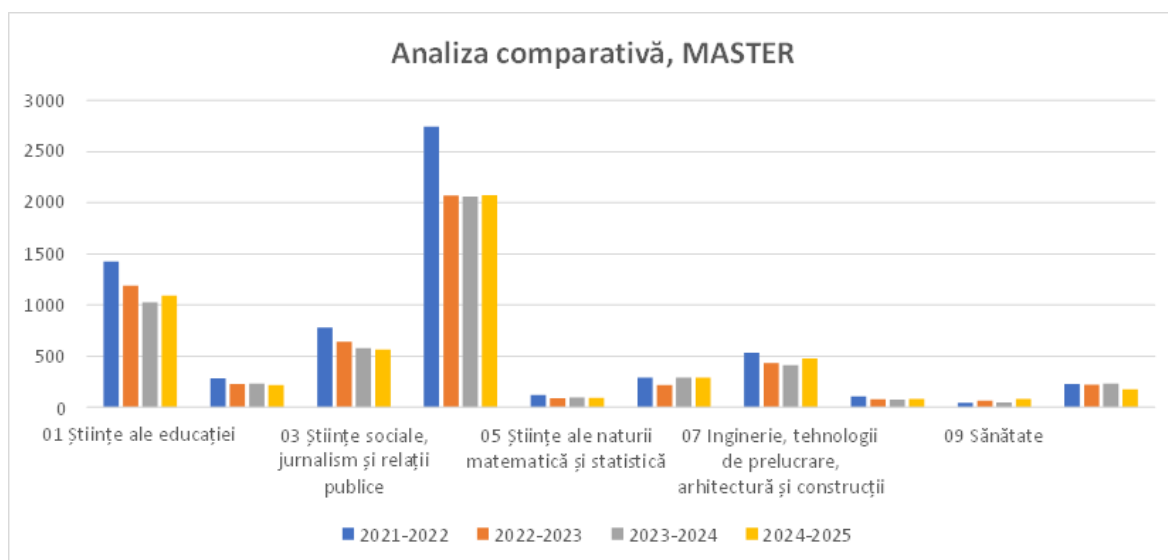
Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

În contrast cu domeniile care înregistrează o evoluție pozitivă, situația în cadrul unor specialități specifice rămâne una deficitară. Astfel, domeniile de formare profesională Biblioteconomie, informare și studii arhivistice (0322) și Istorie și arheologie (0222) se confruntă cu un număr redus de studenți. Mai mult, la specialitățile Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică (0322.1), Arheologie (0222.2), Muzeologie (0222.3) și Restaurarea și conservarea monumentelor

istorice (0222.4), în unele cazuri se înregistrează un număr foarte mic de înscrieri, iar în cazul altor specialități nu au fost înregistrați candidați.

La nivelul studiilor superioare de master (Figura nr. 3), domeniul Business, administrare și drept continuă să fie cel mai solicitat, înregistrând 2.075 de studenți înmatriculați, ceea ce reprezintă aproximativ 40% din totalul candidaților admiși. Se remarcă, totodată, un interes ușor crescut pentru domeniul Științe ale educației, unde numărul studenților a crescut cu 66, precum și pentru domeniul Inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții, care înregistrează o creștere de 64 de studenți față de anul precedent, în sesiunea de admitere 2024–2025.

Figura nr. 3



Sursa: Raportul final cu privire la organizarea și rezultatele sesiunii de admitere 2024 în instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova, elaborat de Ministerul Educației și Cercetării

La polul opus, un interes redus se menține și pentru domeniile aferente sectorului cultural – Arte, Științe umanistice, Jurnalism și Informare.

Un exemplu relevant, dar totodată descurajant, îl reprezintă situația programului de studii Biblioteconomie, Asistență Informațională și Arhivistică (0322.1). Conform cadrului normativ în vigoare, lipsa unei acreditări valabile a făcut ca, în ultimii trei ani, organizarea admiterii și eliberarea actelor de studii pentru anii III și I (învățământ cu frecvență redusă) să fie posibile doar prin derogare de la prevederile legale. Această situație de neacreditare generează consecințe negative semnificative asupra continuității formării profesionale, întrucât împiedică organizarea programelor de master corespunzătoare și restrânge oportunitățile de dezvoltare în domeniu.

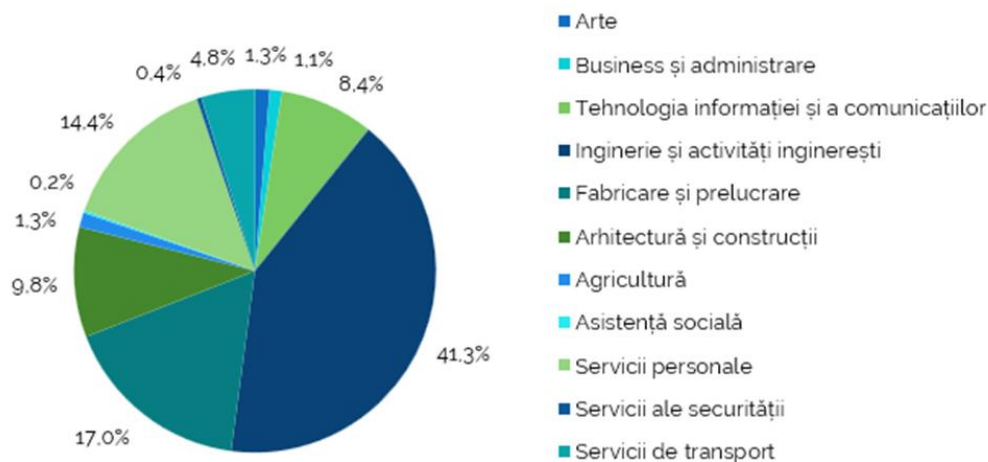
În plus, factori precum scăderea demografică, neatractivitatea socială a profesiilor din aceste domenii și nivelul relativ scăzut al salariilor contribuie la demotivarea tinerilor și la reticența acestora de a valorifica competențele dobândite.

În ansamblu, dinamica generală indică o reorientare a tinerilor către domenii cu aplicabilitate practică și perspectivă profesională mai clară, dar și necesitatea consolidării și modernizării domeniilor tradiționale, pentru a asigura echilibrul și diversitatea formării academice în Republica Moldova.

În anul de studii 2024/25, învățământul profesional tehnic s-a desfășurat în 89 de instituții, dintre care 40 de nivel secundar și 49 postsecundar. În învățământul secundar au fost înregistrați 14,5 mii de elevi (+4,3%) și 7,2 mii de înmatriculați (+5,9%). Potrivit Figurii nr. 4, domeniul Arte (1,3%) a rămas puțin atractiv. În anul 2024 au absolvit 4,7 mii de elevi (-11,7%), preponderent din domeniile tehnice și de servicii.

Figura nr. 4

Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic secundar, pe domenii de educație, 2024-2025

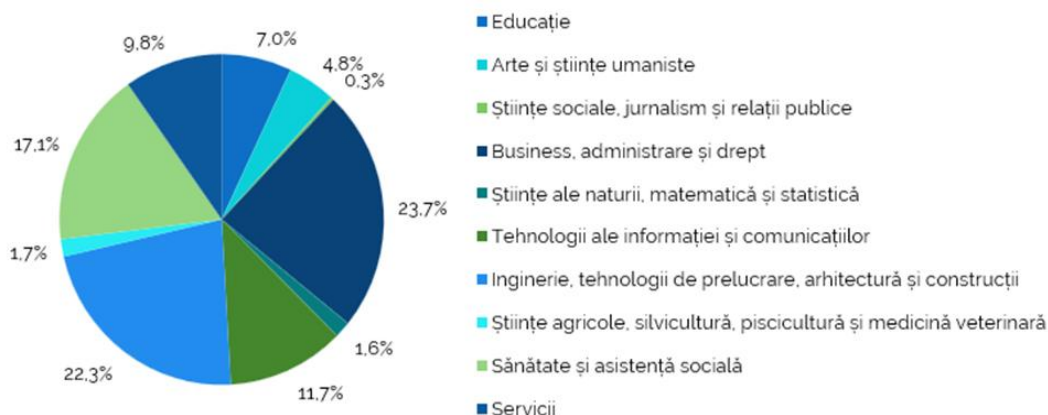


Sursa: Biroul Național de Statistică

În anul 2024, studiile postsecundare s-au desfășurat în 49 de instituții (14 centre de excelență și 35 de colegii), cu 33,3 mii de elevi (+3,2%) și 9,5 mii de înmatriculați (+2,4%). Domeniul Artele și Științele Umaniste a atras doar 4,8% (Figura nr. 5) dintre elevi. Au absolvit 6,5 mii de persoane, majoritatea din domeniile tehnice, economice și sociale.

Figura nr. 5

Structura numărului elevilor din învățământul profesional tehnic postsecundar, pe domenii generale, 2024-2025



Sursa: Biroul Național de Statistică

Interesul redus pentru domeniul Artelor și Științelor Umanistice în învățământul profesional tehnic, atât secundar, cât și postsecundar, rezultă din factori economici, sociali și educaționali: piața muncii restrânsă, salariile scăzute, orientarea pragmatică a tinerilor și promovarea insuficientă a profesiilor artistice. Ca urmare, sectorul cultural se confruntă cu o criză structurală a resurselor umane, dar și cu oportunități de modernizare și digitalizare. Echilibrul între aceste tendințe necesită investiții în formare profesională, măsuri de sprijin instituțional, precum și extinderea programelor de instruire în leadership, comunicare și managementul resurselor umane pentru o guvernare eficientă și durabilă a instituțiilor culturale.

Pentru a contracara aceste tendințe, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, împreună cu Centrul Educațional Pro-Didactica, au instruit peste 90 de specialiști culturali în ultimii trei ani, cu un buget de circa 230.000 lei, în vederea fortificării competențelor digitale, de comunicare și management cultural. În continuare, se pregătește un program național de formare continuă axat pe transformare digitală, educație media și combaterea dezinformării, care va completa inițiativele existente, precum „Voucherul Cultural” și proiectele de educație media din biblioteci. Aceste măsuri sprijină dezvoltarea unui ecosistem cultural deschis, inovator și durabil, în acord cu tendințele internaționale.

Totodată, în Republica Moldova, artiștii, oamenii de creație și liber-profesioniștii din sectorul cultural independent nu dispun de un Registru de evidență al oamenilor de creație și nici de un sistem eficient de asigurări sociale sau de protecție a securității sociale. Lipsa unui statut juridic clar accentuează vulnerabilitatea acestora în fața incertitudinilor economice și sociale și impune

necesitatea ajustării cadrului normativ la standardele internaționale și consolidarea capitalului uman, ca prioritate strategică.

Domeniul patrimoniului cultural se confruntă cu un deficit acut de personal calificat, distribuit neuniform la nivel teritorial și adesea slab motivat profesional și financiar. Această situație afectează capacitatea statului de a proteja, cerceta, administra și valorifica patrimoniul cultural în mod eficient și durabil. Insuficiența specialiștilor în restaurare, conservare, arheologie, arhitectură pentru monumente istorice, muzeografie, etnologie și management cultural constituie una dintre cele mai mari vulnerabilități ale sectorului, cu impact direct asupra calității intervențiilor și a serviciilor culturale oferite publicului.

Deși cadrul normativ permite formarea specialiștilor, instituțiile de învățământ superior nu implementează în prezent programe dedicate arheologiei, restaurării sau conservării. În învățământul profesional tehnic, școlile și colegiile nu oferă programe moderne orientate spre meșteșuguri tradiționale, tehnici de restaurare și conservarea materialelor istorice, iar formarea duală lipsește aproape complet. În consecință, sistemul educațional nu produce specialiștii necesari, arheologi, conservatori, restauratori, muzeografi, meșteri și alți profesioniști esențiali, ceea ce afectează capacitatea statului de a asigura intervenții calificate și de a respecta standardele UNESCO și europene privind protejarea patrimoniului cultural.

Instituțiile naționale cu atribuții în domeniul protejării patrimoniului cultural, în special Agenția de Inspectare a Monumentelor și Institutul Patrimoniului Cultural, sunt subdimensionate din punct de vedere al resurselor umane raportat la volumul real de responsabilități. Procesul de reformă instituțională în desfășurare necesită creșterea numărului de posturi, atragerea specialiștilor și profesionalizarea continuă pentru ca atribuțiile prevăzute de legislație să poată fi exercitate efectiv.

Sistemul actual de atestare profesională nu diferențiază suficient nivelurile de expertiză, ceea ce face dificilă delimitarea clară între arhitecții cu experiență practică în restaurare și cei cu pregătire generală în arhitectură. La nivel raional, lipsa profesioniștilor calificați capabili să elaboreze, coordoneze și monitorizeze intervențiile asupra monumentelor de arhitectură și istorie continuă să afecteze calitatea, coerența și siguranța lucrărilor, subliniind necesitatea consolidării formării profesionale și a extinderii atestărilor în domeniul patrimoniului construit.

În acest context, analiza *Listei proiectanților atestați (situația la 30 septembrie 2025)*¹⁸ arată următoarea evoluție a specialităților A.4 (Arhitectură – restaurare), 3c (Inginerie – consolidare/reabilitare clădiri existente) și 34.2.4 (Urbanism – zone construite protejate), aferente proiectării pentru patrimoniul arhitectural-istoric:

Tabel nr. 11

Anul atestării	Cod domeniu aplicabil	Număr de proiectanți atestați
2020	A.4	5
2021	A.4	20
2022	A.4 și 3c	19

¹⁸ https://oatucl.md/assets/pdfs/attestation/Proiectan%C8%9Bi_68e3c74141ab4.pdf

2023	3c	23
2024	3c	34
2025	34.2.4	19
Total activi 2025	—	120 proiectanți

Sursa: Ministerul Culturii

În perioada 2020–2025, au fost atestați 120 de proiectanți activi în domeniul patrimoniului arhitectural-istoric, înregistrându-se o creștere constantă a numărului de specialiști autorizați pentru proiectarea lucrărilor de restaurare și intervenție asupra monumentelor istorice. Cu toate acestea, nivelul de competență practică și distribuția teritorială rămân neuniforme, majoritatea specialiștilor activând în mun. Chișinău. Această concentrare teritorială, împreună cu diferențele de pregătire profesională în restaurare, limitează capacitatea de implementare coerentă a politicilor de protejare a patrimoniului cultural construit. Situația subliniază necesitatea consolidării formării profesionale continue, a specializărilor interdisciplinare și a extinderii procesului de atestare la nivel regional, pentru a asigura o expertiză echilibrată și sustenabilă în domeniul protejării patrimoniului arhitectural-istoric.

Conform *Listei verificatorilor de proiecte atestați*¹⁹ (situația la 30 septembrie 2025), distribuția specialiștilor pe ani și coduri de domeniu este următoarea:

Tabel nr. 12

Anul atestării	Cod domeniu aplicabil	Număr de specialiști atestați
2021	A.4	12 (unul retras)
2022	A.4 și 3c	8
2023	3c	3
2024	3c	4
2025	34.2.4	1
Total activi 2025	—	28 specialiști (dintre care 1 retras)

Sursa: Ministerul Culturii

Deși între anii 2021–2025 au fost atestați în categoriile A.4, 3c și 34.2.4, în total 28 de verifcatori de proiecte în domeniul patrimoniului arhitectural-istoric (27 activi la finele anului 2025), această resursă profesională, deși suficientă din punct de vedere numeric în linii mari la nivel central, rămâne concentrată preponderent în mun. Chișinău și neuniform distribuită la nivel teritorial.

În domeniul muzeal și al patrimoniului cultural mobil, resursele umane și tehnice rămân insuficiente. Numărul redus de specialiști și dotarea precară a laboratoarelor de restaurare limitează capacitatea de conservare, restaurare și valorificare a bunurilor culturale. Deficitul de personal specializat afectează, de asemenea, funcții esențiale precum documentarea corectă, măsurile de conservare preventivă, evaluarea riscurilor și pregătirea pentru situații de urgență, toate reprezentând cerințe prevăzute de Codul de etică al ICOM. În perioada 2019-2024 (Tabelul nr. 13), personalul muzeal din întreaga țară a crescut ușor, de la 810 la 875 de angajați, dar fără o

¹⁹ https://oatucl.md/assets/pdfs/attestation/Verificatori_de_proiecte_68e3c81381813.pdf

consolidare reală a capacității instituționale. Ponderea femeilor s-a menținut la circa 60%, iar personalul de specialitate (muzeografi, conservatori, restauratori și cercetători) a crescut de la 307 la 377 persoane. Totuși, raportul dintre personalul de specialitate și totalul angajaților (sub 45%) arată o pondere scăzută a resurselor dedicate activităților de fond, în timp ce personalul administrativ și tehnic este disproporționat.

Nivelul de calificare este relativ bun, peste jumătate dintre angajați dețin studii superioare, iar un sfert dintre aceștia au formare medie de specialitate. Cu toate acestea, formarea continuă și perfecționarea profesională rămân slab dezvoltate, iar domeniul restaurării se confruntă cu un deficit acut de competențe, mai ales în restaurarea picturii, textilelor, metalului și ceramicii.

Tabel nr. 13

Structura resurselor umane din muzee

Indicator	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Total personal	810	814	844	839	856	875
Femei	484	499	518	510	517	536
Funcții de conducere	183	172	166	169	171	168
Personal de specialitate	307	314	348	345	369	377
Studii superioare	426	421	439	452	460	462
Studii medii de specialitate	197	177	184	187	184	178
Alte studii	187	216	221	200	212	235
Sub 25 ani	14	16	19	26	18	20
25 - 49 ani	243	260	284	283	280	300
50 - 64 ani	358	352	332	315	335	325
65+ ani	195	186	202	215	223	230

Sursa: Biroul Național de Statistică

Distribuția pe grupe de vârstă confirmă tendința de îmbătrânire a corpului profesional: peste 60% dintre angajați au între 50 și 64 de ani, iar tinerii sub 25 de ani reprezintă sub 3%. Această realitate reclamă politici de reînnoire generațională, prin măsuri de motivare profesională și financiară , programe de mentorat și integrarea absolvenților din specialitățile muzeologie, istoria artei și conservare–restaurare.

O parte considerabilă a personalului activează în muzee din mediul rural, unde condițiile de muncă sunt precare, iar oportunitățile de perfecționare mult mai limitate. În lipsa unor programe de sprijin, muzeele teritoriale riscă o degradare accentuată a resurselor umane, cu efect direct asupra gestionării patrimoniului local.

În acest context, activitatea de conservare și restaurare a patrimoniului cultural mobil constituie una dintre cele mai specializate și sensibile componente ale sistemului muzeal. Potrivit Registrului conservatorilor și restauratorilor²⁰, în prezent sunt acreditați 29 de specialiști activi, care acoperă principalele domenii de intervenție: pictură, grafică, textile, tapiserie, ceramică, metale, artă decorativă, mobilier, bunuri arheologice și mijloace de transport istorice. Majoritatea acestor

²⁰ <https://secbcm.gov.md/registrul-restauratorilor>

specialiști își desfășoară activitatea în cadrul muzeelor naționale din mun. Chișinău, precum Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Istorie a Moldovei și Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, iar un număr restrâns activează în calitate de restauratori independenți sau în cadrul Agenției Naționale Arheologice. Distribuția teritorială rămâne însă extrem de dezechilibrată: peste 85% dintre conservatori sunt concentrați în capitală, în timp ce în teritoriu nu există ateliere de restaurare funcționale și personal calificat, fapt care limitează posibilitățile de intervenție la nivel local.

În privința nivelului profesional, se constată că 11 restauratori dețin categoria superioară, 8 - categoria I, 5 - categoria II, iar restul activează fără categorie specificată, preponderent în domenii tehnice. Deși această structură reflectă existența unui nucleu de experți cu înaltă calificare, numărul tinerilor specialiști este redus, iar procesul de transmitere a competențelor între generații se realizează aproape exclusiv prin ucenicie în atelierele muzeale.

Activitatea de restaurare se menține la un nivel profesionist însă capacitatea operațională a atelierelor și laboratoarelor muzeale este limitată de resursele tehnice și financiare ceea ce conduce adesea la intervenții minimale de conservare preventivă, crescând vulnerabilitatea patrimoniului mobil pe termen lung.

Resursa umană din domeniul arheologiei este de asemenea limitată și dezechilibrată structural. La nivel național activează 55 de arheologi acreditați, dintre care - 23 experți, 21 specialiști și 11 debutanți. Această distribuție arată o concentrare a competențelor în rândul unui nucleu restrâns de experți seniori și un număr redus de tineri, ceea ce generează vulnerabilitate profesională și teritorială. Raportat la cele peste 11000 de situri arheologice identificate în țară, capacitatea existentă este insuficientă. Majoritatea absolută a arheologilor activează în mun. Chișinău, în timp ce acoperirea regională este minimă, fapt care limitează intervențiile rapide în caz de descoperiri fortuite și activitățile de cercetare preventivă. Insuficiența personalului arheologic slăbește, de asemenea, capacitatea țării de a desfășura arheologie preventivă, de a monitoriza siturile vulnerabile și de a răspunde rapid la descoperiri întâmplătoare, factori care cresc în mod direct riscul săpăturilor ilegale și al traficului ilicit.

Pe lângă activitatea de conservare și restaurare, un rol fundamental în asigurarea integrității, autenticității și valorificării patrimoniului cultural mobil îl dețin experții acreditați în domeniul bunurilor culturale, înregistrați în Registrul experților²¹. Aceștia contribuie la evaluarea, clasificarea și expertizarea bunurilor culturale mobile, fiind implicați în procesele de protejare, evidență, circulație și export ale acestora, conform prevederilor legislației naționale și convențiilor UNESCO.

În 2025, Registrul includea 42 de experți, acoperind domenii variate, precum: bunuri arheologice și istorico-documentare, bunuri cu semnificație artistică și etnografică, bunuri de importanță tehnică și științifică. Majoritatea acestora activează în cadrul muzeelor naționale și instituțiilor de cercetare din mun. Chișinău, precum Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Muzeul Național de Artă al Moldovei, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, Universitatea de Stat din Moldova, Agenția Națională Arheologică și Institutul de Zoologie.

²¹ <https://secbcm.gov.md/registrul-expertilor>

Expertiza este concentrată în mare parte în capitală, în timp ce la nivel regional nu există o rețea funcțională de experți acreditați pentru evaluarea patrimoniului mobil. Aproximativ două treimi dintre experți sunt afiliați instituțiilor naționale, iar restul activează ca independenți, mai ales în domenii tehnice (mijloace de transport de epocă, instrumente muzicale) sau artistice (artă decorativă, pictură, grafică). Profilul experților este preponderent interdisciplinar, reunind arheologi, istorici, etnografi, restauratori, biologi și specialiști în științele naturii, oferind astfel o abordare integrată. Totuși, se remarcă un deficit de tineri specialiști și lipsa programelor de formare continuă, esențiale pentru reînnoirea generațională și adaptarea la cerințele metodologice, tehnologice și digitale ale patrimoniului.

Registrul experților evidențiază o bază profesională valoroasă, dar fragilă, dependentă de specialiști seniori. Consolidarea sa necesită actualizarea procedurilor de atestare, instruire periodică și cooperare între instituții de cultură, universități și asociații profesionale. Extinderea rețelei teritoriale de experți și fortificarea capacităților sunt esențiale pentru un management sustenabil al patrimoniului mobil și alinierea la standardele europene și internaționale.

În domeniul patrimoniului cultural imaterial, resursele umane sunt limitate, iar numărul etnologilor, antropologilor și specialiștilor în tradiții vii este insuficient pentru a asigura documentarea și transmiterea coerentă a patrimoniului cultural viu.

Deși Republica Moldova dispune de un Registru Național al Patrimoniului Cultural Imaterial²², actualizarea și gestionarea acestuia este limitată de capacitatea redusă a personalului Centrului Național de Cultură Tradițională și de colaborarea fragmentară cu instituțiile teritoriale. Lipsa specialiștilor locali și cercetarea sporadică necesită consolidarea resurselor umane, crearea unei rețele regionale de referenți și dezvoltarea competențelor profesionale pentru păstrarea și transmiterea tradițiilor autentice. Consolidarea acestor capacități este esențială pentru îndeplinirea obligațiilor prevăzute de Convenția UNESCO din 2003, în special privind inventarierea bazată pe comunități, participarea purtătorilor și planificarea măsurilor de salvagardare, precum și a secțiunilor relevante din Directivele Operaționale.

Decalajele urban–rural rămân mari: majoritatea specialiștilor se află în mun. Chișinău și câteva municipii, în timp ce localitățile rurale gestionează infrastructuri culturale fără personal calificat, muzee fără muzeografi și case de cultură fără specialiști. Salariile necompetitive, lipsa formării continue și migrația profesională limitează atragerea și retenția tinerilor specialiști, accentuând deficitul de competențe și dependența comunităților de deciziile centrale. Lipsa echipelor interdisciplinare regionale – arhitecți, arheologi, restauratori, ingineri, etnologi și muzeografi – limitează intervențiile rapide și calitatea proiectelor de conservare. Deficitul de personal generează întârzieri în avizare, aplicarea neuniformă a legislației și lucrări de restaurare și valorificare culturală inconsistent calitativ.

Lipsa unor măsuri țintite de intervenție în asigurarea resurselor umane specializate în mediul rural va genera acces cultural inegal, degradarea patrimoniului cultural, marginalizarea grupurilor vulnerabile (tineri, persoane în vârstă, minorități etnice), migrarea forței de muncă tinere și

²² mc.gov.md/content/registru-national-al-patrimoniului-cultural-imaterial

dependența comunităților de decizii centralizate, subminând astfel dezvoltarea durabilă, autonomia locală și coeziunea socială.

Pentru a depăși aceste vulnerabilități, este necesară o abordare coordonată și etapizată, care să coreleze reformele instituționale cu programe de formare și mentorat profesional, mecanisme de salarizare motivantă și echilibrarea capacităților la nivel regional și local. Consolidarea competențelor, formarea noilor generații de specialiști și cooperarea interinstituțională reprezintă condiții fundamentale pentru asigurarea sustenabilității sistemului național de protejare și valorificare a patrimoniului cultural.

Subfinanțarea culturii și mecanisme participative slab dezvoltate. Finanțarea culturii în Republica Moldova se bazează în mare măsură pe resurse bugetare, ceea ce limitează inițiativa, inovația și posibilitatea de a dezvolta proiecte de amploare. Mijloacele financiare alocate din bugetul de stat și bugetele locale sunt insuficiente pentru toate nevoile sectorului, iar lipsa unor parteneriate public-private, public-civice sau a fondurilor independente accentuează vulnerabilitatea instituțiilor culturale. Astfel, dependența de finanțarea bugetară, restrânge libertatea instituțiilor de a implementa proiecte inovatoare și de a se adapta rapid la cerințele societății.

Această problemă perpetuează inegalități sociale și culturale, accentuează lipsa de reprezentare și limitează accesul real al grupurilor vulnerabile la identitate, educație și participare activă. Lipsa/insuficiența resurselor financiare determină concentrarea activităților culturale în marile orașe, lăsând zonele rurale sau periferice fără acces real la inițiative culturale. Printre cele mai afectate grupuri se numără: copii și tineri din mediul rural, comunități defavorizate, minorități etnice (ex: romi), persoanele cu dizabilități.

Conform raportului Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (în continuare - OECD) *Valorificarea sectoarelor culturale și creative pentru dezvoltarea regiunilor ultraperiferice ale Uniunii Europene* (2023)²³, țările din întreaga lume, în special în contextul țărilor membre ale OECD și al UE utilizează o combinație de finanțare publică, programe europene, instituții financiare, stimulente fiscale și mecanisme de cooperare regională pentru a sprijini industriile culturale și creative. Succesul acestor modele se bazează pe finanțarea publică multi-dimensională, care combină resurse naționale, regionale și municipale, completate prin instrumente financiare dedicate întreprinderilor creative. Franța, de exemplu, alocă peste 1,19% din totalul cheltuielilor publice pentru cultură și sprijină sectorul prin mecanisme de creditare oferite de băncile publice precum Bpifrance. În plus, programele europene precum „Europa Creativă”, Erasmus+, Orizont Europa, EIT și inițiative precum „New European Bauhaus” oferă resurse semnificative pentru cooperare culturală, inovare și mobilitate, facilitând accesul actorilor locali prin platforme digitale precum *CulturEU* și *Creatives Unite*.

²³ https://www.oecd-ilibrary.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/11/leveraging-cultural-and-creative-sectors-for-development-in-the-european-union-outermost-regions_d1b8c032/950f214a-en.pdf

În raportul său, OECD menționează și importanța cooperării teritoriale prin programe precum *Archipel.eu* sau *Interreg* – care susțin schimburile creative și proiectele comune între regiuni, consolidând ecosistemele culturale regionale. De asemenea, stimulentele fiscale și zonele economice speciale dedicate industriilor culturale și creative, precum deducerile fiscale de până la 50% pentru producțiile audiovizuale în Insulele Canare – sunt considerate instrumente eficiente pentru atragerea investițiilor private și creșterea competitivității. În concluzie, raportul OECD reflectă că o abordare de finanțare mixtă, bazată pe integrarea resurselor publice, europene și private, generează sustenabilitate, diversitate și reziliență în dezvoltarea sectorului cultural.

În anii următori, la nivel național se preconizează extinderea și diversificarea surselor de finanțare prin atragerea investițiilor private, dezvoltarea mecanismelor de cofinanțare, încurajarea sponsorizărilor și facilitarea accesului la programe europene, precum Programul „Europa Creativă”. Experiența țărilor UE arată că, deși finanțarea bugetară rămâne principala sursă de sprijin, combinarea acesteia cu surse private și mecanisme mixte generează sustenabilitate și diversitate în ofertă, crescând accesibilitatea culturii.

În Republica Moldova, bugetul de stat și bugetele locale rămân principalele surse de finanțare, fiind utilizate pentru salarii, funcționarea instituțiilor, achiziționarea de echipamente și dezvoltarea infrastructurii culturale. În perioada 2015-2024, cheltuielile pentru servicii culturale au crescut nominal de la 202,6 milioane lei la 546,2 milioane lei, o majorare de 170%, însă cota parte în totalul cheltuielilor publice rămâne scăzută – 0,7% în 2024, similar cu nivelul din 2016. Veniturile din serviciile culturale au crescut în 2023 cu 15,5% față de 2016, de la 7,9 mln lei la 9,1 mln lei, anul 2022 marcând nivelul maxim al perioadei analizate, cu 15,1 mln lei. În același interval, cheltuielile și activele nefinanciare s-au majorat de la 234,0 mln lei la 400,0 mln lei, ceea ce reprezintă o creștere de 70,8%. Deși veniturile generate de serviciile culturale și de utilizarea activelor nefinanciare au înregistrat o creștere semnificativă, acestea continuă să fie modeste în raport cu necesitățile reale ale sectorului.

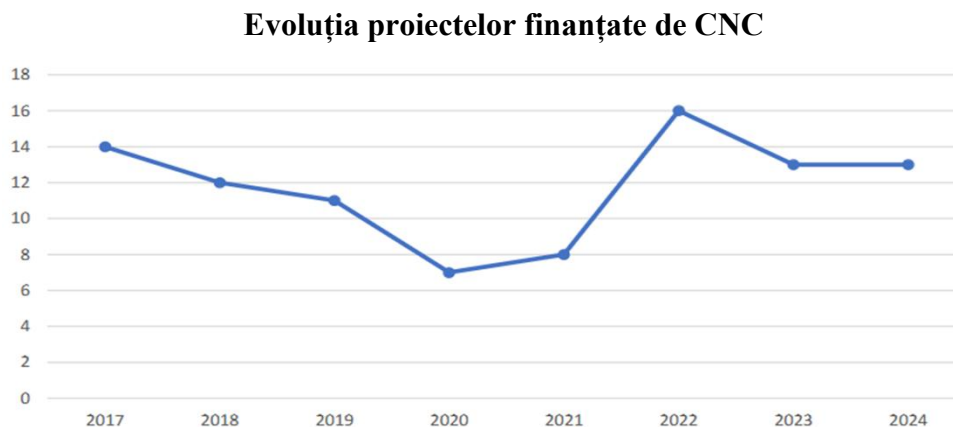
Într-un context în care resursele financiare dedicate culturii sunt limitate, statul joacă un rol semnificativ în sprijinirea artiștilor și a oamenilor de creație, printr-o serie de programe și direcții menite să stimuleze inițiativele culturale și să asigure accesul publicului la evenimente artistice diverse. Unul dintre instrumentele principale de susținere este Fondul Național al Culturii, care oferă sprijin financiar și creează mecanisme financiare dedicate proiectelor cultural-artistice. Printre acestea se numără: 1. Sprijinirea traducerii și editării cărții naționale în țară și peste hotare – în vederea promovării literaturii naționale și dialogului cultural internațional; 2. Programe de susținere a revistelor culturale – întru susținerea publicațiilor care promovează cultura, arta și valorile naționale. Pe lângă aceste mecanisme deja operaționale, au fost dezvoltate și alte două programe, recent adoptate: programe locale de dezvoltare culturală, care urmăresc să stimuleze inițiative culturale în comunitățile locale și programe de rezidență și mobilitate artistică și culturală, menite să faciliteze schimbul de experiență între artiști și organizații culturale. În perspectivă, urmează elaborarea mecanismelor de implementare pentru programe dedicate artei, educației prin artă, cercetării culturale și formării profesionale continue în domeniu.

Un exemplu concret al implementării acestor mecanisme este Concursul proiectelor culturale, sesiunea 2024 și 2025²⁴. Concursul sprijină inițiative artistice și culturale – expoziții, festivaluri, evenimente și promovează mobilitatea artistică și implicarea comunităților, încurajând proiectele care extind accesul la cultură și diversitatea expresiilor artistice. Complementar, Programul național „Acces la cultură” (2025) susține activități culturale la nivel local – de la festivaluri și spectacole, până la proiecte educaționale și de valorificare a patrimoniului contribuind la incluziune, coeziune socială și participare culturală. Prin aceste intervenții, Programul nu doar că facilitează accesul publicului la cultură, dar contribuie și la integrarea socială și la consolidarea coeziunii comunitare, stimulând participarea activă a cetățenilor și incluziunea și diversitatea culturală la nivel local. Mecanismele implementate conturează astfel o cultură mai accesibilă, mai diversă și mai conectată la comunități, evidențiind importanța unei finanțări adecvate și implicarea directă a actorilor culturali în procesul decizional. Prin aceste eforturi, Republica Moldova înaintează către un sector cultural sustenabil și profesionist, în care patrimoniul, educația artistică și participarea comunitară devin piloni fundamentali.

Situația este precară în domeniul cinematografiei, unde insuficiența resurselor financiare generează numeroase provocări care împiedică dezvoltarea și afirmarea industriei pe plan internațional. Chiar dacă în ultimii ani se observă un interes sporit față de filmul autohton, și o nouă generație de cineaști talentați și pasionați, precum și o creștere a numărului coproducțiilor cinematografice, realitățile economice, instituționale și tehnice continuă să limiteze considerabil potențialul creativ și competitiv al cinematografiei naționale. Bugetele alocate de stat rămân modeste și nu acoperă costurile reale ale unei producții cinematografice de calitate. Finanțarea anuală de peste 760 mii euro, oferită de stat prin intermediul Centrului Național al Cinematografiei (în continuare - CNC) este insuficientă pentru realizarea unor filme capabile să concureze pe piața internațională.

Pe parcursul ultimilor 25 ani, în Republica Moldova au fost produse 289 de filme. Din 2017 și până în 2024, CNC a susținut 95 de proiecte cinematografice (dezvoltări, producții de ficțiune de lung și scurt metraj, documentare de lung și scurt metraj, animații de scurt metraj, proiecte în etapa de post producție, cât și coproducții). În Figura nr. 6 este prezentată evoluția proiectelor finanțate de CNC pe parcursul a 5 ani (2017-2024).

²⁴ desfășurat în conformitate cu prevederile „Regulamentului cu privire la mecanismul de finanțare nerambursabilă a proiectelor culturale implementate de organizațiile necomerciale” aprobat prin Ordinul ministrului culturii nr. 13/2024

Figura nr. 6

Sursa: Ministerul Culturii

Deși perioada pandemică a provocat o reducere semnificativă a numărului de spectatori și a afectat activitatea cinematografelor, începând cu anul 2022 sectorul și-a reluat treptat dinamica pozitivă. Dacă în 2020 au fost înregistrați doar 119 mii de spectatori, până în 2024 numărul acestora a crescut la peste 780 de mii, revenind la nivelurile anterioare crizei sanitare (Tabelul nr. 14). Această evoluție confirmă o recuperare constantă a interesului publicului pentru industria cinematografică și o revigorare a pieței de distribuție, sprijinită de redeschiderea sălilor și de diversificarea ofertei de filme.

Tabel nr. 14

Evoluția numărului cinematografelor și a spectatorilor în sălile de cinema

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cinematografe	3	3	3	3	3	3	3	3
inclusiv, instalații cinematografice (la sfârșitul anului)	11	11	10	10	10	10	10	10
Numărul de spectatori ai reprezentațiilor cinematografice, mii	610	485	687	119	262	529	719	585

Sursa: Biroul Național de Statistică

Evenimentele cinematografice au cunoscut o dezvoltare semnificativă, contribuind la dinamizarea vieții culturale - Festivalul Internațional de Film Documentar „Cronograf”, Festivalul Internațional de Film de Animație „Animest”, Festivalul de Film Documentar „Moldox” și Zilele filmului românesc în Republica Moldova oferă platforme importante pentru promovarea filmului autohton și conectarea la circuitul internațional. Cu toate acestea, sectorul se confruntă cu dificultăți persistente, precum costuri ridicate, acces limitat la formare profesională și o piață restrânsă, iar sprijinul instituțional, deși prezent prin entități precum CNC și Uniunea Cineaștilor, rămâne insuficient pentru a răspunde nevoilor industriei.

Pe linia coproducțiilor, Republica Moldova a înregistrat progrese remarcabile, consolidându-și poziția în spațiul cinematografic național și european. Datele din perioada 2021–2025 (Tabelul nr.

15) confirmă o dinamică ascendentă: numărul coproducțiilor a crescut de la 1 proiect - în 2021 la 7 - în 2025, iar valoarea totală a sprijinului financiar a depășit 7 milioane de lei în ultimul an. În ansamblu, în cinci ani au fost susținute 21 de coproducții, cu o finanțare publică cumulată de aproximativ 15,9 milioane de lei. România rămâne principalul partener de producție, urmată de Germania, Belgia și Slovenia, fapt ce evidențiază o diversificare progresivă a colaborărilor internaționale și o deschidere sporită către piața europeană de film. Această evoluție constantă confirmă că sectorul cinematografic național devine tot mai competitiv, atrăgând parteneriate externe și contribuind la profesionalizarea industriei cinematografice.

Tabel nr. 15

Coproducțiile cinematografice finanțate

Sesiune de concurs	2021	2022	2023	2024	2025
Numărul de coproducții	1	6	3	4	7
Sprijin financiar total MDL	1113000	3062577	1868798	2846281	7049352
Țări coproducători majoritari	România - 1	România - 3, Germania - 3	România - 1, Germania - 1, Belgia - 1	România - 3, Germania - 1	Slovenia - 1 Belgia - 1, România - 5

Sursa: Ministerul Culturii

Pentru a răspunde noilor evoluții și a stimula dezvoltarea durabilă a industriei, în ultimii doi ani au fost adoptate amendamente esențiale la Legea cinematografiei nr. 116/2014. Reforma a vizat alinierea cadrului normativ cu politicile internaționale și crearea Fondului Cinematografiei, ca principal instrument de finanțare a producției naționale. Prin aceste modificări, Republica Moldova își aliniază politica culturală la Convenția UNESCO din 2005 și la Decizia Consiliului UE (2006/515/CE), promovând diversitatea expresiilor culturale și valorificarea patrimoniului cinematografic autohton. Fondul sprijină producția, dezvoltarea și distribuția filmelor, coproducțiile internaționale, precum și programele educaționale din domeniu, acoperind până la 50% din costul proiectului, iar în cazul „filmelor dificile”, până la 80%. Reforma prevede, de asemenea, transformarea cinematografului „Odeon” într-un centru public de proiecție și educație cinematografică, extinderea sprijinului pentru filme de autor și experimentale, precum și promovarea inovației artistice, contribuind astfel la consolidarea producției naționale, stimularea coproducțiilor internaționale și creșterea vizibilității cinematografiei moldovenești pe plan european și global.

Finanțarea sectorului neguvernamental și a organizațiilor culturale independente a crescut constant, contribuind semnificativ la dezvoltarea identității culturale, educarea publicului și promovarea valorilor sociale. Bugetele locale au înregistrat, de asemenea, creșteri considerabile, de la 21,8 milioane lei în 2016 la 149 milioane lei în 2024, însă gestionarea eficientă rămâne o provocare, exemplificată de variațiile veniturilor și cheltuielilor din municipiul Chișinău. Organizațiile mici și grupurile informale nu dispun de expertiza sau resursele necesare pentru a accesa finanțări nerambursabile, ceea ce împiedică materializarea inițiativelor culturale cu

potențial transformator. Astfel, în pofida progreselor vizibile, sectorul cultural din Republica Moldova rămâne afectat de limitări financiare care frânează valorificarea potențialului creativ și consolidarea prezenței culturale a țării pe plan internațional.

Finanțarea domeniului patrimoniului cultural rămâne insuficientă, instabilă și necorelată cu amploarea responsabilităților asumate de stat, ceea ce plasează sectorul într-o stare permanentă de vulnerabilitate. Resursele bugetare actuale acoperă preponderent intervenții minimale, punctuale și întârziate, fără a permite implementarea unui sistem modern de protecție preventivă. Lipsa resurselor pentru conservare, restaurare, intervenții de urgență, arheologie preventivă, digitalizare și punere în valoare generează degradarea accelerată a monumentelor, depozitarea precară a bunurilor culturale mobile și întâzieri în documentarea și salvagardarea patrimoniului cultural imaterial. Deși în cadrul Fondului național al culturii²⁵ a fost creat recent un subprogram destinat intervențiilor asupra monumentelor, acesta nu este suficient. În lipsa unui mecanism dedicat și previzibil, intervențiile asupra patrimoniului cultural rămân reactive și fragmentare. Situația este agravată la nivel local. Bugetele culturale ale APL sunt reduse și neuniform distribuite, ceea ce generează decalaje majore între localități. Multe muzee locale, case de cultură și centre comunitare depind aproape integral de resursele minime ale bugetelor locale, insuficiente pentru activități culturale relevante sau pentru protejarea patrimoniului cultural din teritoriu. În lipsa unei abordări strategice la nivel local, APL-urile nu dispun de mecanisme financiare și administrative pentru a susține patrimoniul construit, colecțiile muzeale sau inițiativele culturale independente, ceea ce reduce capacitatea comunităților de a valorifica resursele culturale pe care le dețin.

Mecanismele de susținere a patrimoniului cultural sunt limitate. Republica Moldova nu dispune încă de un Fond național pentru patrimoniul cultural, care să asigure finanțare predictibilă și competitivă pentru conservarea și valorificarea patrimoniului cultural. Parteneriatele public-private și public-civice sunt rar utilizate, iar absența facilităților fiscale pentru mecenat și sponsorizare descurajează implicarea mediului privat.

Necesitatea dezvoltării acestor instrumente este confirmată de rapoartele internaționale recente, precum UNESCO – Global Report on Cultural Policies²⁶, European Parliament - Encouraging Private Investment in the Cultural Sector²⁷, Culture Solutions - Promoting Private Sector Involvement in Culture Worldwide²⁸ și Culture Action Europe - State of Culture Report 2024²⁹, care recomandă instituirea fondurilor culturale naționale, stimulente fiscale și parteneriate multisectoriale pentru protejarea patrimoniului cultural.

²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149409&lang=ro

²⁶ <https://www.unesco.org/en/culture/global-report>

²⁷ https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cult/dv/esstudyencourprivinv/esstudyencourprivinven.pdf

²⁸ <https://www.culturesolutions.eu/wp-content/uploads/2021/07/cs-brief10.pdf>

²⁹ https://cultureactioneurope.org/wp-content/uploads/2024/10/State-of-Culture-Report_final_version.pdf

În condițiile menținerii aspectelor sensibile aferente finanțării, este inevitabilă degradarea infrastructurii culturale, limitarea accesului populației, în special al copiilor, tinerilor din mediul rural, minorităților și persoanelor cu dizabilități la servicii culturale esențiale și reducerea capacităților comunităților de a participa la viața culturală. Patrimoniul cultural va continua să se degradeze mai rapid decât poate fi restaurat, iar intervențiile tardive ale statului vor fi asociate și cu costuri mai ridicate, riscând pierderea ireversibilă a unor valori identitare, educaționale și economice. Inițiativele independente vor rămâne fără sprijin, inovația va scădea, iar sectorul cultural va deveni tot mai vulnerabil, afectând coeziunea socială și capacitatea culturii de a contribui la dezvoltarea durabilă.

Subreprezentarea sectorului cultural independent.

Sectorul cultural independent reprezintă o parte integrantă a ecosistemului cultural național, contribuind la diversitatea expresiilor artistice, la inovarea formelor culturale și la consolidarea participării civice. Acesta cuprinde organizații non-profit, asociații, fundații, colective și spații artistice autogestionate, precum și artiști și operatori culturali independenți care activează în afara instituțiilor publice și a pieței comerciale. Prin caracterul său autonom, sectorul cultural independent promovează libertatea de creație, dialogul intercultural, incluziunea socială și reflecția critică asupra realităților contemporane.³⁰

Cu toate acestea, sectorul cultural independent din Republica Moldova se confruntă cu o subreprezentare sistemică și o serie de constrângeri structurale care îi limitează contribuția la dezvoltarea culturală durabilă a țării. Din perspectivă juridică, lipsa unui cadru normativ care să recunoască și să reglementeze specificul activităților sectorului generează incertitudine și vulnerabilitate. Majoritatea organizațiilor și profesioniștilor din acest sector funcționează într-o „zonă gri” a legislației, fără un statut juridic adaptat naturii lor non-profit și fără mecanisme de sprijin³¹.

Pe plan economic, finanțarea sectorului cultural independent rămâne limitată și predominant bazată pe proiecte de scurtă durată, dependente de surse externe de finanțare. Această situație determină un grad ridicat de precaritate și impredictibilitate, împiedicând dezvoltarea instituțională pe termen lung. Majoritatea organizațiilor independente nu dispun de resurse administrative stabile, iar schemele de granturi publice existente, deși importante, sunt insuficiente pentru asigurarea continuității activităților. Deși, începând cu 2024, au fost instituite programe multianuale de finanțare în cadrul Fondului național al culturii, sectorul cultural independent nu reușește încă să valorifice pe deplin aceste oportunități, inclusiv din cauza capacităților limitate ale organizațiilor de planificare strategică, de a menține personal calificat și de a consolida parteneriate durabile.

³⁰ Lilia Nenescu, Vitalie Sprinceană: „Studiu despre sectorul cultural independent din Moldova (SCI), realizat de Asociația Centrul pentru Politici, Inițiative și Cercetări ”Platforma””, anul: 2025

³¹ Ibid.

Subreprezentarea sectorului cultural independent are efecte directe asupra coeziunii și vitalității întregului sistem cultural. Aceasta conduce la diminuarea diversității culturale, la restrângerea accesului cetățenilor la forme alternative de expresie artistică și la perpetuarea unui model cultural dominat de instituțiile publice tradiționale. În același timp, precaritatea economică și juridică determină migrarea artiștilor și pierderea potențialului creativ intern. Lipsa unei recunoașteri adecvate a acestui sector reduce capacitatea de inovare și de experiment, afectând adaptabilitatea culturii naționale la tendințele contemporane europene³².

O altă problemă majoră ce afectează activitatea sectorului cultural independent este lipsa spațiilor adecvate pentru creație, producție și prezentare artistică, care afectează capacitatea organizațiilor de a dezvolta programe culturale sustenabile. Majoritatea actorilor independenți nu dețin infrastructură proprie și funcționează în spații temporare, închiriate sau improvizate, fără acces la dotări tehnice, depozite, ateliere sau săli de repetiții. În lipsa unor politici de reutilizare a spațiilor publice subutilizate sau a unui mecanism transparent de acces la infrastructura culturală existentă, inițiativele independente rămân dispersate și fragile. În același timp, lipsa infrastructurii regionale accentuează centralizarea culturală în mun. Chișinău, limitând participarea comunităților din afara capitalei la procese culturale contemporane. Această situație amplifică inegalitățile de acces la cultură și reduce vizibilitatea operatorilor locali, în special a tinerilor creatori și a organizațiilor emergente³³.

Sectorul cultural independent poate juca un rol semnificativ și în domeniul patrimoniului cultural, prin proiecte de revitalizare a spațiilor istorice, activități de mediere culturală, interpretare, educație patrimonială sau turism cultural. Lipsa mecanismelor de cooperare între instituțiile publice și actorii independenți, inclusiv a unor scheme dedicate de finanțare și acces echitabil la spații cu valoare patrimonială, limitează însă potențialul acestora de a contribui la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural. În numeroase state europene, ONG-urile și operatorii independenți reprezintă un partener activ în animația patrimoniului cultural, în reutilizarea adaptivă a clădirilor istorice și în creșterea participării publice, modele care pot fi replicate și în Republica Moldova.

În contextul promovării drepturilor creatorilor, se evidențiază intervențiile statului din ultima perioadă privind modificarea actelor normative referitoare la dreptul de autor și drepturile conexe. Aceste inițiative urmăresc consolidarea protecției juridice a artiștilor și a oamenilor de creație, asigurându-le recunoașterea și remunerarea echitabilă a activității lor. Prin asemenea acțiuni, autoritățile contribuie la crearea unui mediu favorabil dezvoltării artistice, care stimulează inovația și diversitatea culturală atât în rândul creatorilor, cât și în societate.

Depășirea subreprezentării sectorului cultural independent presupune nu doar ajustări normative și mecanisme de finanțare adaptate, ci și investiții strategice în infrastructură culturală deschisă și

³² Raportul „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

³³ Ibid.

partajată, gestionată în mod participativ. Crearea unor spații pentru sectorul cultural independent, a rețelelor regionale de spații de creație, a programelor de rezidențe și a parteneriatelor public–independent poate asigura un cadru sustenabil de dezvoltare. Consolidarea sectorului independent nu trebuie privită ca o măsură compensatorie, ci ca o investiție strategică în vitalitatea culturală a țării. În lipsa intervenției statului, subreprezentarea sectorului cultural independent va continua să genereze precaritate juridică și financiară pentru artiști și organizații, reducând diversitatea și capacitatea de inovare culturală. Absența spațiilor accesibile și a mecanismelor de sprijin va accentua disparitățile culturale. Persistența instabilității economice va favoriza migrarea creatorilor și pierderea talentelor, afectând competitivitatea culturală a țării și alinierea la standardele europene privind accesul echitabil la cultură și libertatea artistică.

Participarea și consumul cultural redus în Republica Moldova constituie o provocare semnificativă la nivel național, cu impact direct asupra accesului și implicării cetățenilor în viața culturală. Fenomenul este marcat de disparități regionale și dificultăți structurale care afectează atât populația urbană, cât și pe cea rurală. O provocare majoră reprezintă distribuția inegală a serviciilor culturale și a accesului la patrimoniul cultural. În multe localități, în special cele din mediul rural și periferic, cetățenii au oportunități limitate de participare culturală, generând un decalaj semnificativ față de centrele urbane.

Accesul persoanelor vârstnice la servicii și evenimente culturale rămâne limitat din cauza unor bariere precum mobilitatea redusă, lipsa transportului adecvat, veniturile modeste și oferta insuficientă de programe adaptate nevoilor lor. În mediul rural, aceste dificultăți sunt accentuate de distanța față de centrele culturale și de infrastructura precară, determinând izolarea culturală și participarea redusă în viața comunității.

Pentru a aborda aceste provocări și pentru a integra mai bine cultura în strategiile de dezvoltare durabilă, în anul 2025 Republica Moldova a inițiat, pentru prima dată, proiectul „Indicatorii tematici UNESCO pentru cultură în Agenda 2030” (UNESCO Culture|2030 Indicators). Acest cadru metodologic urmărește măsurarea contribuției culturii la atingerea ODD, oferind fundamentul necesar pentru politici culturale bazate pe date. Proiectul vine ca soluție la absența unui sistem coerent de colectare și analiză a datelor culturale, care a condus la marginalizarea culturii în strategiile naționale și locale. Consolidarea acestor instrumente este esențială pentru a demonstra rolul culturii în dezvoltarea economică, socială și de mediu, inclusiv în contextul schimbărilor climatice și al impactului post-pandemic. Situația menționată se reflectă și pe marginea lipsei datelor ale participării culturale, care limitează înțelegerea reală a nevoilor și comportamentelor publicului. Absența studiilor actualizate și a mecanismelor de analiză eficiente împiedică elaborarea de politici culturale bazate pe dovezi, perpetuând inegalitățile și reducând impactul strategiilor de dezvoltare. Un exemplu de bună practică în acest sens îl constituie Barometrul de Consum Cultural din România, realizat de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCFC), care oferă periodic date relevante pentru fundamentarea politicilor publice. Implementarea unui instrument similar în Republica Moldova ar îmbunătăți considerabil

înțelegerea comportamentului cultural al populației și ar permite formularea unor politici adaptate contextului local.

La nivel local și național, se evidențiază o ofertă culturală insuficientă pentru anumite segmente de public, în special pentru copiii și adolescenți cu vârste între 7 și 16 ani. În acest context, este necesară consolidarea cooperării dintre instituțiile de învățământ, biblioteci, muzee, case de cultură și organizațiile neguvernamentale, în vederea diversificării și adaptării programelor culturale la nevoile specifice ale acestei categorii.

În ceea ce privește participarea minorităților etnice și coeziunea teritorială, se constată o implicare limitată a comunităților minoritare în viața culturală. Pentru reducerea acestor discrepanțe, este necesară consolidarea cooperării dintre instituțiile de cultură, APL și societatea civilă, în vederea promovării incluziunii și dialogului intercultural. Un exemplu elocvent îl constituie *Platforma Cultura* a Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD), care, în ultimii doi ani, a sprijinit peste 400 de profesioniști din domeniul cultural, precum educatori, artizani și studenți – implicați în inițiative comune de cercetare a patrimoniului cultural material și imaterial, precum și în dezvoltarea de parteneriate interinstituționale și proiecte culturale incluzive desfășurate pe ambele maluri ale Nistrului.

O provocare complementară este reprezentată de deficiențele de comunicare între instituțiile culturale și artiștii independenți, care duc la lipsa unei coordonări eficiente și la valorificarea incompletă a resurselor disponibile. Este necesară crearea unor mecanisme de cooperare și schimb de informații între actorii culturali.

Totodată, aplicarea prevederilor legale privind accesibilitatea persoanelor cu dizabilități la serviciile culturale rămâne incompletă. Instituțiile culturale au obligația de a asigura accesul gratuit pentru cel puțin 2% din capacitatea totală și de a aloca resurse financiare pentru adaptarea infrastructurii și dotărilor necesare.

De asemenea, prevenirea discriminării pe criterii etnice este esențială. Activitățile culturale trebuie să promoveze dialogul intercultural, incluziunea și respectul reciproc, contribuind la consolidarea coeziunii sociale și teritoriale.

Un alt obstacol reprezintă interesul scăzut al autorităților locale pentru dezvoltarea și susținerea activităților culturale, inclusiv a celor legate de patrimoniu cultural. În numeroase localități, cultura este percepută ca un domeniu secundar, cu puține beneficii economice imediate, ceea ce limitează prezența producțiilor teatrale, concertistice și a altor evenimente culturale în zonele izolate.

În pofida dificultăților menționate, se remarcă o tendință pozitivă de creștere a numărului de activități culturale, susținută prin implementarea Programului LEADER de către Grupurile de Acțiune Locală (în continuare - *GAL*), care au un rol semnificativ în finanțarea proiectelor de dezvoltare locală, inclusiv cu accent pe componenta culturală.

Tehnologiile informaționale au transformat semnificativ consumul cultural, generând o competiție tot mai accentuată între participarea fizică la evenimente și accesul digital. Lipsa conștientizării rolului comunităților și al cetățenilor în organizarea vieții culturale și protejarea patrimoniului imaterial favorizează neglijarea tradițiilor și valorilor locale. Expansiunea rapidă a divertismentului digital – rețele sociale, platforme de streaming, jocuri video – reduce interesul copiilor și tinerilor pentru cultura tradițională, punând presiune pe instituțiile culturale să se adapteze la noile preferințe ale publicului.

Investițiile în digitalizarea conținutului cultural, dezvoltarea de produse interactive și accesibile online și promovarea lor prin canale moderne devin esențiale pentru stimularea consumului cultural în rândul noilor generații. Accesibilitatea online permite utilizarea materialelor culturale în scopuri recreative, educative sau profesionale, oferind patrimoniului un profil vizibil pe internet și consolidând rolul instituțiilor culturale în furnizarea serviciilor și bunurilor culturale în mediul digital.

Un exemplu relevant de inițiativă publică menită să stimuleze participarea tinerilor la viața culturală și să reducă acest decalaj îl constituie Programul Național „Voucher Cultural”, lansat în 2022. Programul urmărește să ofere tinerilor acces la produse și servicii culturale – de la cărți la spectacole și filme – prin intermediul platformelor digitale. Cu toate acestea, analiza implementării în perioada 2023–2025 relevă unele dificultăți de implementare și de accesibilitate. Deși bugetul a crescut considerabil, de la 4 milioane lei în 2023 la 10 milioane lei în 2024, gradul de utilizare rămâne scăzut, cu doar 15–20% dintre tinerii eligibili (aproximativ 9.554 beneficiari, conform datelor din 2025) care au folosit efectiv voucherul (potrivit tabelului 16 și 17).

Tabel nr. 16

Evoluția cheltuielilor bugetului de stat pentru realizarea Programului Național „Voucher cultural” în perioada anilor 2023-2025

Ministerul Culturii	2023			2024			2025		
	Aprobat	Precizat	Executat	Aprobat	Precizat	Executat	Aprobat	Precizat	Executat
Programul Național „Voucher cultural”	10.000,0	2.486,3	2.466,6	10.000,0	3.900,0	3.867,3	3.100,0	5866,3	5.599,6
	Total mijloace financiare executate în anii 2023-2025: 11.933,5 mii lei								

Sursa: Raportul Ministerului Culturii privind implementarea Programului național „Voucher cultural” în anul 2025

Tabel nr. 17

Numărul de beneficiari în perioada 2023-2025

Nr./or d.	Nr. de beneficiari		
	2023	2024	2025
1.	3.521	4.275	9.554
2.	Total: 17.350 beneficiari		

Sursa: Raportul Ministerului Culturii privind implementarea Programului național „Voucher cultural” în anul 2025

Programul „Voucherul Cultural” întâmpină probleme legate de informarea insuficientă a tinerilor, dificultăți tehnice privind semnătura electronică și accesul restrâns la platformele online, mai ales în mediul rural. Peste 58% din mijloacele financiare alocate sunt utilizate pentru achiziția de cărți, ceea ce restrânge diversitatea activităților culturale, iar implicarea redusă a instituțiilor publice accentuează dependența de anumiți operatori privați. Sondaje recente evidențiază necesitatea simplificării procedurilor administrative, extinderii parteneriatelor la nivel regional și sporirii vizibilității programului în mediul educațional. În pofida acestor provocări, programul „Voucherul Cultural” își confirmă utilitatea, rămânând un instrument eficient pentru modernizarea și digitalizarea participării culturale a tinerilor.

Această direcție de acțiune se integrează firesc în tranziția mai amplă către o cultură digitală activă, susținută de o altă prioritate strategică a statului: dezvoltarea educației media și informaționale (în continuare - EMI). Într-un context dominat de proliferarea fenomenelor de dezinformare, manipulare și polarizare socială, EMI devine esențială pentru consolidarea gândirii critice și a competențelor digitale. În acest sens, bibliotecile capătă un rol central, transformându-se în actori-cheie ai formării unei societăți informate și reziliente, capabile să valorifice noile tehnologii nu doar pentru consum cultural, ci și pentru participare civică și democratică.

În baza Planului interministerial privind informarea și alfabetizarea media (Ordinul comun nr. 701/174 din 17 mai 2024), a fost consolidată cooperarea între instituții pentru promovarea competențelor media. Biblioteca Națională a Republicii Moldova și Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” au organizat în 2024 activități dedicate siguranței online, gândirii critice și combaterii dezinformării: 9 evenimente de Ziua Siguranței pe Internet (460 participanți), 23 în programul „Fii informat, fii protejat!” (666 copii), 17 instruirii digitale (258 persoane) și 14 sesiuni anti-dezinformare (434 participanți). În prima jumătate a anului 2025, BNRM a desfășurat 45 de activități (1.017 participanți), iar BNC „Ion Creangă” – 68 (760 beneficiari), extinzând rețeaua EMI la 20 formatori naționali, 125 regionali și 60 servicii instituționalizate. Bibliotecile se afirmă

drept platforme educaționale active, promovând responsabilitatea informațională și digitalizarea culturală.

În 2025, o parte semnificativă a celor 23 de proiecte depuse la Fondul de subvenționare a mass-mediei a vizat educația media și informațională, demonstrând interesul tot mai mare pentru formarea unei culturi informaționale echilibrate. Republica Moldova traversează o etapă de transformare a ecosistemului cultural și informațional, în care digitalizarea, educația media și politicile culturale incluzive se dezvoltă concomitent. Programele „Voucherul Cultural” și EMI din rețeaua bibliotecilor naționale și publice se completează reciproc, stimulând participarea culturală, discernământul și gândirea critică a publicului.

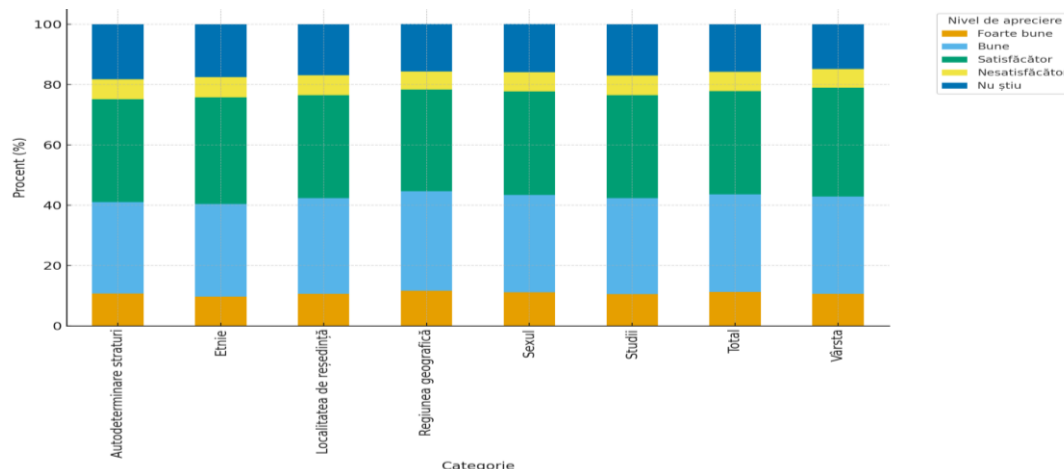
Cultura digitală, participarea civică și educația media reprezintă piloni esențiali ai unei politici culturale moderne, menite să formeze cetățeni activi și conectați la valorile democratice. Totuși, ritmul rapid al digitalizării și infrastructura culturală insuficient dezvoltată limitează accesul și implicarea publicului, în special a persoanelor vârstnice. Provocările sunt amplificate de factori socio-economici, precum sărăcia și lipsa locurilor de muncă, care fac ca nevoile de bază să primeze în detrimentul participării culturale. Această excludere socială reduce contactul populației cu instituțiile culturale și interesul pentru consumul cultural. Modernizarea spațiilor culturale, extinderea programelor de alfabetizare digitală și consolidarea competențelor manageriale sunt esențiale pentru a asigura un acces echitabil și incluziv la viața culturală.

Potrivit raportului *„Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”*, majoritatea populației manifestă o percepție pozitivă față de oferta culturală existentă (Figura nr. 7). Astfel, 77,8% dintre respondenți consideră serviciile culturale satisfăcătoare, bune sau foarte bune, fapt ce denotă un nivel general de apreciere pozitivă a activităților culturale oferite la nivel național. Totodată, 22,9% dintre participanți la sondaj au subliniat că îmbunătățirea infrastructurii culturale și crearea unor condiții mai confortabile ar contribui semnificativ la creșterea participării publicului la evenimente. La nivel de localitate, percepțiile sunt similare: 43,6% dintre respondenți apreciază serviciile culturale bine sau foarte bine, 34,2% se declară satisfăcuți, iar doar 6,4% exprimă nemulțumire. Analiza detaliată a datelor relevă diferențe importante în funcție de gen, vârstă, nivel de educație, etnie și statut socio-economic. Astfel, femeile tind să evalueze mai pozitiv calitatea serviciilor culturale (48,1%) comparativ cu bărbații (38,3%). Tinerii cu vârsta între 16 și 24 de ani reprezintă grupa cea mai satisfăcută de oferta culturală, doar 3,1% dintre ei exprimând o opinie negativă. În funcție de nivelul de studii, persoanele cu formare vocațională se arată cele mai mulțumite (76,3%), în timp ce persoanele cu studii primare sunt cele mai nemulțumite (8,9%). Disparități se observă și în funcție de etnie: ucrainenii și moldovenii (românii) se declară cei mai satisfăcuți de serviciile culturale (84,6% și 77,5%, respectiv), în timp ce găgăuzii (9,7%) și rușii (9,4%) manifestă niveluri mai ridicate de nemulțumire. De asemenea, persoanele din păturile mai sărace ale societății – cele din categoriile inferioare și cele apropiate de nivelul mediu – înregistrează cele mai ridicate proporții de insatisfacție (9,7% și 9,4%). În ansamblu, datele indică o corelație directă între

condițiile economice și gradul de satisfacție culturală: acolo unde există stabilitate financiară, educație și infrastructură adecvată, nivelul de apreciere a serviciilor culturale este mai ridicat. În schimb, sărăcia și marginalizarea socială continuă să afecteze accesul echitabil la cultură, accentuând diferențele între regiuni și categorii sociale.

Figura nr. 7

Aprecierea serviciilor culturale conform parametrilor social-economici



Sursa: „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

În cadrul aceluiași raport „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”, au fost investigate și cauzele lipsei interesului populației de a participa la activitățile culturale din localitate. În Tabelul nr. 18 sunt prezentate răspunsurile respondenților la întrebarea „Care sunt cauzele neparticipării populației la activitățile culturale din localitate?” (răspunsuri multiple).

Tabel nr. 18

Cauzele neparticipării populației la activitățile culturale din localitate

Cauze	Răspunsuri
Problemele sociale (sărăcia, lipsa locurilor de muncă și a.)	32,5%
Promovarea și organizarea slabă a evenimentelor	18,8%
Oferta culturală bogată oferită de Internet	17,3%
Programe culturale interesante la TV	12,0%
Oferte culturale neinteresante	10,6%
Nu știu	8,8%
Total	100,0%

Sursa: Raportul „Evaluarea sectorului cultural din Republica Moldova în perspectiva elaborării Strategiei pentru cultură și patrimoniu – 2030”

Cercetarea relevă că principalele cauze ale neparticipării populației la activitățile culturale sunt de natură socială și economică. Aproximativ 32,5% dintre respondenți au menționat sărăcia și lipsa locurilor de muncă drept obstacole majore, întrucât satisfacerea nevoilor de bază prevalează asupra participării culturale. Alte motive frecvent invocate sunt promovarea și organizarea slabă a evenimentelor (18,8%), atractivitatea conținutului online (17,3%), precum și lipsa infrastructurii adecvate (22,9%). De asemenea, 19,4% consideră necesară diversificarea ofertei culturale, iar 17,9% subliniază nevoia de finanțare sporită a sectorului. În ansamblu, rezultatele indică faptul că problemele sociale, infrastructura deficitară și promovarea insuficientă constituie principalele bariere în calea participării culturale active.

Prin urmare, așteptările comunității sunt legate de elaborarea unor politici care să promoveze responsabilitatea cetățenilor față de viața culturală, de îmbunătățirea infrastructurii, de finanțarea adecvată a culturii și de promovarea participării active în toate regiunile țării.

În contextul războiului hibrid, afirmarea culturală devine un element cheie al rezilienței naționale și al apărării spațiului informațional. Produsele și serviciile culturale are un rol crucial în contracararea dezinformării și propagandei ostile, care nu afectează toate categoriile sociale în mod egal. Grupurile vulnerabile, inclusiv persoanele în vârstă, tinerii din medii rurale sau defavorizate, minoritățile etnice sau lingvistice, dar și anumite segmente ale diasporei sunt mult mai expuse la manipulare mediatică și la narrative distorsionate despre identitate, istorie, apartenență și viitorul țării. Barierele de acces la educație critică, la surse verificate de informații sau la produse culturale de calitate fac ca aceste comunități să fie ținte predilecte ale campaniilor de dezinformare.

Cu referire la participarea și consumul cultural la nivel local, se constată o conștientizare scăzută a populației cu privire la responsabilitatea comunității în organizarea vieții culturale. La nivel local, unul din cele mai importante roluri în asigurarea accesului populației la cultură îl au casele de cultură. Ele sunt prezente pe întregul teritoriul țării și oferă un spectru larg de servicii culturale: concerte, spectacole, ocupații artistice etc. (Tabelul nr. 19).

Tabel nr. 19

Activitatea caselor de cultură în perioada 2019-2024, mii lei

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul spectatorilor deserviți	6126,7	2783,8	3279,1	5713,9	6122,23	6156,1
Numărul total de personal angajat	5064	5103	5027	5294	5195	5205
Numărul total de activități	63872	21893	25660	45509	49021	47366
Numărul de proiecte finanțate prin programe externe	56	37	48	84	119	148
Numărul total de formații artistice	3759	3652	3751	3611	3546	3413
Numărul total de membri ai formațiilor artistice	55997	52476	50561	50868	50428	50400

Numărul de activități ale formațiilor artistice	9846	4404	5830	7758	9451	10212
Numărul turneelor ale formațiilor artistice	696	39	219	323	473	726

Sursa: Ministerul Culturii

După o perioadă de stagnare și limitări semnificative generate de pandemia COVID-19, anul 2022 a marcat începutul unei reveniri vizibile a activităților culturale în Republica Moldova. În 2024, instituțiile culturale au început să reîntre într-un ritm normal de funcționare, înregistrând o creștere semnificativă a numărului de spectatori, de la 6126,7 mii în 2019 și 3279,1 mii în 2021, până la 6156,1 mii în 2024. Această evoluție pozitivă reflectă atât redeschiderea instituțiilor, cât și o revenire a interesului publicului pentru activitățile culturale în format fizic.

Participarea publicului la activități culturale legate de patrimoniul cultural și programe educaționale rămâne redusă la nivel național, ceea ce limitează capacitatea patrimoniului cultural de a funcționa ca resursă vie pentru societate. Conform datelor Biroului Național de Statistică, în perioada 2019-2024 numărul muzeelor din Republica Moldova s-a menținut relativ constant, însă participarea publicului a înregistrat fluctuații semnificative (Tabelul nr. 20). Indicatorul „numărul de vizite la 1.000 locuitori” a scăzut de la 303 în 2019 la 114 în 2020, pe fondul restricțiilor pandemice, revenind ulterior la 282 în 2022 și 289 în 2023. Deși tendința este una de redresare, nivelul de participare muzeală în Republica Moldova (289 vizite la 1.000 locuitori) rămâne de aproximativ trei ori mai redus decât media Uniunii Europene, unde indicatorul variază între 1.000 și 1.200 vizite la 1.000 locuitori, conform raportului Eurostat Cultural participation in Europe (2023)³⁴. Se evidențiază un decalaj major de acces la cultură, determinat de infrastructura muzeală insuficient modernizată, de programele educaționale limitate și de integrarea slabă a muzeelor în circuitele turistice și culturale. Totodată, participarea culturală trebuie înțeleasă într-un sens mai larg decât simpla vizitare a muzeelor și trebuie să includă implicarea în patrimoniul imaterial, siturile arheologice, tradițiile comunitare și practicile culturale locale, care în prezent rămân în mare parte nedocumentate și nesprijinite.

Deși mun. Chișinău concentrează cel mai mare număr de vizitatori ai muzeelor din țară, această situație se explică atât prin densitatea ridicată a instituțiilor muzeale, cât și prin concentrarea populației în capitală și în alte centre urbane mari. Aici infrastructura culturală este mai dezvoltată, iar programele educaționale și activitățile de promovare sunt mai bine adaptate publicului contemporan, ceea ce confirmă existența unei cereri reale pentru patrimoniul cultural atunci când sunt oferite condiții corespunzătoare de acces și interpretare. În contrast, muzeele raionale și locale rămân slab vizitate și insuficient integrate în circuitele culturale, din cauza resurselor limitate, infrastructurii precare și lipsei de programe atractive pentru public. Dezechilibrele regionale sunt semnificative: mun. Chișinău concentrează peste o treime din totalul vizitelor la nivel național, în timp ce muzeele din regiunile de Nord, Centru, Sud și UTA Găgăuzia înregistrează valori

³⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

considerabil mai reduse. Această situație reflectă un decalaj structural între centru și regiuni, determinat atât de distribuția demografică, cât și de capacitatea inegală a instituțiilor de a atrage și menține publicul, ceea ce afectează accesul populației la patrimoniul cultural și reduce nivelul general de participare culturală la nivel național.

Tabel nr. 20

Distribuția numărului de vizite, persoane, la muzee

	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Numărul de vizite total pe țară	794 104	300 695	541 168	707 673	719 432	827 247
Numărul de vizite la 1000 locuitori	303	114	192	282	289	341
Municipiul Chișinău	325 553	118 917	202 529	308 408	301 955	292 389
Nord	212 780	63 720	92 869	82 226	76 557	174 248
Centru	167 311	86 539	198 141	254 488	275 672	289 830
Sud	43 978	23 040	29 930	41 379	44 440	44 143
UTA Găgăuzia	44 482	8 479	17 699	21 172	20 808	26 637

Sursa: Biroul Național de Statistică

Diferențele dintre mediul urban și cel rural sunt semnificative, participarea în afara mun. Chișinău fiind limitată de acces redus la infrastructură, lipsa ghidajului specializat, insuficiența programelor educaționale și culturale locale, precum și de o ofertă muzeală neadaptată nevoilor publicului contemporan. În multe localități, patrimoniul cultural este prezent, dar nu este interpretat, explicat sau conectat cu viața comunităților, rămânând fizic vizibil, dar cultural „invizibil”. Această lacună este și mai evidentă în domeniul patrimoniului cultural imaterial, unde participarea la tradiții vii, meșteșuguri, practici și ritualuri comunitare rămâne redusă din cauza programelor de salvagardare limitate și a sprijinului insuficient acordat purtătorilor și practicanților.

Educația patrimonială este slab dezvoltată, iar colaborarea dintre școli și muzee rămâne punctuală. Insuficiența programelor de mediere culturală, a tururilor tematice și a materialelor educaționale accesibile (inclusiv digitale) reduce interesul noilor generații pentru patrimoniu cultural și limitează capacitatea acestora de a înțelege și valorifica identitatea culturală locală. În contrast cu practicile europene, implicarea comunităților în proiecte de patrimoniu cultural, voluntariat sau

evenimente locale este scăzută, iar turismul cultural intern rămâne puțin dezvoltat, deși potențialul său este ridicat.

Promovarea patrimoniului cultural este insuficientă și fragmentată, în special la nivel local. Lipsesc strategii moderne de interpretare și promovare, iar muzeele nu dispun de instrumente digitale, materiale vizuale atractive sau conținut multilingual. Prezența online a patrimoniului cultural este scăzută, iar digitalizarea limitată reduce accesul generațiilor tinere și al diasporei, care ar putea deveni un public activ pentru valorificarea patrimoniului cultural. Participarea digitală extinsă, inclusiv prin expoziții virtuale, colecții online, narațiuni digitale create de comunități și platforme dedicate patrimoniului cultural pentru diasporă, poate extinde semnificativ accesul și poate consolida implicarea publicului în patrimoniul cultural.

Participarea redusă la activități culturale legate de patrimoniu cultural diminuează măsurile de protejare și valorificare a acestuia. Un patrimoniu cultural neînțeles și neasumat social rămâne vulnerabil, cu sprijin public redus și fără presiune civică pentru conservare. Aceasta afectează turismul cultural și oportunitățile economice locale, perpetuând percepția că patrimoniul cultural „nu folosește la nimic”. Implicarea publicului este fundamentală pentru protejarea, transmiterea și transformarea patrimoniului cultural într-un motor de dezvoltare sustenabilă, iar fără intervenții în educație, mediere, acces, promovare și infrastructură, patrimoniul cultural rămâne o resursă latentă.

Lipsa unei intervenții active și coerente din partea statului în soluționarea problemelor legate de participarea culturală poate avea efecte negative semnificative pe termen mediu și lung. În absența unor politici publice și mecanisme de susținere eficace, inegalitățile regionale și sociale în accesul la servicii culturale se vor adânci, accentuând izolarea culturală a comunităților rurale, a persoanelor vârstnice, a minorităților etnice și a tinerilor defavorizați. Această neglijență poate conduce la pierderea graduală a patrimoniului imaterial și material, la diminuarea turismului cultural și la slăbirea coeziunii sociale și teritoriale. În plus, lipsa de sprijin instituțional pentru digitalizarea culturii și pentru educația media și informațională va limita formarea unei generații critice, vulnerabilă la dezinformare și manipulare, compromițând reziliența națională în fața amenințărilor informaționale. În consecință, patrimoniul cultural și infrastructura culturală ar rămâne subutilizate, investițiile private - descurajate, iar potențialul cultural, social și economic al comunităților va fi irosit.

Diplomație culturală slab valorificată

În Republica Moldova, timp de mulți ani, diplomația culturală a fost tratată ca o componentă secundară în cadrul politicilor publice, lipsită de o viziune strategică unitară și de resurse adecvate. Această abordare a limitat potențialul culturii de a contribui la promovarea imaginii țării, la afirmarea identității culturale naționale și la consolidarea relațiilor internaționale. Lipsa unei viziuni holistice și a unui mecanism funcțional de coordonare interministerială a condus, de-a

lungul anilor, la abordări fragmentare și ocazionale ale dimensiunii culturale în cadrul politicii externe a Republicii Moldova.

Un aspect sensibil îl reprezintă lipsa atașatorilor culturali în misiunile diplomatice ale Republicii Moldova, fapt care reduce semnificativ vizibilitatea culturii naționale și a imaginii țării pe plan internațional. În lipsa acestor specialiști, Republica Moldova are o capacitate redusă de a dezvolta parteneriate culturale internaționale, de a susține artiștii și instituțiile culturale naționale în afara țării, precum și de a participa activ la schimburile culturale globale. Astfel, activitățile de diplomație culturală rămân adesea dependente de inițiative individuale, fără o strategie coerentă și sustenabilă.

În contextul actual, diplomația culturală capătă o importanță strategică tot mai mare. Totodată, parcursul european al Republicii Moldova impune adoptarea unei abordări coerente și proactive în promovarea culturii naționale pe plan internațional prin recunoașterea culturii ca instrument esențial de „soft power”, capabilă să contribuie la consolidarea identității naționale și europene, la promovarea imaginii țării peste hotare și la dezvoltarea relațiilor internaționale bazate pe valori comune.

Un aspect critic reprezintă inegalitățile socio-economice care împiedică participarea activă a tinerilor talentați din medii vulnerabile în proiecte internaționale sau mobilități culturale. Lipsa sprijinului instituțional și a fondurilor dedicate pentru proiecte culturale independente face ca doar o parte restrânsă a actorilor culturali, în special din mun. Chișinău să beneficieze de oportunități internaționale. Deși participarea artiștilor și a instituțiilor culturale în rețelele internaționale rămâne limitată, există semnale clare ale unui potențial de afirmare, cum ar fi integrarea în platforma „Europeana” sau aderarea la organizații internaționale de profil. Aceste exemple demonstrează că, în prezența unui sprijin instituțional și a unor politici culturale bine calibrate, cultura națională poate deveni un vector de imagine și influență.

Deși în ultimii ani se constată o creștere a acțiunilor de diplomație culturală, aceste eforturi rămân preponderent inițiative punctuale, desfășurate de către instituțiile culturale din proprie inițiativă, fără un sprijin coordonat și sustenabil din partea statului.

În ultimii 2 ani, instituțiile teatral-concertistice din Republica Moldova au desfășurat o activitate amplă de promovare internațională: Teatrul Național „Mihai Eminescu” cu Spectacolul „Steaua fără nume” de Mihail Sebastian, în regia lui Alexandru Cozub, a fost prezentat în Portugalia, Germania, Spania, Italia, Franța, Regatul Unit, Irlanda și Belgia, înregistrând un succes deosebit în rândul publicului european. Totodată, Teatrul Republican „Luceafărul” a realizat turnee naționale și internaționale, inclusiv la Festivalul „Săptămâna Teatrului Tânăr” din Buzău, iar Teatrul „Alexie-Mateevici” a participat la Festivalul „New Wave” din Reșița. Centrul Cultural „Ginta Latină” a reprezentat Republica Moldova la Festivalul Ucrainean „Shakespeare”. De asemenea, Ansamblul Național de Dansuri „JOC” a participat la Festivalul Inimilor din Timișoara, iar Teatrul „Vasile Alecsandri” din Bălți a susținut spectacole în Italia. Teatrul „Ion Creangă” a

prezentat producții în Iași și Berlin, iar Teatrul Republican „B.P. Hașdeu” a desfășurat un turneu în Austria, Franța, Belgia și Germania. Teatrul „S Uliti Roz” Iurie Harmelin a efectuat un turneu în Statele Unite, iar Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” a avut reprezentații în Spania, Germania, Belgia și Olanda, în fața a zeci de mii de spectatori. Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” a evoluat la Palatul Patriarhiei din București, în cadrul unui concert de mare prestigiu. Prin urmare, anul 2024 și 2025 a fost caracterizat de o prezență puternică a instituțiilor culturale moldovenești pe scenele internaționale, prin turnee, festivaluri și parteneriate culturale. Activitățile menționate au contribuit la afirmarea identității artistice naționale și la intensificarea dialogului cultural european.

În același spirit, muzeele naționale au inițiat activități de diplomatie culturală de mare anvergură, printre care se remarcă participarea Muzeului Național de Istorie a Moldovei la expoziția internațională „Dacia. L'ultima frontiera della romanità”, desfășurată la Muzeul Național Roman din Roma (Termele lui Dioclețian) (noiembrie 2023 - aprilie 2024). Evenimentul a reunit circa 1000 de artefacte din colecțiile a 47 de muzee românești, completate de piese din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, reprezentând cea mai amplă manifestare dedicată civilizațiilor geto-dace și romane din ultimele decenii.

Patrimoniul cultural reprezintă unul dintre cele mai valoroase și eficiente instrumente de diplomatie culturală ale Republicii Moldova, oferind țării vizibilitate internațională, legitimitate istorică și un puternic impact simbolic. În ultimii ani, cooperarea cu UNESCO s-a intensificat, inclusiv prin depunerea și inițierea unor dosare pe Lista Reprezentativă, precum și prin includerea vinărilor subterane Cricova și Mileștii Mici pe Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial, fapt ce amplifică vizibilitatea internațională a țării și consolidează dialogul cultural regional. Totodată, Republica Moldova a dezvoltat acțiuni privind combaterea traficului ilicit de bunuri culturale, colaborări regionale în contextul războiului din Ucraina și a beneficiat de sprijin UNESCO în elaborarea SNCP 2035. În plus, prin celebrarea anuală a Zilei Internaționale a Monumentelor și Siturilor, a Zilelor Europene ale Patrimoniului și a altor inițiative sub egida UNESCO și a Consiliului Europei, Republica Moldova se aliniază statelor europene care utilizează patrimoniul cultural ca instrument de diplomatie publică și cooperare culturală internațională. Valorificarea patrimoniului cultural în proiecte UNESCO, în expoziții internaționale și în rețele culturale europene consolidează poziționarea Republicii Moldova ca stat cu identitate culturală distinctă, capabil să își prezinte valorile și memoria istorică în dialogul cultural global. Totodată, prin calitatea curatorială și prin dimensiunea lor internațională, aceste expoziții evidențiază potențialul diplomatiei culturale ca formă de cooperare transfrontalieră.

În vederea promovării și valorificării diplomatiei culturale, în 2025 a fost aprobată Concepția Diplomatiei Culturale a Republicii Moldova³⁵ care oferă o viziune integrată asupra acestui sector. Concepția definește diplomatia culturală ca un instrument „soft power” și stabilește obiective

³⁵ Ordinul comun al Ministerului Culturii și al Ministerului Afacerilor Externe nr.339/2025

clare: promovarea imaginii pozitive și credibile a Republicii Moldova pe scena internațională, valorificarea patrimoniului cultural în dialogul global, stimularea mobilității artistice și academice, extinderea relațiilor bilaterale și multilaterale, precum și implicarea diasporei ca partener activ în promovarea culturii naționale.

Cu toate acestea, lipsa unei infrastructuri instituționale specializate, absența unui fond permanent pentru proiecte culturale externe, insuficiența resurselor umane și financiare, dar și colaborarea limitată cu institutele culturale internaționale în Republica Moldova, precum Institutul Cultural Român, Institutul Goethe, Institut Français, British Council sau Alianța Franceză restrâng capacitatea statului de a-și promova cultura într-un mod coerent și competitiv. În acest context, este de menționat și rețeaua EUNIC (EU National Institutes for Culture), care este platformă esențială pentru consolidarea diplomației culturale a Republicii Moldova, prin facilitarea cooperării dintre institutele culturale europene și actorii locali. Prin această rețea, EUNIC oferă oportunități de parteneriat, schimburi culturale și proiecte comune care pot contribui la dezvoltarea capacităților instituționale, profesionalizarea sectorului cultural și integrarea mai profundă a Republicii Moldova în spațiul cultural european. Astfel, o implicare activă a Republicii Moldova în inițiativele și programele EUNIC devine esențială pentru sporirea vizibilității internaționale a culturii naționale și pentru fundamentarea unei politici culturale externe mai coerente și sustenabile.

În același timp, implicarea diasporei în activitățile de diplomație culturală este încă redusă și lipsită de o coordonare sistematică. Diaspora moldovenească (estimată la aproximativ o treime din populația totală a țării) joacă un rol crucial în promovarea culturii naționale peste hotare. Prin acțiunile și inițiativele sale, diaspora devine un veritabil „ambasador cultural” al Republicii Moldova, contribuind la transmiterea și reprezentarea identității naționale în spațiul cultural internațional. În ultimii ani, se observă un interes tot mai sporit al diasporei pentru tradițiile și obiceiurile naționale, manifestat prin dorința de a păstra legătura cu valorile culturale și identitare ale Republicii Moldova. Comunitățile moldovenești din străinătate se implică activ în organizarea de festivaluri, ateliere, cursuri de limbă română și evenimente dedicate patrimoniului cultural, contribuind astfel la promovarea imaginii țării peste hotare. Prin acestea, diaspora acționează nu doar ca conservator al memoriei culturale, ci și ca promotor al patrimoniului cultural, consolidând legăturile dintre țara de origine și țările gazdă. Conform studiului sociologic „Cartografierea Asociațiilor din Diasporă”³⁶, realizat de Biroul Relații cu Diaspora în anul 2021, principalul obiectiv al asociațiilor diasporei și al grupurilor de inițiativă este promovarea culturii, cu accent pe păstrarea și transmiterea tradițiilor și obiceiurilor. Aproape jumătate dintre respondenți au indicat cultura ca domeniu prioritar, iar 65% au inclus-o printre primele trei direcții principale de activitate ale organizațiilor lor. Acest fenomen reflectă o reevaluare a rădăcinilor naționale și o nevoie crescândă de afirmare culturală în contextul globalizării. Cu toate acestea, sprijinul oferit

³⁶ https://brd.gov.md/wp-content/uploads/2024/10/studiu_sociologic_cartografierea_asociatiilor_din_diaspora.pdf

inițiativelor culturale ale diasporei rămâne fragmentat și deseori îngreunat de birocrație, ceea ce afectează coeziunea identitară și crește riscul de asimilare culturală, în special în rândul noilor generații. Consolidarea rolului diasporei ca „ambasador cultural” necesită măsuri strategice de cooperare între stat și comunitățile din străinătate, orientată spre susținerea și valorificarea potențialului lor cultural-diplomatic.

Menținerea *status-quo*-ului riscă să reducă vizibilitatea internațională a Republicii Moldova și să limiteze accesul grupurilor vulnerabile, în special al tinerilor talentați din medii defavorizate sau din zone rurale, la mobilități și proiecte culturale internaționale. Lipsa unui cadru strategic coerent, a finanțării și a atașatilor culturali va perpetua inițiativele fragmentare, accentuând inegalitățile în accesul la oportunități culturale și educaționale și va slăbi influența țării în rețelele culturale globale, în timp ce rolul diasporei de „ambasador cultural” va rămâne slab valorificat, crescând riscul de pierdere a identității culturale în rândul noilor generații. În acest sens, este necesară prioritizarea diplomației culturale, prin rețele externe, implicarea diasporei, parteneriate public–private și mobilități artistice, consolidând astfel identitatea culturală a Republicii Moldova și imaginea sa ca stat european modern, pluralist și creativ.

Secțiunea a 3-a Analiza SWOT

Analiza SWOT oferă o prezentare sintetică a informațiilor expuse pe marginea problemelor identificate, evidențiind principalele aspecte care influențează domeniul culturii și patrimoniului cultural. Aceasta permite sistematizarea concisă a punctelor forte și slabe, precum și a oportunităților și amenințărilor identificate în procesul de evaluare.

În tabelul de mai jos sunt prezentate principalele constatări rezultate din această analiză, care servesc drept bază pentru formularea obiectivelor și direcțiilor de acțiune ulterioare ale Programului.

Tabel nr. 21

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
Rețea instituțională culturală dezvoltată Republica Moldova dispune de o rețea extinsă de instituții culturale publice (muzee, teatre, biblioteci, case de cultură), cu acoperire la nivel național, regional și local, ceea ce oferă premise pentru dezvoltarea echitabilă a ofertei culturale.	Stare precară a infrastructurii culturale Infrastructura culturală este învechită și inegal distribuită, cu clădiri insuficient dotate și costisitoare la întreținere, în special în mediul rural, necesitând investiții urgente în reabilitare, modernizare și eficiență energetică. Această situație limitează accesul publicului la cultură, reduce oportunitățile pentru tineret și pentru arta contemporană și împiedică desfășurarea adecvată a expozițiilor, spectacolelor și activităților educaționale.

Diversitatea și valoarea excepțională a patrimoniului cultural național Republica Moldova deține un patrimoniu cultural material și imaterial de importanță strategică, cu valoare recunoscută la nivel național și internațional, inclusiv elemente înscrise în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO și bunuri înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, care constituie o resursă majoră pentru identitate, educație și dezvoltare durabilă. Țara dispune de tradiții vii, meșteșuguri autentice, festivaluri și evenimente folclorice cu impact identitar și turistic, reflectând diversitatea culturală și regională. Patrimoniul cultural oferă un potențial semnificativ de promovare a brandului de țară și de consolidare a diplomației culturale, inclusiv prin extinderea cooperării internaționale și prin digitalizarea și reinterpretarea creativă a elementelor autentice.	Intervenții, valorificare, inclusiv digitalizare a patrimoniului cultural insuficiente Patrimoniul cultural se confruntă cu intervenții insuficiente sau neuniforme, din cauza mecanismelor de monitorizare necorespunzătoare și a capacităților reduse de intervenție, inclusiv în situații de urgență. Bunurile culturale sunt vulnerabile la riscuri naturale, antropice și urbanistice, amplificate de schimbările climatice și de contextul global instabil. Totodată, digitalizarea rămâne fragmentară, inventarierea incompletă și accesul publicului limitat, ceea ce reduce vizibilitatea și valorificarea modernă a patrimoniului cultural.
Accesibilitate și incluziune culturală Majoritatea instituțiilor oferă acces gratuit sau tarife reduse la evenimente culturale pentru elevi, studenți și pensionari. Programele educaționale și comunitare, precum și evenimentele culturale itinerante (turnee, expoziții mobile, concerte) facilitează participarea publicului și reduc decalajele dintre mediul urban și rural.	Participare culturală inegală Barierile geografice, economice și educaționale limitează accesul la cultură, în special în mediul rural, contribuind la excluderea culturală și la implicarea redusă a cetățenilor în viața culturală locală. Lipsesc mecanisme eficiente de fidelizare a publicului, precum abonamente sau programe de loialitate, care să stimuleze participarea constantă la activități culturale.
Resurse umane calificate în domeniul culturii și patrimoniului cultural Existența unor instituții de formare artistică și universitară cu tradiție asigură continuitatea profesională în domeniul culturii și patrimoniului cultural. Deși numărul experților și profesioniștilor calificați este redus, aceștia dețin o înaltă competență și experiență în cercetare, restaurare, management cultural și educație artistică. Implicarea lor activă în proiecte europene și internaționale contribuie la modernizarea practicilor și la alinierea acestora la standardele UNESCO și ale Uniunii Europene.	Deficit de personal și îmbătrânirea acestuia În contextul salarizării necompetitive, lipsei oportunităților profesionale și insuficienței programelor de formare continuă, domeniul culturii și patrimoniului cultural se confruntă cu exodul specialiștilor către sectorul privat sau străinătate, îmbătrânirea corpului profesional, precum și dificultăți în atragerea tinerilor profesioniști, în special în mediul rural.

Cadru legal de bază existent Domeniul culturii și a patrimoniului cultural este reglementat printr-un cadru legislativ de bază care definește competențele instituțiilor, regimul de protecție a patrimoniului cultural și mecanismele de finanțare publică.	Finanțare insuficientă și diversificare limitată a surselor de finanțare Mijloacele financiare destinate culturii și patrimoniului cultural rămâne sub 1% din PIB, situându-se sub media europeană, ceea ce limitează extinderea și complexitatea intervențiilor în domeniu. În pofida existenței unui cadru de planificare bugetară predictibil, atragerea resurselor complementare, inclusiv din mediul privat și la nivel regional, este încă modestă, iar mecanismele de cofinanțare pentru proiecte culturale externe necesită îmbunătățiri pentru a sprijini dezvoltarea instituțională și proiectele de amploare.
Experiență în parteneriate culturale internaționale Republica Moldova beneficiază de o experiență solidă în parteneriate cu instituții europene și internaționale, participând la proiecte UNESCO, programe europene („Europa Creativă”, „Interreg NEXT”), rețele culturale regionale și cooperări bilaterale, ceea ce asigură reputația și vizibilitatea artiștilor și creatorilor moldoveni pe scenele internaționale.	Participare limitată în rețele culturale europene și capacitate administrativă insuficientă Republica Moldova este slab integrată în rețelele și platformele culturale europene, ceea ce limitează accesul instituțiilor culturale la finanțări, expertiză, programe de formare și procese decizionale. Participarea preponderent în calitate de invitat reduce vizibilitatea internațională a patrimoniului cultural și valorificarea cooperării internaționale. În același timp, capacitatea administrativă la nivel central și local este redusă, cu resurse și competențe limitate în managementul proceselor interne, inclusiv în gestionarea eficientă a patrimoniului cultural sau atragerea de fonduri externe. Funcționarea parțial conformă a sistemului de control intern managerial, unui sistem coerent de monitorizare și evaluare, a unei platforme eficiente de comunicare între APC și APL, precum și suprapunerile de competențe între instituții afectează coordonarea strategică intersectorială.
Diversitate etnică și culturală Republica Moldova se remarcă prin coexistența unei varietăți de comunități etnice – ucraineni, găgăuzi, ruși, bulgari ș.a. care îmbogățesc oferta culturală națională. Patrimoniul multicultural, cu influențe est-europene și balcanice, crește atractivitatea culturală și turistică a țării. Colaborarea activă între minoritățile etnice și autoritățile publice centrale și locale contribuie la conservarea și promovarea tradițiilor, consolidând identitatea culturală diversă a Republicii Moldova	Polarizare pe criterii etnice Polarizarea pe criterii etnice constituie un punct slab al Republicii Moldova, reflectând persistența diferențelor identitare și a tensiunilor interetnice, amplificate uneori de discursuri politice sau de inegalități socio-economice. Aceasta afectează coeziunea socială, participarea echilibrată a comunităților la viața publică și procesul de consolidare a unei identități naționale comune.

Parteneriate culturale emergente și implicare activă a societății civile În domeniul culturii și patrimoniului cultural se remarcă activitatea tot mai vizibilă a unor ONG-uri, fundații și asociații culturale care contribuie la protejarea patrimoniului cultural, promovarea artei contemporane și stimularea creativității locale. Interesul comunităților pentru revitalizarea spațiilor culturale tradiționale și pentru valorificarea identității locale este în creștere, generând inițiative participative și proiecte comunitare. Totodată, deși parteneriatele public-private în domeniul cultural se află într-o etapă incipientă, acestea demonstrează un potențial semnificativ de dezvoltare și pot deveni instrumente eficiente de sprijin pentru conservarea și promovarea patrimoniului cultural.	Colaborare insuficientă public–privat, public-civic și implicare redusă a comunității Mecanismele de cooperare între instituțiile publice, mediul privat și organizațiile neguvernamentale din domeniul culturii și patrimoniului cultural sunt insuficient dezvoltate. Cultura este adesea percepută ca un domeniu cu productivitate economică scăzută, iar absența unei tradiții consolidate a mecenatului și filantropiei culturale reduce potențialul de susținere a sectorului de către comunitate și mediul de afaceri. Participarea cetățenilor la consultări și inițiative culturale comunitare este redusă, iar lipsa parteneriatelor solide între autorități, ONG-uri și comunități limitează implementarea eficientă a proiectelor culturale.
OPORTUNITĂȚI	PROVOCĂRI
Dezvoltarea turismului local durabil prin integrarea patrimoniului cultural în rute și evenimente tematice Valorificarea integrată a patrimoniului cultural reprezintă un factor semnificativ de atracție turistică, generând un potențial considerabil de dezvoltare economică și locală. Interesul tot mai mare al vizitatorilor pentru experiențe autentice, tradiții vii, arhitectură istorică și meșteșuguri locale transformă patrimoniul cultural într-un punct de atracție pentru turismul cultural, ceea ce impulsionează dezvoltarea rutelor culturale transnaționale, precum „Drumul Vinului”, „Ruta bisericilor de lemn” sau „Ruta mănăstirilor medievale” și stimulează organizarea de festivaluri și evenimente cu impact economic și de imagine pentru Republica Moldova, precum <i>DescOpera</i>, <i>Ziua Vinului</i> și alte manifestări de anvergură.	Vulnerabilitatea patrimoniului cultural în contextul riscurilor și schimbărilor globale Patrimoniul cultural este expus unui cumul de riscuri naturale, urbane, antropice și geopolitice, amplificate de schimbările globale, care accelerează degradarea și pierderea valorilor culturale. Urbanizarea necontrolată și presiunile imobiliare afectează zonele istorice și coerența arhitecturală a localităților, diminuând atractivitatea lor turistică. Contextul regional de securitate sporită crește riscul distrugerilor, degradărilor colaterale și al traficului ilicit de bunuri culturale. Patrimoniul mobil rămâne vulnerabil la furturi și exporturi neautorizate, iar colecțiile muzeale necesită protecție și monitorizare adecvată. Degradarea patrimoniului reduce, în mod direct, potențialul de dezvoltare al turismului cultural și impactul economic generat de acesta.

Acces la finanțare externă nerambursabilă (UE, UNESCO, Consiliul European, PNUD ș.a.) Există oportunități consistente de finanțare prin programe europene, precum „Europa Creativă”, Interreg NEXT, Horizon Europe sau Erasmus+, precum și finanțări bilaterale și multilaterale de la UNESCO, Consiliul European, PNUD, ICOM și ICOMOS. Interesul crescut al donatorilor pentru cooperare transfrontalieră și dezvoltare culturală locală, precum și posibilitatea fondurilor mixte public–privat și a granturilor pentru industriile creative și start-up-urile culturale, oferă oportunități semnificative pentru modernizarea infrastructurii și promovarea patrimoniului cultural.	Prioritizare insuficientă a programelor culturale în cadrul bugetar existent Deși planificarea bugetară multianuală este asigurată prin Cadrul bugetar pe termen mediu, sectorul cultural se confruntă cu provocări în valorificarea strategică a resurselor alocate. Corelarea insuficientă între prioritățile sectoriale, instrumentele de programare și alocările bugetare generează fragmentarea investițiilor și determină reducerea impactului intervențiilor. Capacitatea limitată a instituțiilor de a fundamenta, prioritiza și implementa programe multianuale integrate afectează coerența și continuitatea proiectelor, în special în domenii precum restaurarea patrimoniului cultural, digitalizarea și dezvoltarea instituțională. Astfel, se impune necesitatea consolidării mecanismelor de prioritzare strategică, corelarea mai strânsă între obiectivele sectoriale și alocările bugetare existente, precum și dezvoltarea unui sistem de monitorizare și evaluare a performanței investițiilor, orientat spre rezultate măsurabile și sustenabile.
Digitalizare accelerată ca vector de modernizare Noile tehnologii permit modernizarea serviciilor culturale prin digitalizarea colecțiilor, dezvoltarea de platforme interactive și extinderea accesului online. Accesul la tehnologii emergente, precum realitatea augmentată, tururile virtuale și inteligența artificială, facilitează conservarea și promovarea patrimoniului cultural, iar digitalizarea proceselor administrative (management, evidență, raportare, arhivare) contribuie la eficientizarea instituțiilor culturale și la extinderea audienței prin evenimente online, festivaluri virtuale și streaming cultural.	Capacități limitate pentru tranziție digitală și riscul excluderii digitale Tranziția rapidă către digitalizare, deși oferă oportunități importante de modernizare, implică provocări semnificative legate de necesitatea investițiilor, dezvoltarea competențelor digitale și crearea unei infrastructuri tehnologice corespunzătoare. Adaptarea instituțiilor culturale și a personalului la noile cerințe tehnologice, asigurarea securității datelor și evitarea excluderii digitale sunt aspecte importante pentru o transformare digitală durabilă și echitabilă a sectorului cultural.
Implicarea diasporei în calitate de ambasador cultural și partener strategic Comunitățile moldovenești din străinătate joacă un rol esențial în promovarea patrimoniului și valorilor culturale naționale, atragerea de investiții și susținerea proiectelor culturale, consolidând totodată imaginea internațională a Republicii Moldova și facilitând cooperarea interculturală. Diaspora acționează ca partener strategic prin implicarea în proiecte comune, schimburi de experiență, sprijin financiar și crearea de rețele transnaționale pentru artiști și antreprenori creativi. În plus, dezvoltarea de programe care conectează comunitățile locale la inițiative culturale internaționale și încurajează revenirea profesioniștilor din diaspora prin granturi și burse de reintegrare poate consolida semnificativ sectorul cultural național.	Factori socio-economici și demografici nefavorabili (migrație, sărăcie culturală) Migrația populației și polarizarea economică reduc participarea culturală și consumul de bunuri și servicii culturale. Oferta culturală neadaptată la nevoile publicului, scăderea interesului pentru evenimente tradiționale și fenomenele de „pauperizare culturală” în comunitățile defavorizate afectează coeziunea socială și dezvoltarea sectorului cultural.

Sprijin pentru industriile culturale și creative Există potențial pentru susținerea inițiativelor creative în domenii precum film, design, modă, IT cultural și arte vizuale, prin crearea de incubatoare și clustere culturale urbane. Sectorul poate atrage investiții private prin scheme fiscale și granturi competitive, iar digitalizarea pieței culturale permite extinderea accesului la produse culturale prin platforme online și comerț electronic. Colaborarea între artiști, universități și mediul de afaceri oferă un cadru pentru consolidarea ecosistemului creativ și stimularea inovării în sectorul cultural.	Context regional instabil Tensiunile geopolitice și crizele economice reduc investițiile și prioritizarea sectorului cultural, limitând capacitatea de conservare și dezvoltare a instituțiilor și a industriilor culturale și creative. Cooperarea transfrontalieră devine mai dificilă, iar dezinformarea digitală afectează percepția și valorizarea patrimoniului cultural. Aceste provocări evidențiază necesitatea unor măsuri strategice proactive, consolidarea rezilienței instituțiilor culturale și implicarea comunităților și diasporei în protejarea și promovarea patrimoniului cultural național.
Sinergii cu alte sectoare strategice Cultura poate fi integrată în politici de educație, dezvoltare regională, coeziune socială și turism, ceea ce permite multiplicarea impactului la nivel societal.	Lipsa unei culturi a sponsorizării/mecenatului Sprijinul financiar din partea sectorului privat pentru activitățile culturale este extrem de redus și, de regulă, ocazional, iar contribuțiile voluntare, atât ale persoanelor fizice, cât și ale celor juridice, sunt limitate ca volum și frecvență. Nu există o tradiție consolidată de filantropie culturală, în plus, sectorul privat manifestă un nivel scăzut de încredere în capacitatea instituțiilor publice de a gestiona transparent fondurile, percepend cultura ca un domeniu „neprofitabil” și marginal în economia națională.

Capitolul III

OBIECTIVE GENERALE ȘI SPECIFICE

Obiectivul General	Obiectivul specific	Indicatorul de rezultat	Sursa datelor	Valoare de referință (2024)	Valoarea - țintă finală (2030)
OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în	OS 1.1. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a cadrului instituțional și normativ necesar pentru asigurarea accesului incluziv și echitabil al cetățenilor la bunuri și servicii culturale, inclusiv pentru cei din mediul rural și din	Ponderea instituțiilor culturale care aplică procedurile standardizate, stabilite prin cadrul instituțional, normativ și financiar unificat, %	MC	28	43

conformitate cu standardele europene	comunitățile vulnerabile				
	OS 1.2. Creșterea nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local	Numărul de instituții culturale și instituții de învățământ extrașcolar artistic complementar, modernizate și funcționale (case de cultură, biblioteci, muzee, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans)	MC	300	600
		Pondere populației, dezagregată pe sexe, care dispune de acces echitabil și sustenabil la infrastructuri, bunuri și servicii culturale, cu accent pe mediul rural și grupurile vulnerabile, %	MC	35 total / 20 rural	55 total / 40 rural
	OS 1.3.	Numărul de platforme digitale și aplicații interactive, dezvoltate	MC	7	10
	Extinderea până în 2030 a accesului cetățenilor la cultură prin dezvoltarea și implementarea de platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare dedicate promovării creației artistice și	Numărul de utilizatori ai platformelor digitale și aplicațiilor interactive	MC	0	50 000

	valorificării patrimoniului cultural				
OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor	OS 2.1. Consolidarea până în anul 2027 a cadrului normativ și instituțional privind protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, prin alinierea legislației naționale la standardele și directivele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei	Gradul de aliniere a cadrului normativ național din domeniul patrimoniului cultural la standardele UE și UNESCO, %	MC	30	90
		Număr de instituții și organe consultative din domeniul patrimoniului cultural, reorganizate	MC	1	4
	OS 2.2. Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea imobilelor clasate și a celor distruse sau dispărute, în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat	Pondere de monumentelor de arhitectură și istorie inventariate și documentate, %	MC	0	30
	OS 2.3. Restaurarea și valorificarea a minim 10 monumente de arhitectură și istorie prin proiecte integrate de conservare, reutilizare adaptivă și integrare în circuite	Numărul de monumente de arhitectură și istorie, restaurate și valorificate	MC	0	10

	turistice și educaționale				
OG 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	OS 3.1.Dezvoltarea și modernizarea minim 5 programe de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural, în cooperare cu universitățile de profil și partenerii internaționali.	Numărul de programe de studii (licență, masterat, formare continuă) dezvoltate sau adaptate	MC	5	10
		Numărul de instituții de învățământ care aplică programele de studii dedicate culturii și patrimoniului cultural	MC	4	8
	OS 3.2. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a sistemului național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Numărul anual de programe/ proiecte culturale, educaționale și de cercetare, dezvoltate și implementate	MC	5	10
		Numărul de specialiști certificați	MC	20	50
	OS 3.3. Susținerea minim a 40 de mobilități profesionale, rezidențe artistice și schimburi academice între specialiștii din	Numărul de granturi, subvenții sau forme de sprijin financiar acordate anual oamenilor de creație	MC	30	50

	domeniul culturii și patrimoniului cultural, pentru facilitarea inovației, creativității și transferului de bune practici la nivel național și internațional.	Numărul de parteneriate instituționale nou create în urma mobilităților	MC	10	20
	OS 3.4. Dezvoltarea și implementarea, până în 2030 a cel puțin 5 proiecte interdisciplinare în domeniul	Număr de proiecte interdisciplinare dezvoltate și implementate	MC	7	12
	patrimoniului cultural care să promoveze cercetarea și inovarea prin digitalizare 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR	Minim 20 specialiști formați în utilizarea tehnologiilor 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR	MC	0	20
OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de finanțare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național	OS 4.1. Până în 2030 creșterea sustenabilității financiare a culturii și a patrimoniului cultural prin diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public-private, mecanisme de cofinanțare, sponsorizări și atragerea fondurilor externe	Numărul de proiecte implementate (parteneriate public-private și public-civice)	MC	7	15
		Numărul instituțiilor publice care utilizează cel puțin 2 surse alternative de finanțare	MC	10	30

	OS 4.2. Crearea și operaționalizarea până în 2030 a unui sistem integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural, fundamentat pe indicatori de performanță, criterii de eficiență și mecanisme statistice de colectare și interpretare a datelor privind finanțarea, consumul și impactul economic al sectorului cultural, în parteneriat cu instituțiile relevante	Numărul de mecanisme de sprijin financiar, dezvoltate, implementate și operaționale în cadrul sistemului integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural	MC	5	7
		Pondere instituțiilor culturale care raportează date prin sistemul integrat, %	MC	5	15
	OS 4.3. Promovarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare în domeniul culturii și patrimoniului cultural, prin dezvoltarea și implementarea până în 2030 a mecanismelor de sprijin dedicate comunitățile rurale, minoritățile etnice și inițiativelor culturale locale pentru reducerea discrepanțelor teritoriale și creșterea accesului la finanțare	Pondere finanțărilor alocate comunităților rurale din totalul fondurilor culturale, %	MC	12	30
		Gradul de reprezentare a minorităților etnice în cadrul proiectelor culturale finanțate, %	MC	5	15

OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale	OS 5.1. Până în 2030 consolidarea prezenței internaționale a culturii și patrimoniului cultural național prin integrarea cel puțin 10 organizații culturale în rețele și programe europene și internaționale și prin realizarea anuală a minimum cinci proiecte de cooperare care valorifică potențialul creativ	Numărul de co-parteneriate și coproducții lansate anual, la nivel internațional	MC	17	35
		Numărul organizațiilor integrate în rețele europene/ internaționale care participă activ la activitățile acestora	MC	1	15
		Numărul artiștilor/ specialiștilor invitați la festivaluri, expoziții, conferințe internaționale	MC	75	250
	OS 5.2. Dezvoltarea diplomației culturale prin stabilirea a cel puțin 15 parteneriate active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale, precum și prin organizarea anuală a minimum 20 de acțiuni de promovare a culturii naționale peste hotare	Numărul acțiunilor culturale anuale organizate peste hotare cu participarea artiștilor și instituțiilor din Republica Moldova, inclusiv în parteneriat cu organizații ale diasporei	MC	5	20
		Numărul parteneriatelor active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale	MC MAE	5	20

		Ponderea misiunilor diplomatice care implementează anual cel puțin o inițiativă sau un program cu componentă culturală activă, din totalul misiunilor diplomatice, %	MAE	25	50
	O.S.5.3. Până în 2030, sprijinirea a cel puțin 50 de artiști și creatori și minim 10 organizații culturale în procesele de dezvoltare profesională și internaționalizare prin finanțarea programelor de mobilitate, precum și participarea la evenimente culturale internaționale majore (expoziții, bienale, târguri) în scopul creșterii vizibilității și competitivității culturii naționale pe plan internațional	Numărul anual de participări la târguri, festivaluri, expoziții internaționale ș.a.	MC	10	50
		Numărul anual de autori/scriitori/traducători, promovați la nivel internațional	MC	10	25

Capitolul IV

IMPACT

Secțiunea 1

Impactul anticipat al intervențiilor Programului

Implementarea Programului va produce un impact sistemic, multidimensional și de durată generând schimbări semnificative la nivelul accesului la cultură, protejării patrimoniului cultural, capacității instituționale, capitalului uman, sustenabilității financiare și vizibilității internaționale. Impactul Programului depășește dimensiunea imediată a rezultatelor măsurabile, urmând a fi

reflectat prin transformări structurale în modul în care cultura și patrimoniul cultural sunt percepute, gestionate și integrate în dezvoltarea societății.

Extinderea accesului fizic și digital la bunuri și servicii culturale. Implementarea Programului va contribui la o schimbare de paradigmă în raportarea cetățenilor la cultură - de la consum sporadic și inegal, la participare activă, constantă și incluzivă. Prin extinderea și modernizarea infrastructurii culturale, dezvoltarea ofertei culturale la nivel local și național și adaptarea serviciilor culturale pentru grupurile vulnerabile, cultura va deveni un serviciu public real, nu unul limitat geografic sau socio-economic. Democratizarea consumului cultural va avea un impact semnificativ asupra copiilor, tinerilor, comunităților rurale și celor izolate, inclusiv pentru persoanele cu necesități speciale, minorități etnice și cetățenii din diasporă, contribuind astfel la reducerea izolării culturale și creșterea coeziunii sociale. Accesul la infrastructură modernizată, programe culturale adaptate și conținut digital va consolida sentimentul de apartenență și va stimula participarea comunitară. Cultura va funcționa ca mecanism de incluziune socială, dialog intercultural și prevenire a marginalizării.

Schimbarea calitativă a condițiilor de muncă și de creație. Pentru artiști, creatori, cercetători și specialiști în patrimoniu cultural, programul va aduce o transformare calitativă a condițiilor de muncă și de creație. Consolidarea cadrului normativ și instituțional, precum și investițiile în studiile de învățământ general, profesional-tehnic și superior, formare profesională și mobilitate, va susține profesionalizarea sectorului și va crește recunoașterea socială a activității culturale. Aceste intervenții vor spori stabilitatea profesională și atractivitatea domeniului, inclusiv pentru tinerii specialiști și femei. Prin susținerea carierelor emergente și promovarea accesului echitabil la funcții de conducere și resurse, Programul va contribui la reducerea dezechilibrelor de gen și la diversificarea leadershipului cultural. Totodată, integrarea cercetării, inovării și digitalizării va transforma modul de producere, conservare și diseminare a culturii, stimulând abordări interdisciplinare și generând noi competențe și profiluri profesionale în sector.

Protejarea și valorificarea patrimoniului cultural va produce schimbări structurale în modul de gestionare a acestuia, transformând sectorul dintr-un domeniu preponderent reactiv într-unul strategic, axat pe prevenție, utilizare durabilă și generare de valoare socială. Creșterea investițiilor publice va susține nu doar conservarea bunurilor imobile cu statut de monument, ci și dezvoltarea culturală, socială și economică, stimulând turismul, economia locală și consolidând identitatea comunităților. Implementarea Programului va contribui la promovarea și fortificarea culturii memoriei prin protejarea patrimoniului cultural ca reper al memoriei colective, al coeziunii comunitare și al identității naționale. Revitalizarea zonelor istorice și adaptarea infrastructurii culturale pentru grupurile vulnerabile va crește incluziunea socială, calitatea vieții și participarea civică, reducând disparitățile urban-rural. Astfel, patrimoniul cultural devine un instrument de reziliență națională și de transmitere a valorilor comunitare generațiilor viitoare.

Dezvoltarea unui model performant și sustenabil de finanțare culturală. Implementarea intervențiilor va consolida rolul strategic al culturii, va optimiza alocarea resurselor și va spori

autonomia și reziliența financiară a organizațiilor culturale. Actorii culturali, inclusiv tinerii specialiști, vor beneficia de oportunități mai stabile de dezvoltare profesională și de participare decizională. În paralel, mecanismele dedicate comunităților rurale, inițiativelor locale și grupurilor subreprezentate vor contribui la reducerea inegalităților structurale și teritoriale. Monitorizarea orientată spre rezultate și diversificarea surselor de finanțare vor crește transparența, responsabilitatea și încrederea publică, consolidând colaborarea între sectorul public, mediul privat și comunități. În acest fel, sectorul cultural va evolua către un ecosistem dinamic, inovator și incluziv, iar sustenabilitatea financiară va susține principiul „Nimeni nu este lăsat în urmă” și dezvoltarea social-economică armonioasă a întregului sector.

Dezvoltarea economică durabilă. Măsurile Programului vor genera un impact economic semnificativ și durabil prin stimularea investițiilor în infrastructura culturală, organizarea de festivaluri și evenimente artistice, dezvoltarea industriilor creative, a producției audiovizuale, a culturii scrise și a turismului cultural, precum și prin crearea de noi locuri de muncă și surse de venit pentru comunități. Accesul incluziv și echitabil la cultură va stimula consumul cultural, va diversifica serviciile economice conexe și va reduce disparitățile regionale, contribuind la consolidarea coeziunii sociale. Valorificarea patrimoniului cultural, prin restaurare și integrare în circuite turistice și educaționale, va atrage resurse financiare și venituri suplimentare la nivel local și național. Dezvoltarea capitalului uman, mobilitatea profesională și inovarea în domeniul culturii vor crește productivitatea sectorului, stimulând proiecte creative și tehnologii culturale inovatoare, precum și consolidarea competitivității economice a țării. De asemenea, internaționalizarea culturii va deschide noi piețe, va atrage finanțări externe și va spori vizibilitatea și atractivitatea economică a sectorului cultural, consolidând rolul culturii ca motor al dezvoltării durabile.

Creșterea vizibilității culturale a Republicii Moldova și susținerea parcursului european. Implementarea Programului va contribui la consolidarea poziției internaționale a Republicii Moldova prin modernizarea sectorului cultural și alinierea la standardele și bunele practici ale UE, UNESCO și Consiliului Europei. Diplomăția culturală și implicarea diasporei vor permite valorificarea patrimoniului cultural și creației artistice ca instrumente de „soft power”, facilitând dialogul intercultural, parteneriate internaționale, transferul de bune practici și integrarea în rețele culturale europene. Mobilitatea profesioniștilor, participarea la rezidențe și proiecte transnaționale va stimula inovarea, dezvoltarea competențelor și vizibilitatea internațională a culturii autohtone. Astfel, cultura, patrimoniul cultural și conexiunile cu diaspora devin vectori strategici de valoare economică, socială și diplomatică, consolidând coeziunea internă și imaginea țării ca stat candidat responsabil și integrat în spațiul european.

Impactul negativ al implementării intervențiilor propuse ar putea fi marcat de capacitatea administrativă inegală, schimbările frecvente de priorități și centralizarea resurselor care pot accentua excluziunea și decalajele între comunități. Accelerarea digitalizării fără investiții în competențe și incluziune riscă să amplifice diferențele de acces și participare, iar gestionarea insuficientă a patrimoniului cultural și a finanțării sectorului poate diminua impactul social și

vizibilitatea internațională a culturii naționale, subliniind necesitatea unor măsuri corective stringente.

Secțiunea a 2-a
Indicatori de evaluare a impactului Programului

Obiectivul general	Indicatorul de impact	Sursa	Valoarea de referință (2024)	Valoarea- țintă finală (2030)
OG 1. Asigurarea unei participări culturale extinse, echitabile și incluzive, prin consolidarea rolului culturii în societate, susținerea diversității, reducerea inegalităților de acces și modernizarea infrastructurii culturale în conformitate cu standardele europene	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, lei (SND)	BNS	137,1	161,1
	Cheltuieli medii lunare pentru o persoană, pentru cultură și recreere, % din totalul de cheltuielilor gospodăriei casnice (SND)	BNS	3,1	3,5
OG 2. Un patrimoniu cultural protejat, valorificat și accesibil prin consolidarea cadrului normativ și instituțional, intervenții sustenabile și măsuri integrate de conservare, promovare și gestionare a riscurilor	Ponderea cheltuielilor pentru protejarea și valorificarea patrimoniului cultural în totalul cheltuielilor bugetului public național, % (ADD 2030)	MF	0,2	0,5
	Rată de inventariere a patrimoniului cultural imobil, % (SNCP 2035)	MC	30	60
OG. 3. Dezvoltarea capitalului uman și îmbunătățirea condițiilor de creație și activitate culturală, care să asigure formarea, cercetarea și inovarea în domeniul culturii și patrimoniului cultural	Rata de participare la programe de formare profesională continuă, inițiative de cercetare și inovare, % (SNCP 2035)	MC ONG-uri	15	30
	Numărul de tineri specialiști susținuți financiar și integrați în câmpul muncii	MC MMPS APL II	30	70
	Ponderea femeilor în funcții de conducere în instituțiile culturale, % (SNCP 2035)	MC	35	40

OG 4. Un sistem sustenabil, echitabil și eficient de dezvoltare a culturii și patrimoniului cultural, care sprijină inițiativa artistică, stimulează creativitatea și contribuie la protejarea și valorificarea patrimoniului cultural național	Rată de creștere a inițiativelor culturale și de patrimoniu care beneficiază de finanțare diversificată (publică, privată, internațională), % (SNCP 2035)	MC	15	40
	Ponderea programelor culturale diversificate (locale/naționale) din bugetul total alocat, % (SNCP 2035)	MC	15	20
	Numărul proiectelor culturale finanțate, care au integrat explicit componenta de egalitate de gen (SNCP 2035)	MC	26	35
	Numărul acțiunilor culturale desfășurate cu tematică de prevenire a violenței în familie și a traficului de ființe umane (SNCP 2035)	MC	10	50
OG 5. Internaționalizarea culturii și patrimoniului cultural, prin cooperare activă în rețele și programe europene și internaționale, precum și prin valorificarea potențialului creativ al diasporei și al scenei culturale locale	Creșterea vizibilității internaționale a culturii și patrimoniului cultural național, % (SNCP 2035)	MC MAE BRD	45	60
	Ponderea proiectelor comune realizate în cadrul cooperării bilaterale și multilaterale, % (SNCP 2035)	MC	20	30

Capitolul V COSTURI

Obiective	Codul programului bugetar	Costuri totale (mii, lei)	Costuri pe ani				
			2026 (mii, lei)	2027 (mii, lei)	2028 (mii, lei)	2029 (mii, lei)	2030 (mii, lei)
Obiectiv general 1.	8501 8502 8503 8510	1 143 550,45	62 290,45	154 980,00	327 390,00	237 040,00	361 850,00

	8810 Sursa MEC Sursa APL Sursa ARI Sursa MAE Sursa MA Sursa MIDR Sursa APP Sursa MAIA						
Obiectiv specific 1.1.	8501 8502 <i>Sursa MIDR</i> <i>Sursa APL</i>	162 563,16	22 013,16	27 000,00	27 550,00	33 000,00	53 000,00
	8501	163,16	163,16	-	-	-	-
	8502	162 400,00	21 850,00	27 000,00	27 550,00	33 000,00	53 000,00
	Sursa MIDR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		73 263,16	22 013,16	25 500,00	25 750,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		89 300,00	-	1 500,00	1 800,00	33 000,00	53 000,00
Obiectiv specific 1.2	8502 8503 <i>Sursa MIDR</i> <i>Sursa APL</i>	622 850,00	2 600,00	51 850,00	215 350,00	129 050,00	224 000,00
	8502	621 500,00	2 000,00	51 500,00	215 000,00	129 000,00	224 000,00
	8503	1 350,00	600,00	350,00	350,00	50,00	-
	Sursa MIDR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa MAIA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		8 600,00	2 600,00	3 000,00	3 000,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		614 250,00	-	48 850,00	212 350,00	129 050,00	224 000,00
Obiectiv specific 1.3.	8502 8503 <i>Sursa MEC</i> <i>Sursa APL</i>	67 650,00	6 800,00	12 350,00	14 200,00	16 200,00	18 100,00
	8502	66 300,00	6 800,00	12 050,00	13 900,00	15 850,00	17 700,00
	8503	1 350,00	-	300,00	300,00	350,00	400,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		18 650,00	6 800,00	6 800,00	5 050,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		49 000,00	-	5 550,00	9 150,00	16 200,00	18 100,00
Obiectiv specific 1.4.	8502 8503 8510 <i>Sursa MEC</i>	28 750,00	1 600,00	4 800,00	6 400,00	7 400,00	8 550,00

	<i>Sursa APL</i>						
	8502	27 900,00	1 600,00	4 650,00	6 200,00	7 200,00	8 250,00
	8503	450,00	-	100,00	100,00	100,00	150,00
	8510	400,00	-	50,00	100,00	100,00	150,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		9 900,00	1 600,00	4 800,00	3 500,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		18 850,00	-	-	2 900,00	7 400,00	8 550,00
Obiectiv specific 1.5.	8502 8510 8810 <i>Sursa MEC</i> <i>Sursa APL</i>	7 530,00	-	1 190,00	1 740,00	2 170,00	2 430,00
	8502	5 260,00	-	810,00	1 200,00	1 550,00	1 700,00
	8510	1 100,00	-	200,00	260,00	300,00	340,00
	8810	1 170,00	-	180,00	280,00	320,00	390,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		2 140,00	-	1 100,00	1 040,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		5 390,00	-	90,00	700,00	2 170,00	2 430,00
Obiectiv specific 1.6.	8502	2 080,00	-	1 080,00	400,00	300,00	300,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		-	-	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		2 080,00	-	1 080,00	400,00	300,00	300,00
Obiectiv specific 1.7	8501 8502 8510 <i>Sursa MIDR</i> <i>Sursa APP</i>	59 080,00	7 680,00	22 300,00	22 000,00	3 500,00	3 600,00
	8501	180,00	180,00	-	-	-	-
	8502	52 700,00	1 400,00	22 200,00	22 000,00	3 500,00	3 600,00
	8510	200,00	100,00	100,00	-	-	-
	Sursa MIDR	6 000,00	6 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		8 450,00	7 500,00	600,00	350,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		50 630,00	180,00	21 700,00	21 650,00	3 500,00	3 600,00

Obiectiv specific 1.8	8501 8502 8503 8510 Sursa MEC Sursa ARI Sursa MAE Sursa MA Sursa APL	21 947,29	1 597,29	4 910,00	4 750,00	4 820,00	5 870,00
	8501	117,29	117,29	-	-	-	-
	8502	10 532,71	1 430,00	2 650,00	2 470,00	2 470,00	1 512,71
	8503	8 500,00	-	2 100,00	2 100,00	2 100,00	2 200,00
	8510	860,00	50,00	160,00	180,00	250,00	220,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa ARI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa MAE	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa MA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		4 437,29	1 597,29	1 210,00	1 630,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		17 510,00	-	3 700,00	3 120,00	4 820,00	5 870,00
Obiectiv specific 1.9	8510	171 100,00	20 000,00	29 500,00	35 000,00	40 600,00	46 000,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		60 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		111 100,00	-	9 500,00	15 000,00	40 600,00	46 000,00
Obiectiv general 2.	8501 8503 Sursa APL	353 988,26	28 350,16	84 133,00	108 705,10	103 900,00	28 900,00
Obiectiv specific 2.1.	8501 8503	76 221,76	3 521,76	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
	8501	1 737,26	1 737,26	-	-	-	-
	8503	74 484,50	1 78,50	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		3 521,76	3 521,76	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		72 700,00	-	17 500,00	18 000,00	18 600,00	18 600,00
Obiectiv specific 2.2.	8503	71 900,00	1 500,00	22 000,00	22 800,00	16 800,00	8 800,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 500,00	1 500,00	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		70 400,00	-	22 000,00	22 800,00	16 800,00	8 800,00
Obiectiv specific 2.3.	8503 Sursa APL	205 866,50	23 328,40	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00
	8503	205 866,50	23 328,40	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Costuri acoperite din bugetul de stat		23 328,40	23 328,40	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		182 538,10	-	44 633,00	67 905,10	68 500,00	1 500,00
Obiectiv general 3	8502 8503 8810 Sursa MEC Sursa APL Sursa MAE	65 990,00	1 700,00	11 210,00	15 730,00	17 400,00	19 950,00
Obiectiv specific 3.1.	8502 8503 8810 Sursa MEC	10 050,00	100,00	1 800,00	2 150,00	2 700,00	3 300,00
	8502	6 600,00	100,00	1 200,00	1 300,00	1 800,00	2 200,00
	8503	1 900,00	-	300,00	500,00	500,00	600,00
	8810	1 550,00	-	300,00	350,00	400,00	500,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 900,00	100,00	1 800,00	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		8 150,00	-	-	2 150,00	2 700,00	3 300,00
Obiectiv specific 3.2.	8502 8503 Sursa MEC Sursa APL	15 090,00	100,00	2 410,00	4 080,00	4 000,00	4 500,00
	8502	5 530,00	100,00	550,00	1 780,00	1 400,00	1 700,00
	8503	9 560,00	-	1 860,00	2 300,00	2 600,00	2 800,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 610,00	100,00	880,00	630,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		13 480,00	-	1 530,00	3 450,00	4 000,00	4 500,00
Obiectiv specific 3.3.	8502 8503 Sursa MEC Sursa MAE	3 750,00	-	700,00	900,00	1 000,00	1 150,00
	8502	1 850,00	-	300,00	400,00	500,00	650,00
	8503	1 900,00	-	400,00	500,00	500,00	500,00
	Sursa MEC	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Sursa MAE	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 600,00	-	700,00	900,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		2 150,00	-	-	-	1 000,00	1 150,00
Obiectiv specific 3.4.	8503	37 100,00	1 500,00	6 300,00	8 600,00	9 700,00	11 000,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 500,00	1 500,00	-	-	-	-

Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		35 600,00	-	6 300,00	8 600,00	9 700,00	11 000,00
Obiectiv general 4	8502 8503 8510 9019 9032 Sursa BNS Sursa APL	243 625,00	28 235,00	40 435,00	45 385,00	58 335,00	71 235,00
Obiectiv specific 4.1.	8502 8503 8510 Sursa APL	79 100,00	400,00	7 100,00	13 100,00	24 050,00	34 450,00
	8502	74 600,00	400,00	6 300,00	12 100,00	22 750,00	33 050,00
	8503	3 400,00	-	600,00	800,00	1 000,00	1 000,00
	8510	1 100,00	-	200,00	200,00	300,00	400,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		4 400,00	400,00	2 100,00	1 900,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		74 700,00	-	5 000,00	11 200,00	24 050,00	34 450,00
Obiectiv specific 4.2.	8502 8503 8510 Sursa BNS	3 950,00	-	3 000,00	450,00	250,00	250,00
	8502	3 450,00	-	2 650,00	300,00	250,00	250,00
	8503	300,00	-	200,00	100,00	-	-
	8510	200,00	-	150,00	50,00	-	-
	Sursa BNS	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		1 250,00	-	1 000,00	250,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		2 700,00	-	2 000,00	200,00	250,00	250,00
Obiectiv specific 4.3.	8502 9019 9032 Sursa APL	160 575,00	27 835,00	30 335,00	31 335,00	34 035,00	36 535,00
	8502	149 000,00	26 000,00	28 000,00	29 500,00	31 500,00	34 000,00
	9019	4 900,00	500,00	1 000,00	1 000,00	1 200,00	1 200,00
	9032	6 675,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00	1 335,00
	Sursa APL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		89 005,00	27 835,00	29 835,00	31 335,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		71 570,00	-	500,00	500,00	34 035,00	36 535,00
Obiectiv general 5.	8502 8503 8510 8810 6602	122 337,48	12 687,48	27 450,00	27 250,00	28 400,00	26 550,00

	sursa APP sursa MDED sursa MIDR						
Obiectiv specific 5.1.	8502 8503 8510 8810 6602 sursa APP Sursa MDED Sursa MIDR	37 437,48	6 187,48	11 850,00	7 750,00	6 100,00	5 550,00
	8502	12 487,48	2 987,48	3 200,00	1 700,00	2 200,00	2 400,00
	8503	11 000,00	-	3 200,00	3 600,00	2 300,00	1 900,00
	8510	1 400,00	-	200,00	300,00	400,00	500,00
	8810	500,00	-	50,00	100,00	150,00	200,00
	6602	550,00	200,00	200,00	50,00	50,00	50,00
	sursa APP	11 500,00	3 000,00	5 000,00	2 000,00	1 000,00	500,00
	sursa MDED	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	sursa MIDR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		6 350,00	2 800,00	3 550,00	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		387,48	387,48	-	-	-	-
Costuri neacoperite		30 700,00	3 000,00	8 300,00	7 750,00	6 100,00	5 550,00
Obiectiv specific 5.2.	8502	67 400,00	6 000,00	10 800,00	14 000,00	16 800,00	19 800,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		18 000,00	6 000,00	6 000,00	6 000,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		49 400,00	-	4 800,00	8 000,00	16 800,00	19 800,00
Obiectiv specific 5.3.	8502	17 500,00	500,00	4 800,00	5 500,00	5 500,00	1 200,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		500,00	500,00	-	-	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		-	-	-	-	-	-
Costuri neacoperite		17 000,00	-	4 800,00	5 500,00	5 500,00	1 200,00
TOTAL cost PROGRAM		1 929 491,19	133 263,09	318 208,00	524 460,00	445 075,00	508 485,00
Costuri acoperite din bugetul de stat		339 905,61	129 695,61	108 875,00	101 335,00	-	-
Costuri acoperite din asistența externă		387,48	387,48	-	-	-	-
Costuri neacoperite		1 589 198,10	3 180,00	209 333,00	423 125,10	445 075,00	508 485,00

Capitolul VI

RISCURI DE IMPLEMENTARE ALE PROGRAMULUI

Riscul anticipat	Probabilitatea (joasă/medie/ întă)	Impactul (scăzut/mediu/ înt)	Măsurile de diminuare/întărire a riscului
Resurse financiare insuficiente și costuri ridicate de implementare a Programului, inclusiv pentru reabilitarea, modernizarea și digitalizarea infrastructurii culturale	Întă	Înt	Asigurarea unei estimări realiste și a unei planificări riguroase a resurselor necesare pentru implementarea Programului de către autoritățile și instituțiile responsabile, prin integrarea coerentă a acțiunilor și priorităților în Cadrul Bugetar pe Termen Mediu, astfel încât alocarea și utilizarea mijloacelor financiare să fie corelată cu obiectivele Programului și cu capacitatea reală de implementare; Reutilizarea și modernizarea funcțională a spațiilor culturale existente pentru optimizarea utilizării resurselor și reducerii costurilor asociate dezvoltării de infrastructură nouă, inclusiv prin promovare soluțiilor de eficiență energetică; Diversificarea surselor de finanțare, prin atragerea fondurilor europene și internaționale, dezvoltarea parteneriatelor public-private, public-civice și stimularea cofinanțării locale; Consolidarea capacității instituționale de planificare, implementare și monitorizare financiară, pentru asigurarea unui management eficient al investițiilor culturale.
Capacități instituționale reduse și personal calificat insuficient în sectorul cultural	Întă	Înt	Consolidarea capacității instituționale a autorităților publice și a instituțiilor culturale prin programe de formare profesională continuă în domenii precum managementul cultural, planificarea strategică, achizițiile publice și gestionarea fondurilor nerambursabile; Asigurarea suportului tehnic și consultanței din partea autorităților publice centrale, a instituțiilor specializate, a organizațiilor neguvernamentale, mediului academic și sectorului privat. Dezvoltarea și standardizarea procedurilor administrative și operaționale, inclusiv prin utilizarea instrumentelor digitale în vederea creșterii eficienței proceselor de planificare, implementare și monitorizare a proiectelor culturale; Acordarea de măsuri de sprijin financiar (granturi, burse, rezidențe artistice și de creație,

			premii, sporuri salariale) și non-financiare (acces la spații, resurse și echipamente, certificări, rețele profesionale) pentru specialiști, menite să crească atractivitatea și stabilitatea profesională; Promovarea mobilității profesionale, a mentoratului, atragerea și retenția tinerilor prin programe dedicate și stagii plătite în sectorul cultural.
Participare și consum cultural redus	Medie	Înalt	Dezvoltarea de programe de formare și mentorat, prin organizarea de ateliere, cursuri și sesiuni dedicate dezvoltării competențelor artistice, manageriale și antreprenoriale în domeniul cultural; Dezvoltarea de programe culturale adaptate diferitor categorii de public (copii, tineri, adulți, persoane vârstnice, grupuri vulnerabile), prin diversificarea ofertei culturale în funcție de vârstă, interese și specificul local; Derularea de campanii de informare și educație culturală, utilizând canale tradiționale și digitale, în parteneriat cu instituții educaționale și media, pentru stimularea interesului publicului față de activitățile culturale; Crearea de platforme digitale, rețele de colaborare și parteneriate pentru creșterea implicării și vizibilității inițiativelor culturale; Diversificarea și implementarea mecanismelor de recunoaștere a contribuțiilor culturale prin măsuri de sprijin financiar și non-financiar; Acordarea de sprijinului financiar pentru proiecte culturale locale, inclusiv inițiative ale tinerilor și comunităților marginalizate.
Reducerea interesului pentru practicile și expresiile culturale, determinată de schimbarea modelelor de consum cultural și de insuficienta adaptare a formelor de prezentare la mediul digital.	Înaltă	Înalt	Digitalizarea patrimoniului cultural și crearea de conținut multimedia atractiv pentru mediul online; Colaborarea cu media digitală și creatorii de conținut pentru promovarea valorilor culturale prin formate și canale de comunicare contemporane, cu impact asupra publicului larg; Integrarea culturii în programele educaționale și extracurriculare, utilizând metode digitale și participative pentru a atrage publicul tânăr; Sprijinirea comunităților locale și a purtătorilor de tradiții, prin finanțare, mentorat și programe de promovare adaptate noilor formate de consum cultural.

Vulnerabilitatea monumentelor în contextul presiunilor urbanistice și intervențiilor ilegale	Înaltă	Înalt	Inventarierea și documentarea monumentelor pentru evidența completă; Revizuirea sancțiunilor aferente intervențiilor ilegale asupra monumentelor; Integrarea monumentelor și zonelor lor de protecție în planificarea urbanistică; Organizarea campaniilor de conștientizare publică pentru promovarea respectului față de monumente; Monitorizarea și supravegherea activă pentru prevenirea degradării și intervențiilor ilegale.
Instrumentalizarea culturii în campanii de manipulare și dezinformare	Înaltă	Înalt	Organizarea de activități de alfabetizare media pentru dezvoltarea gândirii critice și culturii de securitate; Promovarea campaniilor de informare și conștientizare publică, inclusiv online, pentru prevenirea propagandei și dezinformării; Organizarea de evenimente cultural-educative (expoziții, ateliere, conferințe, proiecte culturale ș.a.) pentru promovarea culturii memoriei; Colaborare cu jurnaliști și influenceri educativi pentru crearea de conținut media privind combaterea manipulării culturale.
Atractivitatea redusă a programelor de studii din domeniul culturii și patrimoniului cultural pentru viitorii specialiști	Medie	Înalt	Modernizarea curriculelor prin integrarea competențelor digitale, management cultural și practici contemporane, relevante pentru piața muncii; Promovarea carierei în sectorul cultural prin campanii de informare, concursuri și programe de vizibilitate pentru tineri; Dezvoltarea parteneriatelor cu sectorul privat și organizațiile internaționale, pentru a genera oportunități de angajare și proiecte inovatoare; Dezvoltarea programelor de stagii și mentorat în instituții culturale; Crearea de mecanisme de sprijin și stimulare (burse, granturi de mobilitate, premii pentru excelență și finanțarea inițiativelor de debut în domeniul cultural); Dezvoltarea și diversificarea programelor de formare profesională continuă, adaptate nevoilor actuale ale sectorului cultural și ale managementului patrimoniului cultural.

Interes scăzut al sectorului privat pentru sponsorizări culturale	Înaltă	Înalt	Recunoașterea contribuțiilor sectorului privat, prin premii, certificări și promovarea vizibilă a sponsorilor; Promovarea parteneriatelor public-private pentru dezvoltarea de programe culturale atractive și vizibile, pe termen mediu și lung. Organizarea campaniilor de informare pentru evidențierea beneficiilor economice și sociale a investițiilor în cultură, inclusiv prin pachete de sponsorizare atractive și flexibile. Diversificarea mecanismelor de finanțare privată (crowdfunding cultural, evenimente de networking și platforme dedicate).
Lipsa experienței organizațiilor culturale în implementarea proiectelor internaționale	Înaltă	Înalt	Facilitarea accesului la informații, resurse și ghiduri despre oportunitățile de finanțare și cerințele programelor internaționale; Dezvoltarea și implementarea de programe de formare și sesiuni de mentorat în domeniul managementului proiectelor; Acordarea asistenței tehnice și consultanței pentru elaborarea, depunerea și gestionarea proiectelor; Sprijinirea participării la rețele și parteneriate internaționale, pentru dezvoltarea competențelor și acumularea de experiență practică în proiecte.
Diminuarea oportunităților de consolidare a relațiilor internaționale ca urmare a utilizării limitate a diplomației culturale și a schimbărilor politice neprevăzute	Medie	Înalt	Instituționalizarea diplomației culturale prin stabilirea unor mecanisme permanente de dialog și cooperare cu partenerii internaționali și de dezvoltare, asigurând continuitatea angajamentelor indiferent de schimbările politice; Extinderea și diversificarea rețelei de parteneri internaționali, inclusiv instituții culturale, organizații multilaterale și actori non-guvernamentali; Consolidarea coordonării interinstituționale în domeniul diplomației culturale, prin crearea unor structuri de cooperare interministerială, planuri comune de acțiune și schimb sistematic de informații între instituții;

			Creșterea vizibilității internaționale a culturii naționale prin sprijinirea mobilității artiștilor și a proiectelor culturale transnaționale, precum și prin utilizarea platformelor digitale, rețelelor culturale internaționale și participarea activă la evenimente culturale de anvergură globală. Asigurarea dialogului continuu și transparent cu partenerii de dezvoltare implicați și implicarea factorilor de decizie politică; Alinierea cu bunele practici europene și procesul de integrare în UE asumat la nivel național, indiferent de factorul politic; Diversificarea partenerilor de dezvoltare și celor externi.
--	--	--	--

Capitolul VII

AUTORITĂȚI ȘI INSTITUȚII RESPONSABILE

Implementarea Programului corespunde contextului de recunoaștere strategică a culturii și patrimoniului cultural în calitate de factori esențiali ai dezvoltării durabile. Luând în considerare caracterul transversal al domeniului și angajamentele asumate de Republica Moldova în procesul de integrare europeană, realizarea Programului presupune o cooperare interinstituțională eficientă și o delimitare clară a responsabilităților între autoritățile și instituțiile publice centrale și locale.

Responsabilitatea primară pentru implementarea Programului revine Ministerului Culturii, în calitate de autoritate centrală de specialitate, iar celorlalte autorități publice, precum: Cancelaria de Stat (Biroul relații cu diaspora), Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Finanțelor, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Mediului le revine rolul să asigure implementarea obiectivelor specifice ale Programului, conform domeniilor de competență. Pentru asigurarea realizării acțiunilor planificate, vor fi atrase în calitate de părți coresponsabile următoarele autorități și instituții publice: Agenția Relații Interetnice, Biroul Național de Statistică, Agenția de Guvernare Electronică, Agenția Proprietății Publice, Centrul Național al Cinematografiei, Congresul Autorităților Locale din Moldova, Academia de Științe a Moldovei, Instituția Publică Cadastrul Bunurilor Imobile, Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile, Serviciul Vamal, Institutul Patrimoniului Cultural, Agenția de Inspectare a Monumentelor, Agenția Națională Arheologică, Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică, Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, Rezervația cultural-naturală „Orheiul Vechi”, Centrul Național

de Cultură Tradițională, Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii, Oficiul Național al Turismului, Comisia Națională pentru UNESCO, instituțiile muzeale, instituțiile teatral-concertistice, instituțiile infodocumentare, misiunile diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate, instituțiile academice și de cercetare, precum și alte părți interesate.

La nivel local, responsabilitatea implementării Programului revine autorităților administrației publice locale, prin subdiviziunile responsabile de domeniul cultură.

Participarea entităților din afara sectorului public va avea caracter voluntar, însă experiența dobândită în cadrul programelor și instrumentelor de finanțare anterioare evidențiază un interes sporit și o contribuție relevantă a mediului privat și a societății civile în implementarea reformelor structurale și a soluțiilor inovatoare în domeniul culturii, contribuind la creșterea eficienței și sustenabilității intervențiilor propuse.

Capitolul VIII

PROCEDURI DE MONITORIZARE, EVALUARE ȘI RAPORTARE

Programul va fi realizat în conformitate cu Planul de acțiuni privind implementarea acestuia pentru anii 2026 - 2030 (conform anexei), în trei etape:

- 1) Rapoarte anuale de progres (semestru I al fiecărui an de implementare);
- 2) Raport de evaluare intermediară (semestrul I, 2028);
- 3) Raport de evaluare finală (semestrul I, 2031)

În procesul de monitorizare, Ministerul Culturii, prin prisma domeniilor de competență statuate la pct. 1 alin 1) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Culturii va asigura rolul de coordonator. Totodată, responsabilitatea pentru punerea în aplicare a Planului de acțiuni este asumată de către fiecare entitate, conform domeniilor de competență și acțiunilor atribuite. În cazul în care, pentru realizarea unei acțiuni, sunt responsabile mai multe entități, rolul de centralizare și consolidare a informațiilor aferente progreselor înregistrate revine primei entități menționate în Planul de acțiuni.

Sistemul de monitorizare va include:

- 1) colectarea coerentă și periodică, la nivel central și local, a datelor dezagregate pe vârstă, sex, minoritate etnică, mediu de reședință etc., aferente indicatorilor de monitorizare, de rezultat și de impact;
- 2) analiza progresului și raportarea indicatorilor.

Entitățile responsabile de implementarea acțiunilor, conform domeniului de competență (stabilite în Planul de acțiuni), vor contribui la procesul de monitorizare prin:

1) monitorizarea continuă a gradului de realizare a acțiunilor și a indicatorilor de progres, inclusiv din perspectiva de gen; gradul de realizare a acțiunilor scadente se va realiza conform calificativelor: acțiune parțial realizată (50 %) - indicatorii de progres au fost realizați în proporție de 50 %; acțiune inițiată (25 %) - a fost demarată implementarea efectivă a acțiunii, precum crearea unui grup de lucru, inițierea procedurii de contractare a expertizei etc.; acțiune nerealizată (0 %) - acțiune a cărei termen de realizare se înscrie în perioada de raportare, însă pentru care nu a fost demarată implementarea efectivă;

2) raportarea anuală, până la data de 31 ianuarie a anului următor anului de raportare (sau conform frecvenței solicitate de către Ministerul Culturii) privind gradul de realizare a indicatorilor de monitorizare;

3) raportarea anuală de către Ministerul Culturii către Guvern, până la data de 25 februarie a anului următor anului de raportare, privind atingerea indicatorilor de impact și progresul aferent fiecărui obiectiv specific. Rata de implementare a obiectivelor va fi apreciată în comparație cu valorile de referință și țintă ale indicatorilor de rezultat și de impact;

4) monitorizarea riscurilor prin revizuirea și identificarea periodică a riscurilor de implementare și luarea măsurilor preventive, cel puțin o dată pe an.

Procesul de evaluare a implementării prezentului Program va permite obținerea unei imagini obiective, fundamentate pe relevanța, eficacitatea, eficiența, durabilitatea și impactul Programului pe termen mediu. Activitățile de evaluare privind implementarea acestuia vor fi realizate după cum urmează:

1) după prima etapă de implementare (la mijlocul termenului), prin elaborarea unui raport de evaluare intermediară pentru doi ani (2026 și 2027) în baza informațiilor autorităților/instituțiilor specificate în Planul de acțiuni, transmise până la 31 ianuarie a următorului an de implementare;

2) după finalizarea perioadei de realizare a Programului, prin elaborarea unui raport de evaluare finală pentru cinci ani, în baza informațiilor autorităților/instituțiilor vizate în Planul de acțiuni, transmise până la 31 ianuarie 2031.

Evaluarea intermediară a Programului va fi realizată de către Ministerul Culturii (subdiviziunile de profil, cu suportul subdiviziunii coordonare politici publice și integrare europeană). Programul urmează a fi evaluat la finele perioadei de implementare de către experți independenți, contractați de către Ministerul Culturii, cu prezentarea Raportului de evaluare finală până la 30 iunie 2031.

Rapoartele de evaluare vor conține:

1) sumarul executiv (descrierea scopului și obiectivelor Programului, rezultatele obținute în procesul de implementare, concluziile și recomandările principale);

2) introducere (descrierea succintă a Programului, a scopului evaluării, a proceselor de evaluare și a constrângerilor în procesul de evaluare);

3) metodologia de evaluare (descrierea criteriilor de evaluare, a surselor și a metodelor de colectare a datelor, a metodelor, instrumentelor și tehnicilor de analiză, a modului de apreciere a indicatorilor);

- 3) constatări (prezentarea detaliată a rezultatelor evaluării, în conformitate cu criteriile de relevanță, coerență, eficacitate, eficiență, durabilitate și, în cazul evaluării finale, a impactului Programului);
- 4) concluzii (descrierea succintă a concluziilor făcute în baza evaluării, relevare bunelor practici și a lecțiilor învățate din procesul de implementare, monitorizare și evaluare a Programului);
- 5) recomandări (descrierea activităților recomandate și a autorităților responsabile de îmbunătățirea situației din domeniul inclus în Program și a documentului propriu-zis, în cazul evaluării intermediare).

Evaluarea finală a Programului pentru perioada 2026–2030 va corespunde evaluării intermediare a SNCP 2035, care va coincide cu finalizarea primei etape de implementare a SNCP 2035. Evaluarea implementării Programului (1-a etapă de implementare a SNCP 2035) va propune, după caz, o ajustare a obiectivelor și direcțiilor de intervenție în funcție de progresul realizat și de tendințele înregistrate în procesul de implementare a SNCP 2035 la nivel central și local.

Evaluarea va fi realizată în conformitate cu cadrul metodologic aprobat de către Cancelaria de Stat (Ghidul metodologic pentru evaluarea intermediară și ex post a politicilor publice).

Rapoartele anuale de progres privind implementarea prezentului Program, Raportul de evaluare intermediară, precum și Raportul de evaluare finală elaborate, vor fi coordonate cu Cancelaria de Stat, supuse consultării publice și publicate pe site-ul web oficial al Ministerului Culturii

CAPITOLUL IX
PLAN DE ACȚIUNI
al Programului de implementare, pentru anii 2026-2030, a Strategiei naționale pentru
cultură și patrimoniu pentru anii 2025-2035

Nr. crt.	Denumirea acțiunii	Indicatorii de monitorizare	Costul total (mii lei)	Costuri totale repartizate pe surse de finanțare			Cod program/subprogram bugetar, denumire a sursei de finanțare	Costuri repartizate pe ani (mii lei)					Termenul-limită (trimestru/an)	Autoritate/instituția publică responsabilă	Parteneri de cooperare
				Bugetul de stat	Asistență externă	Costuri neacoperite		2026	2027	2028	2029	2030			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
OBIECTIV GENERAL 1. ASIGURAREA UNEI PARTICIPĂRI CULTURALE EXTINSE, ECHITABILE ȘI INCLUZIVE, PRIN CONSOLIDAREA ROLULUI CULTURII ÎN SOCIETATE, SUSȚINEREA DIVERSITĂȚII, REDUCEREA INEGALITĂȚILOR DE ACCES ȘI MODERNIZAREA INFRASTRUCTURII CULTURALE ÎN CONFORMITATE CU STANDARDELE EUROPENE															
Obiectiv specific 1.1. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a cadrului instituțional și normativ necesar pentru asigurarea accesului incluziv și echitabil al cetățenilor la bunuri și servicii culturale, inclusiv pentru cei din mediul rural și din comunitățile vulnerabile															
1.1.1.	Elaborarea și adoptarea Hotărârii de Guvern privind procedurile de acordare a indemnizațiilor de merit și Regulamentul de funcționare a Comisiei Naționale pentru acordarea indemnizației de merit	Hotărâre de Guvern adoptată	18,16	18,16	-	-	8501	18,16	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	

1.1.2.	Aprobarea Legii privind Statutul omului de creație	Lege adoptată	90,60	90,60	-	-	8501	90,60	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
1.1.3.	Regulamentului-cadru privind desfășurarea concursului pentru angajarea șefilor și directorilor caselor de cultură	Ordin emis	36,24	36,24	-	-	8501	36,24	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
1.1.4.	Elaborarea și aprobarea Registrului artiștilor liber – profesioniști	Ordin emis	18,16	18,16	-	-	8501	18,16	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
1.1.5	Fortificarea capacităților instituționale a entităților din domeniul culturii, necesare pentru administrarea și reglementarea activității în domeniu	10 instituții/structuri lor, reorganizate și/sau consolidate	3600,00	1600,00	-	2000,00	8502	350,00	500,00	750,00	1000,00	1000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.1.6	Diversificarea și promovarea evenimentelor culturale (festivaluri, spectacole, concerte, proiecții de film, expoziții, lansări de carte, ateliere de creație, programe educaționale și activități comunitare) la nivel local și național, în vederea creșterii participării publicului și stimulării accesului comunității la cultură (Program Acces la cultură)	Minim 1000 participanți anual la evenimente culturale; Minim 10 parteneriate public-civice, încheiate anual între instituțiile publice de cultură și entitățile independente.	150 000,00 0	70000,00 0	- 0	80000,00 0	8502 Sursa APL	20000,00 0	25000,0 0	25000,00 0	30000,00 0	50000,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri; Diaspora culturală.
1.1.7	Implementarea programelor de sprijin financiar și non-financiar destinate creării și	Minim 6 programe de sprijin, anual implementate;	8 800,00 0	1500,00 0	- 0	7300,00 0	8502 Sursa MIDR	1500,00 0 0	1500,00 0 0	1800,00 0 0	2000,00 0 0	2000,00 0 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MIDR APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și

	modernizării infrastructurii culturale în comunitățile defavorizate	Minim 20 de beneficiari, anual											Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030		mediul de afaceri.
Obiectiv specific 1.2. Dezvoltarea rețelei de infrastructuri culturale moderne și sustenabile, adaptate nevoilor comunităților și standardelor europene															
1.2.1.	Modernizarea, reabilitarea și dotarea instituțiilor culturale și de învățământ extrașcolar artistic complementar la nivel local (<i>case de cultură, biblioteci, muzee, teatre, școli de artă, (muzică, teatru, arte plastice, dans)</i>) în vederea asigurării funcționalității, accesibilității și creșterii calității serviciilor și bunurilor culturale oferite comunității	Minim 30 instituții culturale, anual modernizate, reabilitate, dotate și funcționale; Minim 1000 beneficiari, anual	14000,00	6000,00	-	8000,00	8502 Sursa MIDR Sursa APL Sursa MAIA	-	3000,00 0 0 0	3000,00 0 0 0	4000,0 0 0 0	4000,00 0 0 0	Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MIDR APL MAIA	Organizații necomerciale de profil; GAL; Sectorul privat și mediul de afaceri; Organisme internaționale cu programe culturale.
1.2.2.	Reabilitarea, modernizarea și dotarea instituțiilor culturale ale autorităților administrației publice centrale	Minim 5 de instituții culturale, anual modernizate și dotate	76000,00 0	2 000,00 0	- 0	74000,00 0	8502 Sursa MIDR	2000,00 0	12000,00 0	17000,00 0	25000,00 0	20000,0 0	Trim. IV 2030	MC MIDR	Sectorul privat; Organisme internaționale cu programe culturale.
1.2.3.	Reconstrucția edificiului <i>Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”</i>	Documentație tehnică elaborată și aprobată; Lucrări de reconstrucție, realizate	531500,00	231500,0 0	-	300000,0	8502	-	36500,00	195000,00	100000,00	200000,0	Trim. IV 2027 Trim IV- 2028 - Trim. IV-2030	MC	

		Edificiu reconstruit													
1.2.4.	Dezvoltarea sistemului informațional <i>Registrul circulației bunurilor culturale mobile</i>	Sistem informațional creat și operațional din data aderării	1 350,00	600,00	-	750,00	8503	600,00 0	350,0 0	350,0 0	50,0 0	-	Trim. I 2029	MC SECBCM MF SV	
Obiectiv specific 1.3. Creșterea nivelului de participare culturală activă a cetățenilor și comunităților locale, prin susținerea inițiativelor civice, a voluntariatului în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural local															
1.3.1.	Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale incluzive (<i>atelier de creație, programe educaționale, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative culturale dedicate grupurilor vulnerabile</i>) în scopul promovării incluziunii sociale, participării active și reducerii inegalităților culturale în comunitate	Minim 10 proiecte culturale incluzive derulate, anual; Minim 30 beneficiari anual, inclusiv persoane cu dizabilități	2 750,00 0 0	1000,00 0 0	- 0 0	1750,00 0 0	8502 Sursa MEC Sursa APL	200,00 0 0	300,00 0 0	500,00 0 0	750,00 0 0	1000,00 0 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	Organizații necomerciale de profil; GAL Biroul de Cooperare a Elveției
1.3.2.	Dezvoltarea și implementarea de proiecte culturale și activități participative dedicate patrimoniului cultural (<i>atelier privind patrimoniul construit, activități intergeneraționale, evenimente comunitare, inițiative pentru grupuri vulnerabile</i>), în scopul creșterii accesului la patrimoniu cultural, valorificării identității locale și reducerii	Minim 40 de proiecte/activități în domeniul patrimoniului cultural, derulate	1350,00	-	-	1350,00	8503	-	300,00	300,00	350,00	400,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC Instituțiile din subordinea MC APL	ONG

	inegalităților culturale														
1.3.3.	Dezvoltarea și implementarea Programului național „Voucher cultural”	2 campanii de informare și promovare a Programului, organizate și desfășurate, anual; 10 000 de beneficiari tineri, anual; 11 servicii culturale integrate	31000,00	9300,00	-	21700,00	8502	3100,00	7000,00	7500,00	8000,00	8500,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri;
1.3.4.	Lansarea și derularea programelor de finanțare destinate colectivelor artistice din teritoriu, pentru susținerea activităților de creație, producție și difuzare culturală	80 de colective artistice din teritoriu, finanțate anual	5 750,00 0	2250,00 0	- 0	3500,00 0	8502 Sursa APL	500,00 0	750,00 0	1000,00 0	1500,00 0	2000,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.3.5.	Srijinirea inițiativelor și proiectelor axate pe promovarea relațiilor interetnice și a diversității culturale a minorităților naționale, implementate de organizații necomerciale	30 de proiecte susținute financiar anual	5800,00 0	2500,00 0	- 0	3300,00 0	8502 Sursa MEC	500,00 0	800,00 0	1200,00 0	1500,00 0	1800,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri; ARI; Instituții academice și de cercetare Biroul de Cooperare a Elveției

1.3.6.	Dezvoltarea și implementarea de programe/ mecanisme de finanțare, anuale/multianuale, destinate susținerii proiectelor și programelor de educație și intervenție culturală derulate de organizații de drept public și privat	Minim 5 programe/ mecanisme de sprijin implementate; Minim 10 beneficiari.	5800,00 0	2800,00 0	- 0	3000,00 0	8502 Sursa APL	500,00 0	1000,00 0	1300,00 0	1500,00 0	1500,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil; Mediul de afaceri
1.3.7.	Creșterea achiziției de carte și revitalizarea politicii editoriale a bibliotecilor din Sistemul Național de Biblioteci, prin corelarea colecțiilor cu necesitățile actuale ale comunităților, cu tendințele de lectură și cu direcțiile de dezvoltare culturală	Minim 50 de titluri achiziționate anual; Minim 2400 de titluri de exemplar legal editate anual; Ponderea cheltuielilor pentru achiziția de publicații, %	12 100,00 0	6600,00 0	- 0	5500,00 0	8502 Sursa APL	2000,00 0	2200,00 0	2400,00 0	2600,00 0	2900,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Uniunea Editorilor din Republica Moldova; Asociații profesionale
Obiectiv specific 1.4. Extinderea până în 2030 a accesului cetățenilor la cultură prin dezvoltarea și implementarea de platforme culturale online și instrumente digitale inovatoare dedicate promovării creației artistice și valorificării patrimoniului cultural															
1.4.1.	Evaluarea/auditarea gradului de digitalizare a proceselor/ procedurilor funcționale/interne și a digitalizării activității de specialitate la nivelul sectorului public, pe baza unor proceduri adaptate la specificul fiecărei tip de instituție (inventare electronice și digitalizare a colecțiilor, pentru biblioteci, instituții	Număr de rapoarte de audit elaborate; Ponderea procedurilor interne și a proceselor administrative, digitalizate și funcționale (programări, rezervări, vânzări de bilete, contracte), %; Numărul de fluxuri de lucru automatizate;	6500,00	1000,00	-	5500,00	8502	-	1000,00	1500,00	2000,00	2000,00	Trim IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil

	<i>de cultură și arhive; etc.)</i>	Ponderea colecțiilor de biblioteci și arhive inventariate electronic (<i>nr. de documente digitalizate și accesibile online, nr de utilizatori/vizitat ori unici</i>), %;													
1.4.2.	Modernizarea și dotarea instituțiilor culturale cu instrumente muzicale, echipamente tehnice și infrastructură digitală (sisteme de securitate, servere securizate, rețele interne modernizate, echipamente de digitizare, stații grafice pentru producție multimedia)	Minim 10 instituții culturale modernizate și dotate, anual Minim 1000 de instrumente muzicale destinate formațiilor sau activităților artistice, achiziționate și puse în funcțiune; Număr de echipamente și sisteme digitale achiziționate și instalate.	13 500,00 0	6500,00 0	- 0	7000,00 0	8502 Sursa APL	1000,00 0	2500,00 0	3000,00 0	3000,00 0	4000,00 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Organisme internaționale cu programe culturale. Sectorul privat
1.4.3.	Consolidarea competențelor digitale pentru specialiștii din cultură și patrimoniu cultural prin programe naționale de formare profesională, axate pe digitizare, management de date culturale, utilizarea	Număr de specialiști instruiți; Număr de programe/ore de formare profesională livrate; Ponderea femeilor	1750,00 0 0	800,00 0 0	- 0 0	950,00 0 0	8502 8503 8510 Sursa MEC Sursa APL	100,00 - - 0 0	150,00 100,00 50,00 0 0	200,00 100,00 100,00 0 0	200,00 100,00 100,00 0 0	250,00 150,00 150,00 0 0	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC APL Instituții de învățământ profesional	Organisme internaționale cu programe culturale

	instrumentelor de realitate augmentată/virtuală, dezvoltarea de conținut interactiv și administrarea platformelor digitale	participante la programe de formare digitală, %.												tehnic și superior	
1.4.4.	Elaborarea și implementarea unui program național de documentare, unificare și digitalizare a colecțiilor de carte din bibliotecile publice, prin inventarierea fondurilor, armonizarea sistemelor de evidență și dezvoltarea platformei digitale integrate pentru accesul publicului la resursele bibliotecilor	1000 de titluri (volume) inventariate și integrate în sistemul unificat de evidență; Minim 1000 de resurse, anual digitalizate și publicate pe platforma digitală națională; Ponderea bibliotecilor publice conectate la platforma digitală integrată până în anul 2030, %	7 000,00 0	1500,00 0	- 0	5500,00 0	8502 Sursa MEC	500,00 0	1000,00 0	1500,00 0	2000,00 0	2000,00 0	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 Trim. IV 2030	MC MEC	Organisme internaționale ale cu programe culturale.
Obiectiv specific 1.5. Susținerea educației culturale și a formelor de învățare prin cultură, prin programe destinate copiilor, tinerilor și adulților, în parteneriat cu instituțiile educaționale și comunitare															
1.5.1.	Elaborarea și implementarea unui cadru de reglementare a colaborării dintre universitățile cu profil artistic și instituțiile culturale, în vederea susținerii artiștilor emergenți, prin mecanisme de coproducție (inclusiv pentru expoziții) și finanțarea participării studenților și masteranzilor în	Minim 10 parteneriate și acorduri de colaborare încheiate; Minim 30 studenți și masteranzi finanțați și implicați în activități, proiecte sau coproducții; Ponderea femeilor din numărul de studenți și	3 130,00 0 0	- 0 0	- 0 0	3 130,00 0 0	8502 8510 8810 Sursa MEC Sursa APL	- - 0 0	300,00 80,00 60,00 0 0	500,00 100,00 100,00 0 0	750,00 100,00 120,00 0 0	750,00 120,00 150,00 0 0	Trim. IV 2027 - Trim IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC APL Instituții de învățământ superior	Organizații necomerciale de profil

	activitatea instituțiilor publice de cultură	masteranzi finanțați în și implicați în activități, proiecte sau coproducții, %.											Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030		
1.5.2.	Stabilirea cadrului legal și procedural pentru desfășurarea stagiilor de practică în cadrul instituțiilor publice de cultură și organizațiilor de drept privat din domeniul cultural	Minim 5 instituții publice și organizații de drept privat, care implementează stagiile; 7-10 stagiați; Ponderea femeilor din numărul de stagiați, %.	1250,00 0 0	500,00 0 0	- 0 0	750,00 0 0	8502 Sursa MEC Sursa APL	-	200,00 0 0	300,00 0 0	350,00 0 0	400,00 0 0	Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim. IV 2030	MC MEC APL Instituții de învățământ general și superior	Organizații necomerciale de profil; Societăți comerciale
1.5.3.	Dezvoltarea și implementarea de programe de formare profesională, formală, informală și/sau de conversie profesională, pentru dobândirea de competențe specifice noilor tehnologii (artă media/digitală, creare de conținut cultural digital, marketing digital) și alte domenii emergente relevante pentru sectorul cultural	5-10 programe de formare profesională (formale, informale și/sau de conversie), dezvoltate și implementate; Minim 10 beneficiari, anual	1680,00 0	690,00 0	- 0	990,00 0	8502 8510 8810 Sursa MEC	- - - 0	150,00 80,00 60,00 0	200,00 100,00 100,00 0	250,00 100,00 100,00 0	300,00 120,00 120,00 0	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	APL Instituții de învățământ profesional tehnic și superior

1.5.4.	Modificarea/dezvoltarea mecanismului de finanțare a formării profesionale formale și non-formale, cu accent pe dezvoltarea competențelor de management, dezvoltare strategică și organizațională, leadership și marketing cultural	Minim 5 programe profesionale formale și non-formale modernizate; Minim 4 mecanisme/proceduri de finanțare operaționalizate.	1 470,00 0	600,00 0	- 0	870,00 0	8502 8510 8810 Sursa MEC	- 0	160,00 40,00 60,0 0	200,00 60,00 80,00 0	200,00 100,00 100,00 0	250,00 100,00 120,00 0	Trim. IV 2027- Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	APL Instituții de învățământ superior
Obiectiv specific 1.6. Promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural, prin susținerea expresiilor culturale tradiționale și contemporane, în conformitate cu Convenția UNESCO din 2005 privind diversitatea expresiilor culturale															
1.6.1.	Dezvoltarea și implementarea platformei naționale de promovare a creației culturale contemporane	Minim 10 artiști și organizații culturale înregistrați și activi pe platforma națională; Minim 20 - materiale/ producții culturale contemporane (<i>portofolii, lucrări, proiecte, etc.</i>) publicate și promovate prin intermediul platformei.	1700,00	-	-	1700,00	8502	-	1000,00	300,00	200,00	200,00	Trim.IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim. 2030	MC	UNESCO Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil;
1.6.2.	Dezvoltarea parteneriatelor și a inițiativelor de cooperare interinstituțională la nivel local pentru facilitarea schimburilor artistice și a dialogului intercultural	7-10 parteneriate și acorduri de cooperare încheiate; 7-10 schimburi artistice, proiecte colaborative sau evenimente interculturale realizate.	380,00	-	-	380,00	8502	-	80,00	100,00	100,00	100,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil;

Obiectiv specific 1.7. Consolidarea sectorului cultural independent prin sprijinirea artiștilor profesioniști și liber profesioniști în accesarea spațiilor publice și prin dezvoltarea unor mecanisme durabile de suport instituțional, infrastructură și finanțare echitabilă, pentru a crește accesul publicului la cultură

1.7.1.	Modificarea cadrului normativ privind aplicarea procedurilor de acordare a indemnizațiilor de merit	Hotărâre de Guvern adoptată	180,00	180,00	-	-	8501	180,00	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	Uniuni de creație
1.7.2.	Înființarea, dezvoltarea și operaționalizarea Centrului de Cultură și Artă Contemporană „UNIVERSUL” ca instituție dedicată promovării culturii și artei contemporane	Concept elaborat și aprobat; Documentație tehnică elaborată; Î.S. Editura “Universul” în Instituție Publică reorganizată și transmisă în gestiunea MC; Ateliere de creație și galerii de artă amenajate; 7-10 artiști rezidenți.	48000,00 0	6000,00 0	- 0	42000,00 0	Sursa MIDR 8502 Sursa APP	6000,00 0	- 0	- 0	- 0	- 0	Trim. IV 2026; Trim. IV 2026; Trim. IV 2027 Trim. IV 2028 Trim. IV 2029 - Trim. IV 2030	MIDR MC APP	Organizații necomerciale; Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.7.3.	Reglementarea statutului oamenilor de creație, inclusiv crearea și dezvoltarea Registrului artiștilor liber – profesioniști	Registru creat și dezvoltat; Număr de artiști liber – profesioniști înregistrați și beneficiari de facilități sociale și medicale;	8 550,00	1000,00	-	7550,00	8502	1000,00	1700,00	1650,00	2100,00	2100,00	Trim. IV 2026 - Trim. II 2027 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2030	MC	

		Număr de indemnizații /pensii acordate.													
1.7.5.	Susținerea activităților creative ale artiștilor și sectorului cultural independent prin parteneriate de cooperare interinstituționale	5 - 7 parteneriate de cooperare încheiate; Minim 10 proiecte susținute financiar; Minim 10 artiști independenți și producători culturali, promovați și susținuți financiar	1650,00	750,00	-	900,00	8502	200,00	200,00	350,00	400,00	500,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil; Sectorul privat și mediul de afaceri.
1.7.6.	Consolidarea capacităților actorilor culturali și organizațiilor necomerciale pentru aplicarea și participarea la Programul „Europa Creativă”	Minim 10 actori culturali și organizații necomerciale instruiți; 3-4 sesiuni de informare și instruire organizate și desfășurate; 5-10 proiecte finanțate din totalul aplicațiilor depuse.	700,00	700,00	-	-	8502 8510	200,00 100,00	300,00 100,00	-	-	-	Trim. IV 2027	MC	Organizații necomerciale; Sectorul privat; Parteneri externi.

Obiectiv specific 1.8. Creșterea coeziunii sociale și a rezilienței comunitare prin dezvoltarea competențelor culturale, a alfabetizării media și informaționale și prin valorificarea culturii memoriei, precum și prin consolidarea rolului educației artistice și culturale în promovarea incluziunii sociale și a participării active a cetățenilor

1.8.1.	Organizarea și desfășurarea de campanii naționale de informare privind alfabetizarea informațională și mediatică, prin conferințe, sesiuni publice, webinare, materiale de informare și acțiuni de sensibilizare, pentru creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la consumul responsabil de informații și la siguranța în mediul digital	Număr de campanii și inițiative de informare în AIM, organizate și desfășurate anual	1450,00 0 0	650,00 0 0	- 0 0	800,00 0 0	8502 8510 Sursa MEC Sursa APL	100,00 - 0 0	150,00 100,00 0 0	200,00 100,00 0 0	200,00 150,00 0 0	250,00 200,00 0 0	Trim. IV 2030	MC MEC APL	Mass-media națională și locală; Asociații profesionale.
1.8.2.	Dezvoltarea și implementarea de programe integrate de formare profesională în AIM, la nivel național și local, prin cursuri acreditate, module specializate, instruirii avansate și platforme de e-learning, destinate cadrelor didactice cu atribuții culturale, bibliotecarilor și lucrătorilor culturali	Minim 50 de activități de instruire organizate și desfășurate anual; Minim 10 programe și proiecte de capacitate a competențelor elaborate, actualizate și implementate; Minim 50 beneficiari, inclusiv persoane cu dizabilități	3710,00 0 0	1740,00 0 0	- 0 0	1970,00 0 0	8502 8510 Sursa MEC Sursa APL	300,00 50,00 0 0	500,00 60,00 0 0	750,00 80,00 0 0	750,00 100,00 0 0	1000,00 120,00 0 0	Trim IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	Organizații de elevi și centre de tineret; Asociații profesionale.
1.8.3.	Sprijinirea inițiativelor și proiectelor teatrale, culturale și sociale dedicate promovării alfabetizării	3-5 proiecte teatrale, culturale și sociale desfășurate;	2500,00	1100,00	-	1400,00	8502	200,00	400,00	500,00	600,00	800,00	Trim IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Parteneri de dezvoltare; Organizații de cultură, asociații

	informaționale și media, sensibilizării publicului și prevenirii fenomenelor sociale negative	Minim 30 beneficiari direcți și indirecți, inclusiv persoane cu dizabilități.											Trim.IV 2026 - Trim. IV 2030		profesional e și societăți comerciale. Oficiul Avocatului Poporului.
1.8.4.	Crearea unei platforme online centralizate dedicate domeniul AIM și digitală, unde vor fi stocate și actualizate toate resursele deja elaborate în domeniul AIM și digitală, oportunitățile de instruire și calendarul de activități relevante	Platformă online creată și funcțională	1500,00 0	- 0	- 0	1500,00 0	8502 Sursa MEC	- 0	1000,00 0	200,00 0	200,00 0	100,00 0	Trim IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	Parteneri de dezvoltare; Asociații profesionale.
1.8.5.	Susținerea proiectelor dedicate memoriei istorice prin concursul de finanțare a: - proiectelor cinematografice; - proiectelor editoriale; - proiectelor instituțiilor mass-media.	Numărul anual de proiecte câștigătoare	2100,00 0	300,00 0	- 0	1800,00 0	8502 8510 Sursa MEC	300,00 - 0	300,00 - 0	400,00 - 0	500,00 - 0	600,00 - 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC CNC MEC	Case de producție; Furnizorii privați de servicii media, presă scrisă și online; APL; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din Moldova; Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM;
1.8.6.	Organizarea și prezentarea spectacolelor cu tematică dedicată culturii memoriei în localitățile din țară și din străinătate	3-5 spectacole, anual; Minim 50 de spectatori, anual	1070,00	100,00	-	970,00	8502	100,00	200,00	220,00	250,00	300,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC Instituțiile teatrale	APL Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale RM
1.8.7.	Organizarea și desfășurarea expozițiilor și	Minim 10 evenimente organizate și	1380,00 0	80,00 0	- 0	1300,00 0	8502 8503 Sursa MEC	80,00 - 0	100,00 100,00 0	200,00 100,00 0	200,00 100,00 0	300,00 200,00 0	Trim. I 2027 - Trim. IV	MC MEC	Asociația Istoricilor din

	lansărilor de carte, întâlnirilor cu autorii în vederea promovării și cultivării memoriei victimelor represiunilor, prin valorificarea creațiilor literare, documentare și memorialistice dedicate acestui subiect	desfășurate, anual; Minim 30 de beneficiari											2030	Instituțiile biblioteconomice și muzeale	Republica Moldova „A. Moșanu” Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie a USM
1.8.8.	Cultura Memoriei (organizarea și desfășurarea evenimentelor comemorative dedicate: -victimelor Holocaustului (27 ianuarie); -victimelor foametei (a 3-a sâmbătă a lunii aprilie) ; -victimelor deportărilor regimului comunist (13 iunie și 6 iulie) ș.a.)	Numărul anual de activități organizate și desfășurate	8350,00 0 0 0 0 0	350,00 0 0 0 0 0	- 0 0 0 0 0	8000,00 0 0 0 0 0	8502 8503 Sursa MEC Sursa ARI Sursa MAE Sursa MA Sursa APL	350,00 - 0 0 0 0 0	- 2000,0 0 0 0 0 0	- 2000,00 0 0 0 0 0	- 2000,00 0 0 0 0 0	- 2000,00 0 0 0 0 0	Trim. III 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC ARI MAE MA APL	Asociația Istoricilor din Republica Moldova ” A. Moșanu”; Institutul Pro Memoria; Institutul de Istorie al USM; Asociația Foștilor Deportați și Deținuți Politici din RM
1.8.9.	Elaborarea și adoptarea Legii privind comemorarea victimelor foametei organizate în anii 1946-1947 de către regimul totalitar sovietic pe teritoriul actualei Republici Moldova	Lege adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	
Obiectiv specific 1.9. Promovarea cinematografiei autohtone și a expresiilor artistice contemporane pentru integrarea și valorificarea patrimoniului cultural național în spațiul cultural european															
1.9.1.	Dezvoltarea și promovarea patrimoniului cinematografic național	Arhivă Națională de Film creată;	150000,00	20000,00	-	130000,00	8510	20000,00	25000,00	30000,00	35000,00	40000,00	Trim I 2029 - Trim. IV 2030	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale;

		Cinematica de Film creată; Minim 3 evenimente de promovare a patrimoniului cinematografic la nivel național și european, organizate și desfășurate, anual; Minim 100 de participanți; Platformă VOD creată și operațională; Număr de filme cartografiate; Număr de filme digitalizate; 4 activități educative privind patrimoniul cinematografic, organizate și desfășurate anual;											Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. I 2029 - Trim. IV 2030 Trim I 2027 - Trim IV 2030		Organizații necomerciale de profil
1.9.2.	Promovarea producțiilor cinematografice prin intermediul Platformei „Europa Cinemas”	5 producții cinematografice, promovate la nivel european	8600,00	-	-	8600,00	8510	-	1800,00	2000,00	2300,00	2500,00	Trim IV 2028	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale; Organizații necomerciale de profil

1.9.3.	Cofinanțarea producțiilor cinematografice naționale prin intermediul Fondul cultural european „Eurimages”	Număr de proiecte cinematografice depuse pentru cofinanțare; Minim 1 proiect cofinanțat.	12500,00	-	-	12500,00	8510	-	2700,00	3000,00	3300,00	3500,00	Trim IV 2030	MC CNC	Organisme internaționale cu programe culturale; Organizații necomerciale de profil
--------	---	---	----------	---	---	----------	------	---	---------	---------	---------	---------	--------------	--------	---

OBIECTIV GENERAL 2. UN PATRIMONIUL CULTURAL PROTEJAT, VALORIFICAT ȘI ACCESIBIL PRIN CONSOLIDAREA CADRULUI NORMATIV ȘI INSTITUȚIONAL, INTERVENȚII SUSTENABILE ȘI MĂSURI INTEGRATE DE CONSERVARE, PROMOVARE ȘI GESTIONARE A RISCURILOR

Obiectiv specific 2.1 Consolidarea până în anul 2027 a cadrului normativ și instituțional privind protejarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural, prin alinierea legislației naționale la standardele și directivele Uniunii Europene, UNESCO și Consiliului Europei

2.1.1.	Elaborarea și adoptarea proiectului de lege privind protejarea monumentelor istorice	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	-
2.1.2.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la organizarea și funcționarea Agenției de Inspectare a Monumentelor	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. I 2026	MC	-
2.1.3.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la organizarea și funcționarea Institutului Patrimoniului Cultural	Hotărâre de Guvern adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC	-
2.1.4.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Statutului de organizare și funcționare a Centrului Național de Cultură Tradițională	Hotărâre de Guvern adoptată	66,85	66,85	-	-	8501	66,85	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	-
2.1.5.	Elaborarea și adoptarea proiectului de lege privind crearea Fondului național al patrimoniului	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	-

	cultural														
2.1.6	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la Conceptul Sistemului Informațional „Inventarul monumentelor” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul Informațional „Inventarul monumentelor”	Hotărâre de Guvern adoptată	189,08	189,08	-	--	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. IV 2026	MC	-
2.1.7.	Elaborarea și adoptarea hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului Informațional „Cadastrul arheologic” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul Informațional „Cadastrul arheologic”	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC ANA	-
2.1.8.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern pentru aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Registrul circulației bunurilor culturale mobile” și a Regulamentului resursei informaționale formate de Sistemul informațional , „Registrul circulației bunurilor culturale mobile”	Hotărâre de Guvern adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC SECBCM	-

2.1.9.	Modificarea Legii nr. 135/2003 privind meșteșugurile artistice populare (prestarea serviciilor de către meșterii populari)	Lege adoptată	189,08	189,08	-	-	8501	189,08	-	-	-	-	Trim. III 2026	MC	-
2.1.10.	Elaborarea și adoptarea hotărârii de Guvern cu privire la aprobarea Statutului-cadru de organizare și funcționare a muzeelor publice	Hotărâre de Guvern adoptată	66,85	66,85	-	-	8501	66,85	-	-	-	-	Trim. I 2026	MC	-
2.1.11.	Modificarea Legii nr. 262/2017 (procedura de înregistrare a muzeelor)	Lege adoptată	117,29	117,29	-	-	8501	117,29	-	-	-	-	Trim. II 2026	MC	-
2.1.12.	Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 470/2023 pentru punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 280/2011 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil	Hotărâre de Guvern adoptată	189,00	189,00	-	-	8501	189,00	-	-	-	-	Trim. IV 2030	MC SECBCM	-
2.1.13.	Elaborarea unui studiu național de evaluare și management al riscurilor care afectează patrimoniul cultural, inclusiv în contextul schimbărilor globale	Studiu elaborat și publicat	500,00	-	-	500,00	8503	-	500,00	-	-	-	Trim. IV 2030	MC IPC	MM MAI MIDR Inspectoratul General pentru Situații de Urgență APL Organizații internaționale Instituții de cercetare și învățământ ONG-uri specializate în protecția patrimoniului cultural Serviciile meteorologice și hidrologice naționale

2.1.14.	Reorganizarea instituțiilor (Institutul Patrimoniului Cultural, Agenția de Inspectare a Monumentelor) și organelor consultative (Consiliul Național pentru Monumentele de For Public) din domeniul patrimoniului cultural	3 entități din domeniul patrimoniului cultural, reorganizate	72200,00	1784,50	-	70415,50	8503	1784,50	17000,00	18000,00	18600,00	18600,00	Trim. IV 2030	MC	Organizații profesionale Organizații neguvernamentale Sectorul privat Parteneri internaționali
Obiectiv specific 2.2 Până în 2030 inventarierea și actualizarea datelor privind monumentele de arhitectură și istorie, inclusiv documentarea imobilelor clasate, a celor declarate și a celor distruse sau dispărute, în scopul actualizării Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat															
2.2.1.	Inventarierea monumentelor istorice în scopul documentării acestora, identificării celor cu valoare culturală națională excepțională	1800 de monumente de arhitectură și istorie, inventariate și documentate Număr de dosare elaborate; Listă a bunurilor culturale imobile de valoare națională excepțională elaborată, integrată și periodic actualizată în planurile naționale de protecție civilă și gestionare a situațiilor de risc, conform Convenției de la Haga (1954)	67000,00	-	-	67000,00	8503	-	21000,00	22000,00	16000,00	8000,00	Trim. IV 2030	IPC AIM APL Instituții academice ANA MC MA MAI	Profesii reglementate și sector privat Societatea civilă Parteneri internațional
2.2.2.	Notarea statutului de monument a bunurilor imobile în registrul bunurilor imobile, precum și	Calitatea de statut de monument a bunurilor imobile, notată;	2500,00	-	-	2500,00	8503	500,00	500,00	500,00	500,00	500,00	Trim. IV 2030	MC IPC AIM APL	

	notarea informației referitoare la amplasarea bunurilor imobile în zonele de protecție a monumentelor	Bunuri imobile amplasate în zona de protecție a monumentelor, notate.												IP „Cadast rul Bunurilor Imobile”	
2.2.3.	Dezvoltarea S.I. „Inventarul monumentelor”	Sistem informațional dezvoltat și operațional	2400,00	1000,00	-	1400,00	8503	1000,00	500,00	300,00	300,00	300,00	Trim. IV 2030	MC AGE IPC AIM APL	Parteneri tehnici
Obiectiv specific 2.3. Restaurarea și valorificarea a minim 5 monumente de arhitectură și istorie prin proiecte integrate de conservare, reutilizare adaptivă și integrare în circuite turistice și educaționale															
2.3.1.	Restaurarea monumentelor istorice (<i>Blocul „B” al Muzeului Național de Istorie a Moldovei (Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice), str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr. 16, mun. Chișinău, Edificiul „Vila inginerului Pronin” al Muzeului Național al Literaturii Române, str. Alexei Mateevici, nr. 79, mun. Chișinău, Conacul urban din str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr.35 din mun. Chișinău, restaurarea, conservarea și punerea în valoare a ruinelor Moscheii, Caravanseraiului și Bisericii Medievale de pe teritoriul Rezervației Cultural-Naturale, Orheiul Vechi, ș.a.)</i>	Minim 5 monumente de arhitectură și istorie restaurate și valorificate;	199 166,50	22328,40	-	176 838,10	8503	22328,40	43433,00	66405,10	67000,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	APC APL Instituțiile de profil din subordinea MC	Profesii reglementate și sectorul privat Societatea civilă Parteneri internaționali

2.3.2	Organizarea și desfășurarea activităților de promovare și valorificare a patrimoniului cultural, inclusiv sensibilizarea arhitecților, dezvoltatorilor, autorităților publice, comunităților locale și publicului larg privind valoarea și semnificația patrimoniului cultural, inclusiv a bunurilor/elementelor și cele incluse înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității	Minim 5 evenimente majore de promovare, organizate și desfășurate	6 700,00 0	1000,00 0	- 0	5700,00 0	8503 Sursa APL	1000,00 0	1200,00 0	1500,00 0	1500,00 0	1500,00 0	Trim II 2026 - Trim. IV 2030	MC APL Instituțiile din subordinea MC	Comunitățile locale și organizațiile civice Sectorul profesional și economic Instituții academice și de învățământ Mass-media și sectorul creativ ONG-uri culturale și organizații internaționale Sectorul privat
OBIECTIV GENERAL 3. DEZVOLTAREA CAPITALULUI UMAN ȘI ÎMBUNĂTĂȚIREA CONDIȚIILOR DE CREAȚIE ȘI ACTIVITATE CULTURALĂ, CARE SĂ ASIGURE FORMAREA, CERCETAREA ȘI INOVAREA ÎN DOMENIUL CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL															
Obiectiv specific 3.1. Dezvoltarea și modernizarea minim 5 programe de studii universitare și postuniversitare dedicate culturii și patrimoniului cultural, în cooperare cu universitățile de profil și partenerii internaționali															
3.1.1.	Susținerea inițiativelor și programelor de cercetare și dezvoltare din domeniul culturii și patrimoniului cultural	7-8 inițiative și programe de cercetare, susținute; Minim 10 cercetări publicate, diseminate și integrate în practici culturale, anual.	5250,00 0	900,00 0	- 0	4350,00 0	8502 8503 8810 Sursa MEC	100,00 - - 0	200,00 300,00 300,00 0	300,00 500,00 350,00 0	500,00 500,00 400,00 0	700,00 600,00 500,00 0	Trim. IV 2026 - Trim IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim.IV 2030	MC MEC	Organisme internaționale cu programe culturale Organizații necomerciale de profil
3.1.2.	Organizarea concursurilor proiectelor pentru accesarea programelor de susținere a	4 concursuri ale proiectelor, organizate și desfășurate;	4800,00	2000,00	-	2800,00	8502	-	1000,00	1000,00	1300,00	1500,00	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil; Instituții de învățământ

	domeniilor arte, educație prin artă, studii și analize, inclusiv a activităților de formare profesională continuă din domeniul culturii	7-8 proiecte selectate și finanțate, anual Minim 50 de beneficiari, anual											Trim. I 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030		și de cercetare
Obiectiv specific 3.2. Crearea și consolidarea până în anul 2030 a sistemului național de formare, certificare și perfecționare profesională continuă în domeniul culturii și patrimoniului cultural															
3.2.1.	Elaborarea/ implementarea și dezvoltarea programelor de formare profesională continuă în domeniul patrimoniului cultural, inclusiv pentru specialiștii implicați în reabilitarea monumentelor istorice (arhitecți, ingineri etc.), precum și pentru reprezentanții structurilor de forță implicați în prevenirea și combaterea traficului ilicit de bunuri culturale și specialiștii din domeniul patrimoniului cultural responsabili de gestionarea bunurilor culturale (imobil și mobil)	2 programe de formare profesională continuă în domeniul patrimoniului cultural (imobil și mobil), elaborate/implementate și dezvoltate; Număr anual de beneficiari.	8360,00 0	- 0	- 0	8360,00 0	8503 Sursa MEC	- 0	1560,00 0	2000,00 0	2300,00 0	2500,00 0	Trim. IV 2030	MC MEC IPC SECBCM	UTM MIDR USM UNESCO ICOMOS Universități le din străinătate
3.2.2.	Modernizarea programelor de formare profesională continuă pentru artiști și manageri culturali în conformitate cu	3-5 programe de formare profesională continuă, modernizate și aprobate; Număr anual de	580,00 0	230,00 0	- 0	350,00 0	8502 Sursa MEC	- 0	100,00 0	130,00 0	150,00 0	200,00 0	Trim IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale; Instituții de învățământ și de cercetare;

	standardele europene	beneficiari susținuți													Sectorul privat
3.2.3.	Dezvoltarea și acreditarea unei rețele naționale de centre de formare continuă, organizate pe principii regionale, cu rol în furnizarea de programe de formare inițială, formare continuă, mentorat și specializare avansată pentru profesioniștii din cultură și patrimoniu cultural	Număr de centre regionale de formare, dezvoltate și acreditate; Număr de programe de formare inițială și continuă, elaborate și aprobate; Număr de programe de mentorat și specializare avansată, create; Număr de module curriculare standardizate, elaborate pentru domeniul cultură și patrimoniu cultural; Număr de formatori acreditați în cadrul rețelei naționale; Număr anual de beneficiari.	1700,00 0	500,00 0	- 0	1200,00 0	8502 Sursa MEC	- 0	200,00 0	300,00 0	500,00 0	700,00 0	Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2027- Trim.IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim.IV 2030 Trim. IV 2028 - Trim.IV 2030 Trim IV 2028- Trim.IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale; Instituții de învățământ și de cercetare; Sectorul privat
3.2.4.	Dezvoltarea unei platforme digitale naționale interoperabile, destinată administrării	Platformă digitală națională, dezvoltată și operațională;	1600,00 0	- 0	- 0	1600,00 0	8502 Sursa MEC	- 0	- 0	1000,00 0	300,00 0	300,00 0	Trim IV 2028 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale; Instituții de învățământ

	programelor de formare, certificare și evidență profesională, incluzând module pentru evaluarea competențelor, managementul dosarelor profesionale și monitorizarea participării la programe de perfecționare	Număr de proceduri și fluxuri operaționale digitalizate în cadrul platformei; Număr de utilizatori înregistrați pe platformă; Număr anual de certificate emise prin platformă.											Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030		și de cercetare; Sectorul privat
3.2.5.	Instituirea unui mecanism unitar de certificare a competențelor, bazat pe standarde profesionale sectoriale, proceduri de evaluare validate la nivel național și recunoaștere reciprocă între instituțiile culturale și organismele de formare	Număr de standarde profesionale sectoriale elaborate și aprobate; Număr de ghiduri metodologice și instrumente de evaluare elaborate ; Număr de proceduri naționale de evaluare și certificare dezvoltate și aprobate.	1850,00 0	400,00 0	- 0	1450,00 0	8502 8503 Sursa MEC	- - 0	100,00 300,00 0	150,00 300,00 0	200,00 300,00 0	200,00 300,00 0	Trim IV 2028 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030 Trim IV 2029 - Trim. IV 2030	MC MEC	Organizații necomerciale; Instituții de învățământ și de cercetare; Sectorul privat

3.2.6.	Dezvoltarea și consolidarea capacității profesionale a personalului din domeniul cultural prin implementarea programelor integrate de recrutare, formare continuă și retenție, adaptate necesităților din mediul rural și urban	Numărul anual de specialiști angajați în instituțiile culturale din mediul rural și urban; Numărul de ore de formare profesională continuă, realizate anual per angajat; Rata de retenție a personalului de specialitate în instituțiile culturale, %; Numărul anual al salariaților care au beneficiat de formare profesională continuă.	1000,00 0 0	450,00 0 0	- 0 0	550,00 0 0	8502 Sursa MEC Sursa APL	100,00 0 0	150,00 0 0	200,00 0 0	250,00 0 0	300,00 0 0	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC MEC APL	BNS Centre de învățare și educație publice și private Instituții de învățământ.
Obiectiv specific 3.3. Susținerea minim a 40 de mobilități profesionale, rezidențe artistice și schimburi academice între specialiștii din domeniul culturii și patrimoniului cultural, pentru facilitarea inovației, creativității și transferului de bune practici la nivel național și internațional.															
3.3.1.	Dezvoltarea și implementarea unui program de schimburi academice și formare în domeniile cultură și patrimoniu cultural	Program de schimburi academice, elaborat și adoptat; Număr de acorduri de cooperare academică, încheiate; Număr de instituții academice internaționale partenere .	2250,00 0 0	1000,00 0 0	- 0 0	1250,00 0 0	8502 8503 Sursa MEC Sursa MAE	- - 0 0	200,00 300,00	200,00 300,00	300,00 300,00	350,00 300,00	Trim. II 2027 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC MEC UTM USM MAE	Mediul academic Instituțiile de învățământ
3.3.2.	Implementarea de burse și granturi	Număr anual de burse și granturi acordate;	1500,00 0	600,00 0	- 0	900,00 0	8502 8503 Sursa MEC	- - 0	100,00 100,00 0	200,00 200,00 0	200,00 200,00 0	300,00 200,00 0	Trim. I 2027 -	MC MEC	

	pentru cercetare, inovare și formare avansată în domeniile cultură și patrimoniu cultural	Ponderea beneficiarilor din afara centrelor urbane la finalul perioadei de implementare, % Ponderea beneficiarilor cu vârsta de 18–35 ani din numărul total de beneficiari la finalul perioadei de implementare, %											Trim. IV 2030		
Obiectiv specific 3.4. Dezvoltarea și implementarea, până în 2030 a cel puțin 5 proiecte interdisciplinare în domeniul patrimoniului cultural care să promoveze cercetarea și inovarea prin digitalizare 3D, conservare ecologică, materiale sustenabile, tehnologii AR/VR															
3.4.1.	Promovarea arhivării digitale a patrimoniului cultural (digitalizarea 3D a monumentelor istorice, digitalizarea bunurilor culturale mobile, înregistrarea video/audio a elementelor imateriale)	Minim 100 de monumente istorice digitalizate Minim 2 echipamente procurate în scopul digitalizării Minim 500 de bunuri culturale mobile digitalizate Minim 200 de de unități - video/audio înregistrate a elementelor de patrimoniu cultural imaterial	30000,00	1000,00	-	29000,00	8503	1000,00	5000,00	7000,00	8000,00	9000,00	Trim. IV 2030	MC IPC SECBCM Muzee CNCT	Instituții academice și de cercetare; Parteneri tehnici; Organizații culturale și societatea civilă; Parteneri internaționali
3.4.2.	Dezvoltarea și implementarea unor proiecte interdisciplinare de cercetare și inovare în conservarea	Ghiduri de intervenții asupra arhitecturii vernaculare elaborate și aprobate;	2000,00	-	-	2000,00	8503	-	300,00	400,00	500,00	500,00	Trim. IV 2030	MC IPC	MEC UTM Colegii/școli profesionale Instituții academice

	ecologică a patrimoniului cultural imobil, cu accent pe arhitectura vernaculară, materialele naturale sustenabile, tehnicile tradiționale și tehnologiile cu impact redus	Minim 30 de specialiști instruiți în tehnici tradiționale și materiale sustenabile													și de cercetare; Organizații culturale și societatea civilă; Parteneri internaționali
3.4.3.	Dezvoltarea și implementarea de soluții AR/VR pentru cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural, inclusiv reconstrucții 3D, tururi virtuale și aplicații interactive	Minim 3 muzee care utilizează soluții digitale în activități de prezentare, mediere culturală sau educație	5900,00	500,00	-	5400,00	8503	500,00	1000,00	1200,00	1500,00	1700,00	Trim. IV 2030	MC IPC SECBCM Muzee CNCT	Instituții academice și de cercetare; Parteneri tehnici; Organizații culturale și societatea civilă; Parteneri internaționali

OBIECTIV GENERAL 4. UN SISTEM SUSTENABIL, ECHITABIL ȘI EFICIENT DE FINANȚARE A CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL, CARE SPRIJINĂ INIȚIATIVA ARTISTICĂ, STIMULEAZĂ CREATIVITATEA ȘI CONTRIBUIE LA PROTEJAREA ȘI VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL

Obiectiv specific 4.1. Până în 2030 creșterea sustenabilității financiare a culturii și a patrimoniului cultural prin diversificarea surselor de finanțare prin parteneriate public–private, public-civice, mecanisme de cofinanțare, sponsorizări și atragerea fondurilor externe

4.1.1.	Stabilirea și punerea în aplicare a unor mecanisme de finanțare mixtă (public-privat, public-civic) pentru inițiative și proiecte culturale	Minim 5 mecanisme de finanțare mixtă, dezvoltate și implementate; Minim 10 parteneriate și acorduri încheiate; Minim 7 proiecte culturale finanțate anual	4450,00 0	800,00 0	- 0	3650,00 0	8502 8503 8510 Sursa APL	100,00 - - 0	300,00 300,00 100,00 0	500,00 300,00 100,00 0	700,00 500,00 150,00 0	700,00 500,00 200,00 0	Trim. IV 2027 - Trim IV 2030	MC APL	Organizații necomerciale de profil
4.1.2.	Susținerea programelor de formare profesională pentru specialiștii din domeniul culturii și patrimoniului cultural din bugetul	Minim 10 programe de formare profesională, finanțate; Minim 100 de beneficiari, anual	5750,00 0	2600,00 0	- 0	3150,00 0	8502 8503 8510 Sursa APL	300,00 - - 0	500,00 300,00 100,00 0	800,00 500,00 100,00 0	800,00 500,00 150,00 0	1000,00 500,00 200,00 0	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC APL	Centre de învățare și educație publice și private; Instituții de învățământ

	de stat și bugetele locale														
4.1.3.	Crearea unui mecanism de finanțare pentru teatre, circuri și organizații de concerte de drept public	Mecanism de finanțare creat și implementat; Numărul instituțiilor culturale care accesează finanțările, raportat la numărul total de instituții culturale eligibile; Număr anual de activități cultural-artistice finanțate.	65000,00	-	-	65000,00	8502	-	5000,00	10000,00	20000,00	30000,00	Trim IV 2027 Trim I 2028 - Trim. IV 2030 Trim I 2028 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale de profil
4.1.4.	Dezvoltarea unor mecanisme de finanțare dedicate operatorilor din sectoarele culturale și creative pentru susținerea start-up-urilor, dezvoltarea competențelor antreprenoriale și de afaceri, participarea la târguri și alte evenimente internaționale	Număr de mecanisme de finanțare distincte, dezvoltate și lansate; Minim 15 organizații, artiști, antreprenori culturali, susținuți, anual	1600,00	200,00	-	1400,00	8502	-	200,00	300,00	500,00	600,00	Trim IV 2028 Trim. I 2029 - Trim. IV 2030	MC	Organizații necomerciale; Sectorul privat și mediul de afaceri
4.1.5.	Dezvoltarea și lansarea unui program de co-finanțare a proiectelor culturale, creative și de infrastructură care beneficiază de finanțare din surse externe în cadrul Fondului național al culturii	Program de co-finanțare, elaborat și aprobat; Număr anual de apeluri de proiecte, lansate; Număr anual de proiecte co-finanțate; Creșterea ratei aplicațiilor la fonduri externe pentru sectorul	2300,00	800,00	-	1500,00 0	8502	-	300,00	500,00	750,00	750,00	Trim. IV 2030	MC	Instituțiile subordonate ale MC; Organizații necomerciale; Sectorul privat și mediul de afaceri

		cultural, care obțin finanțare, raportată anual													
Obiectiv specific 4.2. Crearea și operaționalizarea până în 2030 a unui sistem integrat de monitorizare, evaluare și analiză a finanțărilor în domeniul culturii și patrimoniului cultural, fundamentat pe indicatori de performanță, criterii de eficiență și mecanisme statistice de colectare și interpretare a datelor privind finanțarea, consumul și impactul economic al sectorului cultural, în parteneriat cu instituțiile relevante															
4.2.1.	Înstituirea și operaționalizarea platformei integrate de gestionare a resurselor publice pentru cultură	Platformă electronică dezvoltată și operațională; Rata anuală de procesare integrală a cererilor de finanțare prin platformă, raportat la numărul total de cereri depuse	1300,00	-	-	1300,00	8502	-	1000,00	100,00	100,00	100,00	Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Organisme internaționale cu programe culturale; Organizații necomerciale de profil.
4.2.2.	Îmbunătățirea și actualizarea indicatorilor statistici, inclusiv a Formulelor statistice pentru domeniul cultură și patrimoniu cultural	Număr de indicatori statistici actualizați, dezvoltați și aprobați Minim 5 de rapoarte/statistici oficiale actualizate și publicate.	350,00 0	350,00 0	- 0	-	8502 8503 8510 Sursa BNS	-	200,00 100,00 50,00 0	-	-	-	Trim. IV 2027	MC BNS	UNESCO Organizații necomerciale de profil
4.2.3.	Dezvoltarea capacităților personalului de instituțiilor de cultură de colectare/raportare a datelor statistice	Minim 3 instruirii anuale, organizate și desfășurate; Minim 100 de persoane instruite anual.	700,00	700,00	-	-	8502 8503 8510	-	250,0 100,0 100,00	100,0 100,00 50,00	-	-	Trim. II 2027 - Trim. IV 2030	MC	APL
4.2.4.	Implementarea unui sistem național de	Sistem interoperabil	1400,00	-	-	1400,00	8502	-	1000,00	100,00	150,00	150,00	Trim. III 2028	MC	Instituțiile subordonate MC

	colectare automată a datelor financiare și operaționale din instituțiile culturale	implementat și operațional Minim 3500 instituții culturale integrate în sistem; Timp mediu de transmitere și prelucrare a datelor redus cu minimum 50%											Trim. I 2029 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2030		APL
4.2.5.	Crearea unui modul de raportare în timp real a consumului cultural și a participării publicului	Modul digital de raportare (asociat platformei integrate) dezvoltat și funcțional; Rata de colectare a ponderii participării publicului, monitorizată în timp real, %	200,00	200,00	-	-	8502	-	200,00	-	-	-	Trim. II 2027 Trim. IV 2027 - Trim. IV 2030	MC	Instituțiile subordonate MC APL
Obiectiv specific 4.3. Promovarea unei distribuții echitabile a resurselor financiare în domeniul culturii și patrimoniului cultural, prin dezvoltarea și implementarea până în 2030 a mecanismelor de sprijin dedicate comunitățile rurale, minoritățile etnice și inițiativelor culturale locale pentru reducerea discrepanțelor teritoriale și creșterea accesului la finanțare															
4.3.1.	Implementarea programelor de traduceri, editare a cărții și revistelor culturale	Număr anual de autori/scriitori/ traducători promovați la nivel local, național și internațional; Număr anual de reviste culturale susținute; Număr anual de programe de lectură organizate și desfășurate;	67000,00	38000,00	-	29000,00	8502	12000,00	13000,00	13000,00	14000,00	15000,00	Trim. I 2026 - Trim. IV 2030	MC	Societatea civilă; Edituri naționale și internaționale cu atribuții editoriale

		Număr anual de titluri și exemplare de carte editate													
4.3.2.	Implementarea programelor de dezvoltare culturală locală care promovează diversitatea și facilitează accesul minorităților naționale și grupurilor vulnerabile la inițiative și activități culturale.	Număr anual de servicii și bunuri culturale, valorificate; Număr anual de organizații de cultură, finanțate.	16000,00 0	8500,00 0	- 0	7500,00 0	8502 Sursa APL	2000,00 0	3000,00 0	3500,00 0	3500,00 0	4000,00 0	Trim. I 2027 - Trim. IV 2030	MC APL	Societatea civilă
4.3.3.	Implementarea programului pentru organizațiile necomerciale în promovarea și realizarea proiectelor culturale, inclusiv reprezentanților diasporei	Ponderea creațiilor contemporane și inițiativelor culturale promovate la nivel local, național și internațional; Număr de proiecte culturale, susținute financiar, anual	66000,00	37000,00	-	29000,000	8502	12000,00	12000,00	13000,00	14000,00	15000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Societatea civilă MAE BRD ID
4.3.4.	Acordarea indemnizațiilor unice pentru tinerii specialiști din domeniul culturii	Minim 10 beneficiari de indemnizații unice, anual	11575,00	5505,00	-	6070,00	9019 9032	500,00 1335,00	1000,00 1335,00	1000,00 1335,00	1200,00 1335,00	1200,00 1335,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC APL	Societatea civilă
OBIECTIV GENERAL 5. INTERNAȚIONALIZAREA CULTURII ȘI PATRIMONIULUI CULTURAL, PRIN COOPERARE ACTIVĂ ÎN REȚELE ȘI PROGRAME EUROPENE ȘI INTERNAȚIONALE, PRECUM ȘI PRIN VALORIFICAREA POTENȚIALULUI CREATIV AL DIASPOREI ȘI AL SCENEI CULTURALE LOCALE															
Obiectiv specific 5.1. Până în 2030 consolidarea prezenței internaționale a culturii și patrimoniului cultural național prin integrarea cel puțin 10 organizații culturale în rețele și programe europene și internaționale și prin realizarea anuală a minimum 5 proiecte de cooperare care valorifică potențialul creativ															
5.1.1.	Integrarea organizațiilor culturale în rețele și programe europene și internaționale	5 co-parteneriate și coproducții lansate anual, la nivel internațional;	6700,00	1150,00	-	5550,00	8502 8503 8510 8810	200,00 - - -	900,00 200,00 200,00 50,00	1200,00 300,00 300,00 100,00	1400,00 500,00 400,00 150,00	1400,00 500,00 500,00 200,00	Trim III 2030	MC	MAE ID BRD Rețele culturale

		10 organizații culturale integrate în rețele și programe europene și internaționale.											Trim. II 2030		europene – EUNIC, ENCATC, ICOM, ICOMOS, Europa Nostra; Delegația UE în Republica Moldova; ICR; UNESCO; Programe UE: <i>Creative Europe</i> , <i>Erasmus+</i> , <i>Horizon Europe</i> Diaspora culturală; Organizații necomerciale de profil.
5.1.2.	Elaborarea dosarelor de nominalizare pentru înscrierea bunurilor/ elementelor de patrimoniu cultural în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO și/sau în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității	Cel puțin 2 dosare elaborate - Vinăriile subterane ale Moldovei (Cricova și Mileștii Mici) și „Cucuteni-Trypillia”	11500,00 4600,00	- -	- -	115000,00 4600,00	Sursa APP 8503	3000,00 -	5000,00 2000,00	2000,00 2000,00	1000,00 500,00	500,00 100,00	Trim. IV 2030	APP MC ANA IPC Comisia Națională pentru UNESCO	MAE MM MAIA MIDR APL UNESCO ICOMOS Comunitățile locale și purtătorii tradițiilor ONG-uri și asociații culturale Instituții academice Parteneri externi Sector privat

5.1.3.	Promovarea și aderarea la Rutele Culturale Europene	Numărul de acțiuni de promovare organizate și desfășurate;	550,00	400,00	-	150,00	6602 Sursa MDED Sursa MIDR	200,00	200,00	50,00	50,00	50,00	Trim. IV 2030	MC ONT MDED MIDR	IRCE
		Numărul de participanți;	0	0	0	0		0	0	0	0	0	Trim. III 2028		
		Catalog național al rutelor culturale întocmit;	0	0	0	0		0	0	0	0	0	Trim. IV 2030		
5.1.4.	Valorificarea oportunităților ce rezidă din calitatea de stat membru în diverse rețele și organizații culturale europene și internaționale	10 participări anuale la conferințe și evenimente de profil;	4000,00	200,00	-	3800,00	8502 8503	200,00 -	300,00 300,00	500,00 300,00	800,00 300,00	1000,00 300,00	Trim. IV 2030	MC	MAE Rețele și organizații culturale europene și internaționa le
		10 sesiuni de informare sectorială privind tendențele și prioritățile din domeniu.											Trim. IV 2030		
5.1.5.	Sprijinirea inițiativelor de promovare și punere în valoare a patrimoniului cultural la nivel internațional	Minim 3 proiecte de asistență externă, susținute anual; Numărul materialelor și produselor de vizibilitate (digitale, multimedia, editoriale) elaborate și	3700,00	-	-	3700,00	8503	-	700,00	1000,00	1000,00	1000,00	Trim. IV 2030	MC	MAE ID BRD Rețele și organizații culturale europene și internaționa le

		difuzate pe piețele internaționale; Numărul de evenimente de promovare a patrimoniului cultural (<i>campanii, participări la târguri internaționale de cultură și turism</i>) valorificate.											Trim. IV 2029		
5.1.6.	Implementarea Programului „Europa Creativă”	Biroul Europa Creativă, creat și operațional; Număr de sesiuni de instruire organizate pentru potențiali aplicanți; Numărul de beneficiari ai sesiunilor de instruire.	4 387,48	4000,00	387,48	-	8502	2 387,48	2000,00	-	-	-	Trim. I 2026 Trim. I 2027 Trim. IV 2027	MC Oficiul Național de Dezvoltare a Culturii	Comisia Uniunii Europene
5.1.7.	Desfășurarea și organizarea apelului de desemnare a „Capitalei Europene a Culturii” pentru anul 2033	Concurs organizat și desfășurat; Număr de aplicații depuse.	200,00	200,00	-	-	8502	200,00	-	-	-	-	Trim. II 2026 Trim. III 2026	MC	APL
Obiectiv specific 5.2. Dezvoltarea diplomației culturale prin stabilirea a cel puțin 15 parteneriate active cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale, precum și prin organizarea anuală a minimum 20 de acțiuni de promovare a culturii naționale peste hotare															
5.2.1.	Instituirea și consolidarea parteneriatelor de cooperare culturală cu entități internaționale relevante (<i>institute culturale străine,</i>	15 parteneriate cu institute culturale străine, misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații	2400,00	-	-	2 400,00	8502	-	300,00	500,00	800,00	800,00	Trim. IV 2030	MC	MAE ID BRD Parteneri de dezvoltare;

	<i>misiuni diplomatice, centre ale diasporei și organizații internaționale), precum și cu oameni de creație din diaspora (artiști plastici, muzicieni, scriitori, actori, meșteri populari)</i>	internaționale, stabilite; Numărul inițiativelor culturale, implementate; Minim 50 de activități de promovare în Republica Moldova a oamenilor de creație din diasporă(expoziții, lansări de carte, proiecții de film, ș.a.), organizate anual											Trim. IV 2029 <
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	Republicii Moldova”	internațională a RM, % Numărul de parteneriate culturale internaționale, implicate; Minim 20 de activități organizate și desfășurate anual											Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030		Parteneri externi; Diaspora culturală
5.2.4.	Dezvoltarea și desfășurarea unei campanii internaționale de promovare a culturii și patrimoniului cultural al Republicii Moldova	Numărul de materiale distribuite sau difuzate internațional (video, spoturi, fotografii, afișe, broșuri, articole); Numărul de evenimente/activități culturale generate de campanie; Rata de implicare a diasporei în evenimente /activități culturale, %; Rata respondenților internaționali care evaluează pozitiv cultura și patrimoniul cultural al RM, măsurat anual prin sondaje de percepție	11 500,00	-	-	11 500,00	8502	-	2 500,00	3 000,00	3 000,00	3 000,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE ID Misiunile diplomatice ale RM BRD

Obiectiv specific 5.3. Până în 2030, sprijinirea a cel puțin 50 de artiști și creatori și minim 10 organizații culturale în procesele de dezvoltare profesională și internaționalizare prin finanțarea programelor de mobilitate, precum și participarea la evenimente culturale internaționale majore (expoziții, bienale, târguri) în scopul creșterii vizibilității și competitivității culturii naționale pe plan internațional															
5.3.1.	Susținerea și implementarea inițiativelor/programe­lor de mobilitate artistică și profesională pentru artiști, creatori și organizații culturale destinate susținerii dezvoltării profesionale și internaționalizării sectorului cultural.	Ponderea creațiilor contemporane promovate la nivel internațional, % Numărul programelor, rezidențelor și mobilităților profesionale, schimburilor culturale, finanțate și implementate. 50 de artiști și creatori, inclusiv 10 organizații culturale, promovați și susținuți financiar; Numărul participărilor la evenimente culturale internaționale (expoziții, bienale, târguri, festivaluri), realizate.	4 500,00	500,00	-	4000,00	8502	500,00	800,00	1000,00	1000,00	1200,00	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	MAE; ID; BRD: Parteneri de dezvoltare; Diaspora culturală
5.3.2.	Dezvoltarea unui program de mentorat și dezvoltare profesională pentru artiștilor (management cultural, branding personal, fundraising, networking și export cultural)	Rata de creștere a vizibilității internaționale a participanților; Numărul total de artiști și profesioniști culturali participanți la program	7 000,00	-	-	7 000,00	8502	-	2 000,00	2 500,00	2 500,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	Parteneri de dezvoltare

5.3.3.	Crearea unei platforme digitale de promovare internațională a artiștilor organizațiilor culturale și	Rata de creștere a vizibilității internaționale a participanților; Numărul total de artiști și profesioniști culturali participanți la program	6 000,00	-	-	6 000,00	8502	-	2 000,00	2 000,00	2 000,00	-	Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030 Trim. IV 2026 - Trim. IV 2030	MC	
--------	--	---	----------	---	---	----------	------	---	----------	----------	----------	---	--	----	--

LISTA DE ACRONIME

AGE	Agenția de Guvernare Electronică
AIM	Agenția de Inspectare a Monumentelor
ANA	Agenția Națională Arheologică
APL	Administrația Publică Locală
APP	Agenția Proprietății Publice
ARI	Agenția Relații Interetnice
BNS	Biroul Național de Statistică
BRD	Biroul Relații cu Diaspora
CNC	Centrul Național al Cinematografiei
CNCT	Centrul Național de Cultură Tradițională
CS	Cancelaria de Stat
ENCTAC	European Network on Cultural Management and Policy (Rețeaua Europeană pentru Management Cultural și Politici Culturale)
EUNIC	European Union National Institutes for Culture (Institutele Naționale pentru Cultură ale Uniunii Europene)
GAL	Grupuri de acțiune locală

ICOMOS	International Council on Monuments and Sites (Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor)
ICR	Institutul Cultural Român
ID	Institutul Diplomatic al MAE
IGSU	Inspectoratul General pentru Situații de Urgență a MAI
INST	Inspectoratul Național pentru Supraveghere Tehnică
IP CBI	Instituția Publică „Cadastru Bunurilor Imobile”
IPC	Institutul Patrimoniului Cultural
MA	Ministerul Apărării
MAE	Ministerul Afacerilor Externe
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MC	Ministerul Culturii
MDED	Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MF	Ministerul Finanțelor
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
MJ	Ministerul Justiției
MM	Ministerul Mediului
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ONG	Organizații Non Guvernamentale

ONT	Oficiul Național al Turismului
SECBCM	Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile
SV	Serviciul Vamal
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură)
USM	Universitatea de Stat din Moldova
UTM	Universitatea Tehnică a Moldovei